ØKONOMI

POLITIK

Kvartalsskrift udgivet af Selskabet for Historie og Samfundsøkonomi . 37. Årgang . Nummer 1 . 1963

København 1963

ØKONOMI OG POLITIK

37. ÅRGANG . NR. 1 . 1963

INDHOLD

ERIK RESKE-NIELSEN: De arabiske revolutioner..... 3
GUNNAR KLAVSEN: Fra egnsudvikling til landsplanlægning..... 16
Den internationale økonomiske situation..... 28
Fortegnelse over litteraturanskaffelser omhandlende moderne politik..... 44
Politisk kronik..... 55

KVARTALSSKRIFT UDGIVET AF
SELSKABET FOR HISTORIE OG SAMFUNDSØKONOMI
KØBENHAVN 1963

FORFATTERNE

ERIK RESKE-NIELSEN: Rektor, mag. art.

GUNNAR KLAVSEN: cand. polit., fuldmægtig i finansministeriet.

Eftertryk uden kildeangivelse ikke tilladt.

ØKONOMI OG POLITIK udkommer med et hæfte i hvert kvartal, Årsabonnement 15 kr. Enkelte hæfter 4 kr. Ansvarshavende redaktør: Sekretær, cand. polit. HANS BOSERUP. Redaktionsudvalg: Professor, dr. phil. SVEN HENNINGSEN, professor, dr. polit. P. NØRREGAARD RASMUSSEN, professor ANDERS ØLGAARD, generalsekretær for Nordisk Råd, F. W. WENDT og lektor, cand. polit. THORKILD HJORTKJÆR. Redaktør, ekspedition og abonnement: Selskabet for Historie og Samfundsøkonomi, Sankt Peders Stræde 5, København K., telefon Palæ 5182. Abonnement kan endvidere tegnes i alle boglader og hos postvæsenet samt for boghandlernes vedkommende også gennem Danske Boghandleres Kommissionsanstalt.

Printed in Denmark. Aarhuus Stiftsbogtrykkerie.

Udsendt i boghandelen den 28. juni 1963.

DE ARABISKE REVOLUTIONER

ERIK RESKE-NIELSEN

Et af hovedtrækkene i det sidste ti-års udvikling inden for den internationale politik har været de omvæltninger inden for den arabiske verden, som fulgte efter arabstaternes frigørelse fra mandat- og protektoratsstyre eller andre former for ikke-arabiske magters overherredømme. Denne løsgørelsesproces kan siges at være påbegyndt allerede i mellemkrigstiden, men satte først virkelig frugt under og efter 2. verdenskrig, da en række arabiske lande opnåede suverænitet og derpå afkastede de traktatmæssige bånd, hvormed den tidligere kolonimagt havde forsøgt at sikre, at de fortsat skulle være afhængige af den. Processen er endnu ikke helt til ende, eftersom Storbritannien stadig opretholder sin magt over Aden, den sydarabiske federation og fyrstestaterne langs Den persiske Bugt, dvs. sultanatet Muscat og Oman, sheikdømmerne i Trucial Oman og fyrstedømmerne Qatar og Bahrein.

ARABSTATERNES FRIGØRELSE

For alle andre arabiske områder gælder, at de har opnået fuld selvstændighed. Ældst som suveræne stater er Saudi-Arabien og Yemen, der aldrig har været underlagt nogen form for europæisk overherredømme, og som heller ikke er blevet påtvunget alliance- og baseaftaler, der gjorde dem til vassalstater af imperialistiske magter. I 1922 frasagde Storbritannien sig protektoratet over Ægypten. Det forblev dog et britisk lydland indtil 1936, hvorefter Storbritannien opretholdt en magtstilling på traktatbasis, indtil det i 1956 rømmede Suez-basen. For Iraks vedkommende blev det britiske mandatstyre ophævet i 1934, men landet var indtil 1958 forbundet med Storbritannien gennem en forsvarsalliance, og der fandtes britiske baser på iraksk territorium. I mandatområdet Palæstina faldt afgørelsen i 1947, da FNs generalforsamling besluttede, at landet skulle deles i en jødisk og en arabisk stat, hvorpå englænderne i 1948 trak deres styrker tilbage. Oprettelsen af staten Israel og arabstaternes nederlag i den efterfølgende Palæstinakrig medførte, at det meste af det tidligere mandat-

område kom under israelsk herredømme, mens resten – bortset fra Gazadistriktet – blev indlemmet i Transjordanien. Denne stat blev herved omdannet til kongeriget Jordan. Det transjordanske mandatområde var blevet selvstændigt i 1946, men Storbritannien opretholdt sin indflydelse i det gennem en forsvars- og baseaftale og gennem Transjordaniens afhængighed af økonomisk og finansiel hjælp udefra. I 1956 måtte englænderne formelt give afkald på deres indflydelse i landet, men desuagtet er styret i Amman den dag i dag nært knyttet til britterne. Endelig blev det britisk-ægyptiske condominium over Sudan ophævet på grundlag af en traktat i 1953, og i 1955 erklærede landet sig for selvstændigt.

Foruden Storbritannien herskede også Frankrig og Italien over dele af den arabiske verden. Det italienske styre i Libyen brød sammen under 2. verdenskrig og blev ikke genoprettet. Efter nogen tids britisk okkupationsregime, og efter at det havde vist sig umuligt for sejrherrerne at enes om landets fremtid, blev det gennem en FN-beslutning gjort til et selvstændigt kongerige i 1951.

Denne begivenhed virkede ansporende på nationalismen i de tilgrænsende franske besiddelser i Nordafrika. I forvejen havde Frankrig under 2. verdenskrig måttet opgive sit mandatstyre over Syrien og Libanon, som blev fuldt suveræne stater. I 1956 måtte Frankrig desuden give slip på protektoraterne Marokko og Tunesien, og endelig opnåede Algeriet uafhængighed i 1962 efter næsten otte års frihedskrig. Dermed var det sidste store og folkerige arabiske land blevet befriet, og den arabiske frigørelsesproces fra de gamle imperialistiske magter ført til ende – bortset fra den fortsatte britiske tilstedeværelse på den arabiske halvøs syd- og østkyster.

DEN ÆGYPTISKE REVOLUTION

Befrielsesprocessen fandt til dels sted samtidig med og ofte i direkte forbindelse med indre omvæltninger i de arabiske lande. Kravet om national frihed var nært forbundet med bestræbelser på at bryde den lokale herskergruppes økonomiske og politiske magt og på at reformere samfundet. Kombinationen af national frigørelse og social omvæltning blev et karakteristisk træk i den arabiske revolution og brød første gang igennem i Ægypten i 1952, da en revolutionsjunta med general Muhammed Naguib som topfigur afsatte kong Faruk og styrtede det hidtidige regime.

Et reformarbejde blev straks påbegyndt, men først i 1954 blev revolutionen befæstet. Det skete, da en magtkamp mellem Naguib og officersjuntaens egentlige drivkraft, oberst Abdel Gamel Nasser resulterede i, at sidstnævnte drog af med sejren. Det betød ikke blot, at Nasser konsoliderede sin personlige magt, men også en radikalisering af den revolutionære bevægelse. Naguib havde – muligvis af taktiske grunde – vist sig tilbøjelig til

at gå på kompromis med repræsentanter for den gamle magthavende klasse. Han var talsmand for, at det parlamentariske system skulle genoplives, når der var truffet tilstrækkelige foranstaltninger imod nye misbrug af det. Naguib ønskede heller ingen dyberegående ændringer i ejendomsforholdene. Ganske vist godkendte han, at den første store ægyptiske jordreform blev gennemført, men han tog afstand fra mere vidtgående økonomisk-sociale foranstaltninger og navnlig fra tanken om nationalisering og socialisering. Naguib var desuden ægyptisk nationalist og så det mest nærliggende mål i Nildalens samling gennem Sudans tilslutning til Ægypten.

DEN STORARABISKE NATIONALISME

Nasser derimod tog til orde for en panarabisk nationalisme og lancerede ideen om samling af den arabiske verden til ét rige fra Den persiske Bugt til Atlanterhavet. Herigennem føjede Ægyptens unge hersker et nyt element til den arabiske revolution, nemlig den storarabiske drøm. Han fandt herved sammen med strømninger i andre arabstater og navnlig med de ideer, som en gruppe syrere under ledelse af Michel Aflaq havde arbejdet med. De havde i Syrien skabt et arabisk genfødelsesparti, som blev smeltet sammen med en mere socialistisk bevægelse til Baath-partiet, også kaldet det socialistiske arabiske genfødelsesparti. Dets mest fremtrædende mænd blev syrerne Salah el-Bitar og Akram Hourani, men partiet vandt tilhængere i så at sige alle østarabiske lande, især Irak, Syrien og Jordan.

I mangt og meget stod Nasser-juntaen og baath-socialisterne for det samme. Begge var radikale revolutionære bevægelser, begge var arabisk nationalistiske, begge nærede socialistiske anskuelser, og begge var fjendtligt indstillet over for vestlig indflydelse i Mellemøsten. Men der var også forskelle. Baath-socialisterne var fortalere for et demokratisk system og ville basere magten på masserne. Nasser derimod fandt, at demokrati i Ægypten er en umulighed inden for en overskuelig fremtid og ønskede af denne eller andre grunde ikke at opgive noget af den magtstilling, han og officersjuntaen havde tilegnet sig. Derfor tørnede de panarabiske samlingsbestræbelser mod hinanden på dette spørgsmål, om end de syriske baathsocialister en tid stillede sig positivt over for Nasser og hans krav om, at han skulle være den dominerende skikkelse i den arabiske verden og Ægypten det førende land.

Ud over baath-socialisterne havde Nasser andre følgesvende i de øvrige arabstater. Officerernes fremtrædende rolle i det nye Ægypten inspirerede unge oberster, kaptajner og løjtnanter til at efterligne den ægyptiske revolutionsjunta. Andre så i en tilsvarende revolutionær fremgangsmåde muligheder for hastigt at rykke til tops inden for hæren eller statsapparatet. Derfor blev en stor del af de yngre officerer revolutionære arabiske na-

tionalister af den særlige kategori, der benævnes nasserister. Deres opfattelse var præget af deres profession. Hæren skulle udgøre revolutionens rygrad og Nasser være det storarabiske riges diktator.

Endvidere nød Nasser stor tilslutning inden for de unge og yngre intellektuelle i de forskellige arabiske lande. Studenterne ved de mellemøstlige universiteter kommer hovedsagelig fra middelstanden, og for mange af dem gælder, at den arabiske nationalismes evangelium øver betydelig større tiltrækning end socialismens, og at de ikke er interesserede i et demokrati, der kan blive ensbetydende med, at masserne vinder virkelig indflydelse.

NASSERS FØRERSTILLING

Endelig har det hele tiden været et trumfkort for Nasser i spillet om arabernes gunst, at han har disponeret over det bedst opbyggede propagandaapparat i de arabiske lande. Radiostationerne i Cairo kan høres over hele Mellemøsten, og deres propagandister har taget alle midler i anvendelse for at fremme nasserismens sag. Hertil skal lægges, at ægypterne har lagt megen vægt på at vinde indpas i pressen i Mellemøsten, og navnlig i Libanon ejes et betydeligt antal blade af nasserister eller ægyptiske stråmænd. Forklaringen på, at regeringen i Cairo har valgt at finansiere småblade, der i nogle tilfælde kun har et oplag på nogle få hundrede, i stedet for at søge at oprette et indflydelsesrigt storblad, er enkel. De pågældende organer er først og fremmest beregnet til at levere stof, der kan citeres over Cairo Radio og derved tages til indtægt for en udbredt pro-nasseristisk opinion i Libanon eller andet steds.

Desuden spiller det en rolle for kampen om den afgørende indflydelse i den arabiske verden, at Ægypten byder på bedre muligheder for højere uddannelse end noget andet arabisk land. Det trækker store mængder studenter til sig fra andre stater, ligesom det leverer bl. a. lærere til skoler i de forskellige arabiske lande. Det er uomtvisteligt, at en stor del af den ballade, der ofte rapporteres fra gymnasier og universiteter uden for Ægypten, skal sættes i forbindelse med den virksomhed, disse ægyptiske eller ægyptisk uddannede lærere udøver.

Endnu en faktor, der har virket til Nassers fordel under rivaliseringen med andre arabiske nationalister, har været Ægyptens centrale placering i de arabiske samarbejdsbestræbelser allerede før revolutionen i 1952. Da Den arabiske Liga blev oprettet i 1945 faldt valget på Cairo som hjemsted for denne organisation. Hermed fulgte en mulighed for at øve permanent indflydelse på ligaen, som Ægypten ikke har ladet gå fra sig hverken under kong Faruk eller under Nasser, og en chance for gennem den at påvirke udviklingen i de enkelte arabiske lande, som regeringen i Cairo stundom har formået at udnytte.

ARABISK SEPARATISME

Ægyptens førerposition er ikke uden videre blevet accepteret af alle arabiske magter. Allerede under oprettelsen af den arabiske liga afspejlede der sig en rivalisering mellem Irak og Ægypten. Den var så meget mere udtalt, som hashimidedynastiet, der sad på tronen såvel i Bagdad som i Transjordaniens hovedstad, Amman, krævede løfter indfriet, som var blevet givet det af englænderne under 1. verdenskrig, om at der af de tidligere arabiske dele af det tyrkiske imperium skulle skabes ét storarabisk rige under hashimidernes ledelse. Realiseringen af disse planer ville betyde, at der opstod en østarabisk stat af nogenlunde samme vægt som Ægypten. Blandt andet af den grund modvirkede regimet i Cairo denne form for arabisk samling. Det fik heri støtte fra Saudi-Arabien, hvis herskerhus siden 1920'erne befandt sig i strid med hashimiderne. Grunden var, at kong Ibn Saud havde fordrevet det hashimitiske dynasti fra dets oprindelsessted i Hedjaz på den arabiske halvøs østkyst og sat sig i besiddelse af de hellige byer Mekka og Medina. Modsætningsforholdet mellem Irak og Transjordanien på den ene side og Saudi-Arabien på den anden var på dette tidspunkt endnu mere grundlæggende for politikken i Mellemøsten end rivaliseringen mellem Bagdad og Cairo om førerstillingen i den arabiske verden.

Et andet forhold, som også virkede ind på magtbalancen i området, var bestræbelserne for at realisere planerne om samling af områderne i den såkaldte frugtbare halvmåne øst, nord og vest for den syriske ørken. Gennemførelsen heraf ville betyde, at Irak, Syrien, Libanon, Jordan og det britiske mandatområde Palæstina kom til at udgøre én stat, hvor Eufrat-Tigris-systemet spillede en tilsvarende rolle som Nilen i Ægypten. Et sådant Storsyrien kunne ganske vist ikke i befolkningsmæssig henseende måle sig med Nildalen, men det ville være betydeligt rigere, fordi det frembød muligheder for et stort landbrug, og fordi det rummede nogle af Mellemøstens vigtigste olieforekomster.

Den storsyriske tanke vandt mange tilhængere, især i Syrien og Irak, og den blev støttet af Storbritannien, som var stærkt interesseret i den af flere grunde. Oprettelsen af Storsyrien ville betyde en sikring af transporten af den irakske olie til havnene på Middelhavets østkyst, og den ville modvirke tendens til en storarabisk samling omkring Ægypten. Navnlig efter, at englænderne i 1948 måtte slippe deres greb om Palæstina, og staten Israel blev oprettet i dele af det gamle mandatområde, voksede den britiske interesse i de storsyriske planer. I endnu højere grad var det tilfældet, efter at et stærkere regime var kommet til i Cairo gennem revolutionen i 1952, og Ægypten på dette grundlag begyndte at virke som magnet for araberne, samtidig med at det optrådte dristigere over for Storbritannien.

OMVÆLTNINGEN I 1958

Ægyptens øgede magt modvirkede de storsyriske planer, og fra midten af 50'erne trådte de i Syrien i baggrunden til fordel for en storarabisk nationalisme, som enten var nasseristisk eller baath-socialistisk. Uden Syrien var den storsyriske tanke naturligvis dødsdømt, og den syntes at forsvinde helt ud af billedet, da Ægypten og Syrien i 1958 blev sluttet sammen til Den forenede arabiske Republik med Nasser som politisk førerskikkelse og med Ægypten som den dominerende part i unionen.

Som modtræk indgik Jordan og Irak samme år et hasmitisk forbund, samtidig med at Saudi-Arabien under indtryk af forskydningerne i magtbalancen og af frygt for de samfundsomvæltninger og reformer, der var i gang i Ægypten og Syrien, sadlede om og nærmede sig de to tidligere arvefjender i en sådan grad, at man forudså oprettelsen af en anti-nasseristisk alliance mellem kongerne Feisal, Hussein og Saud.

Denne omvæltning i konstellationerne blev imidlertid aldrig tilvejebragt. Årsagen var hovedsagelig, at revolutionsbølgen brød ind over Irak, hvor kong Faisal og landets mangeårige ministerpræsident, Nuri es-Said, blev dræbt ved et kup, som militæret, baath-socialisterne og nasseristerne gennemførte den 14. juli 1958. Revolutionen førte general Abdel Karim Kassem og oberst Abdel Salem Aref til magten med støtte bl. a. fra de irakske kommunister, som herefter øvede stor indflydelse i Bagdad.

14. juli-kuppet i Iraks hovedstad betegnede den første store revolution i det arabiske Mellemøsten siden omvæltningen i Ægypten i 1952. Mangt og meget tydede på, at de storarabiske kræfter hurtigt ville vinde overhånd også her, og at samlingen af den arabiske verden under Nassers førerskab var kommet et afgørende skridt nærmere sin gennemførelse. Den irakske og den ægyptiske revolution havde mange træk fælles. Ligesom Nasser anså Kassem det for hovedsagen at knække godsejernes og den øvrige overklasses økonomiske magt. Det skete dels gennem jordreformer, der dog kun betegnede en videreførelse af en proces, som Nuri es-Said havde sat i gang, dels gennem statens overtagelse af en række virksomheder. Desuden ønskede det nye regime i Bagdad at reducere og helst tilintetgøre udenlandsk økonomisk indflydelse .En lov om »irakisering« af de væsentligste sektorer af erhvervslivet fulgte efter revolutionen, men med den vigtige undtagelse, at Kassem ikke vovede at nationalisere det hovedsageligt britisk ejede Iraq Petrol Company. Fremmedhadet var i det hele taget et fremherskende træk i revolutionens Bagdad på ganske samme måde som i Nassers Cairo.

KASSEM-STYRET I IRAK

På andre punkter var der forskelle. En af de vigtigste var, at kommunisterne indtog en helt anden position i Iraq end i Ægypten. De var en

faktor, som de øvrige elementer i revolutionsbevægelsen i allerhøjeste grad måtte regne med, på samme måde som kommunisterne før oprettelsen af Den forenede arabiske Republik havde spillet en meget fremtrædende rolle i Syrien. Et andet forhold af stor betydning var, at Kassem, der ved tilfældighedernes spil var blevet det nye styres stærke mand, ikke var nogen person af Nassers format, men slet og ret en militærdiktator af primitivt tilsnit. Forholdene i Irak gav ham imidlertid en chance for at balancere mellem kommunister, baath-socialister og nasserister på en sådan måde, at hans personlige magt for en tid blev styrket. Det skete under stigende udfoldelse af terror over for modstanderne.

Med hensyn til den storarabiske idé stillede Kassem sig teoretisk positivt, men i praksis overordentligt negativt. Derimod var oberst Aref Nassers mand, men betalte prisen herfor ved at blive afskediget af Kassem og stillet for en domstol, der dømte ham til døden. Henrettelsen fandt dog ikke sted, og efter et par års forløb blev Aref sat på fri fod. Han kvitterede for benådningen ved at konspirere mod Kassem, og den 8. februar 1963 fik han ram på ham. Kassem blev styrtet gennem et nyt kup i Bagdad og derpå henrettet. I denne opstand var Aref en af hovedmændene og blev efter kuppet anbragt som topfigur i et nyt regime, der erklærede at ville videreføre den revolution, der var blevet forrådt af Kassem.

Sammen med Aref stod hovedsagelig baath-socialisterne, som det gamle styre havde forfulgt, og desuden de tilsyneladende mindre betydningsfulde nasserister, som navnlig havde infiltreret officerskorpset. Derimod blev kommunisterne draget med i Kassems fald. De havde ellers styrket deres position i Iraq i betydelig grad, ligesom Sovjetunionen og andre østlande havde vundet øget indflydelse under Kassem. Kommunisterne forsøgte følgelig et modkup, da oprøret mod Kassem fandt sted, men opnåede ikke andet end at blive nedkæmpet under store blodsudgydelser og efter revolutionens sejr at få de mest fremtrædende blandt deres overlevende ledere henrettet.

Dermed var Iraks politik for en tid blevet forenklet således, at man kun kunne tale om to væsentlige faktorer, baath-socialisterne og nasseristerne. På dette grundlag optog regeringen i Bagdad kort efter februarrevolutionen forhandlinger med Nasser om forholdet mellem Irak og Ægypten. Til disse drøftelser sluttede sig en måned senere repræsentanter for Syrien, der halvandet år tidligere havde revet sig løs fra Nassers overherredømme og sprængt Den forenede arabiske Republik.

SPRÆNGNINGEN AF DEN FORENEDE ARABISKE REPUBLIK

Syriens frafald i september 1961 stod som det alvorligste nederlag, Nasser nogensinde havde lidt, og som et fatalt tilbageslag for den stor-

arabiske nationalisme, han repræsenterede. Sprængningen havde mange årsager. Sammenslutningen i begyndelsen af 1958 var blevet forceret frem af syriske nationalister og af baath-socialisterne, som frygtede den stærke vækst, som man kunne konstatere hos kommunisterne i Syrien netop på dette tidspunkt. Den havde endvidere som forudsætning situationen i Irak før 14. juli revolutionen, da britiske olieinteresser og den gamle overklasse dominerede i Bagdad. De toneangivende i Syrien kunne ikke på det tidspunkt, hvor storsyrerne stod som de væsentligste modstandere af herskerne i Damascus, vende sig til Irak for at opnå støtte mod den kommunistiske fare. Desuden havde den storarabiske tanke ubestrideligt mere tag i den syriske befolkning end den storsyriske.

Af disse grunde havde det været meget vanskeligt for syrerne under forhandlingerne med Nasser forud for oprettelsen af Den forenede arabiske Republik at stille betingelser. De måtte acceptere de vilkår, Cairo tilbød, og heri lå der kun meget få garantier for, at syriske interesser ville blive rimeligt varetaget. Det, der fandt sted gennem skabelsen af unionen med Ægypten, nærmede sig stærkt en syrisk kapitulation, og det varede ikke længe, før det blev klart, at ægypterne fuldstændig dominerede den nye stat. Den afbalancering af ægyptisk og syrisk, der i første omgang blev overholdt, erstattedes snart af en ægyptisk infiltration i bureaukratiet og militæret i Syrien, uden at der på nogen måde blev tale om en tilsvarende syrisk indflydelse i Ægypten. Derigennem voksede oppositionen mod Nasser i Syrien, og navnlig følte skuffelsen dybt blandt de syriske officerer, der så sig fortrængt af ægyptere.

Heller ikke den syriske handelsstand var tilfreds. Sammenslutningen med Ægypten havde medført, at der i Syrien blev gennemført en jordreform i stil med den ægyptiske. Herved vandt unionen med Ægypten nok tilhængere blandt de jordløse landarbejdere eller de småbrugere, der fik tildelt jord, men i andre befolkningsgrupper var virkningen negativ. I den periode af usikkerhed vedrørende ejendomsforholdene, der fulgte efter dekretet om jordreformen, faldt produktionen i det syriske landbrug skæbnesvangert, og samtidig ramte en flerårig tørkeperiode landet. Resultatet blev, at priserne på levnedsmidler steg, og at Syrien i stedet for at eksportere korn måtte importere. Hertil kom, at Syrien med en væsentlig anden erhvervsstruktur end Ægypten blev tvunget til at underkaste sig den lovgivning, der blev besluttet i Cairo, hvor færre og færre syrere blev rådspurgt eller kunne øve indflydelse på afgørelserne.

De nationaliseringsdekreter, som Nasser sendte ud i sommeren 1961, ramte de syriske finansfolk og storkøbmænd hårdt. Det var dem, der sammen med fortrængningen af syrerne inden for officerskorpset, førte til, at den syriske hær den 28. september 1961 gjorde oprør og gennemførte en lynaktion, som på få timer lagde hele landet under dens kontrol. Kuppet

stillede Nasser over for en fuldbyrdet kendsgerning. Da han havde konstateret sin militære magtesløshed, valgte han at anerkende Syriens ret til at rive sig løs fra fællesskabet med Ægypten frem for at lade det komme til en militær styrkeprøve.

ARABISK SPLITTELSE

Det regime, der blev oprettet i Damascus efter sprængningen af Den forenede arabiske Republik, var ikke stabilt. Det eneste, man kunne enes om, var, at man ville holde Syrien uafhængigt af Ægypten. Baath-socialisterne, der på et tidligt tidspunkt af unionen med Ægypten havde brudt med Nasser, ville opretholde de økonomiske og sociale reformer, der var blevet gennemført i årene 1958–61, mens konservative kræfter af forskellig art stræbte efter at føre tilstandene tilbage til tiden før oprettelsen af Den forenede arabiske Republik.

Splittelsen i syrisk politik var i det hele taget ikke blevet mindre end i den urolige periode i tiden efter 2. verdenskrig, og det lykkedes ikke at skabe noget solidt grundlag for det parlamentariske styre, som deltagerne i revolten mod Nasser var enige om at genindføre. I stedet lå magten i virkeligheden i hæren, men inden for officerskorpset var der nu som tidligere stærkt modstridende interesser. En del af det opretholdt nasseristiske sympatier, og navnlig inden for det yngre officerskorps kom stemningen til fordel for Nasser ofte til udtryk.

Andre karakteristiske træk var, at kommunisterne igen formåede at gøre sig gældende, og at der i udenrigspolitisk henseende fandt en tilnærmelse sted i Irak, hvor Kassem-styret blev mere og mere kommunistisk infiltreret, og hvor regeringen udenrigspolitisk nærmede sig Sovjetunionen, samtidig med at modsætningsforholdet til Ægypten voksede. Udsoningen mellem Damascus og Bagdad tog så kraftigt form, at der opstod gisninger om, at en union ville kunne dannes mellem de to lande og den gamle storsyriske tanke således blive realiseret på et nyt grundlag. Medvirkende til disse formodninger var den udvikling i det nordøstlige Syrien, som ville følge af gennemførelsen af et stort tysk finansieret dæmningsbyggeri ved Eufrat. Herved ville der ikke alene blive indvundet meget betydelige områder for landbruget, men der ville tillige blive produceret store mængder billig elektricitet, som kunne skabe grundlag for en industri ikke blot i Syrien, men også i den nordlige del af Irak.

Udviklingen i Irak og Syriens løsrivelse fra Ægypten indebar et meget kraftigt tilbageslag for den arabiske nationalisme i den form, præsident Nasser tilstræbte. Navnlig sprængningen af Den forenede arabiske Republik betød et stort prestigetab for ham og for Ægypten, og Nasser forsøgte derfor på forskellig måde at gøre skaden god. Gennem hans for-

skellige redskaber i Beirut blev der skabt infiltration i Syrien med den følge, at forholdet mellem Syrien og Libanon, der sjældent har været hjerteligt, blev yderligere spændt og den syrisk-libanesiske grænse spærret for de to landes statsborgere. I det hele taget befandt den storarabiske nationalisme sig i en bølgedal fra slutningen af 1961 til efteråret 1962, da der begyndte at vise sig tegn på, at Nassers stjerne igen var i stigen. I løbet af få måneder blev det en iøjnefaldende kendsgerning, og en serie omvæltninger og uroligheder fandt sted, som førte tanken hen på det store revolutionsår 1958.

REVOLUTION I YEMEN

Processen begyndte i det afsides beliggende og isolerede kongedømme Yemen, hvor landets religiøse og verdslige overhoved gennem mange år døde og blev efterfulgt som imam af sønnen Muhammed el-Badr. Få dage senere, den 26. september 1962, gennemførte en officersgruppe under ledelse af brigader Abdullah el-Sallal et kup, som imamen kun med nød og næppe slap fra med livet i behold. Magten i hovedstaden og i kystområderne faldt i oprørernes hænder, men i flere grænse- og bjergdistrikter forblev stammerne loyale over for imamen, således at Yemen blev kastet ud i en borgerkrig. Den antog hurtigt karakter af et opgør mellem arabiske stater og mellem gamle og nye regimer, da Ægypten sendte hjælp til Sallal-styret, mens Saudi-Arabien og Jordan ydede bistand til imamen.

Revolutionen i Yemen udviklede sig på denne måde til en mellemøstlig krise, som heller ikke stormagterne undlod at interessere sig for. Sovjetunionen stillede sig fra første færd positivt over for det revolutionære regime, uanset at Moskva tidligere havde ydet bistand til imamen. USA forholdt sig afventende, men anerkendte efter nogle ugers forløb Sallals regering på den betingelse, at Nasser trak sine tropper tilbage fra Yemen. Storbritannien derimod vendte sig imod det nye styre af frygt for, at den yemenitiske revolution skulle smitte i den nyoprettede sydarabiske federation og i erkendelse af, at Nassers fodfæste i Yemen indebar en trussel mod den britiske base i Aden.

Borgerkrigen blev af længere varighed end ventet. Sallals styrker og hans ægyptiske hjælpere var ikke i stand til at få bugt med imamens guerillatropper, og i deres bestræbelser for at ramme disses forsyningsbaser og tilførselslinier førte de gang på gang krigshandlingerne ind på saudiarabisk territorium med den heraf følgende risiko for en internationalisering af konflikten. Stillet over for dette perspektiv stræbte USA efter at få striden bilagt, men til trods for mange ægyptiske løfter om tilbagetrækning fandt der en fortsat tilførsel af Nasser-styrker sted, således at der efterhånden stod 25–28.000 ægyptiske soldater i Yemen, uden at dette magtopbud var i stand til at sikre den definitive sejr.

Når Nasser blandede sig i Yemen-affæren skyldtes det ikke udelukkende omsorg for Sallal-styrets skæbne. Det er et omstridt spørgsmål, hvorvidt kuppet i Sanaa blev anstiftet af Ægypten, men den ægyptiske bistand til oprørerne nåede så hurtigt frem, at det er sandsynligt, at Cairo i hvert tilfælde var orienteret. Et ægyptisk støttepunkt i Yemen ville byde Nasser forskellige chancer. Han kunne herfra lægge pres på englænderne i Aden og dermed igen posere som arabisk forkæmper mod imperialisterne, men vigtigere endnu måtte det være, at Yemen frembød muligheder for at føre en tilsvarende infiltrationspolitik herfra som den, Nasser i forvejen praktiserede mod Syrien fra Libanon. Denne målsætning for Ægyptens vedkommende må anses for sandsynliggjort af forskellige ægyptiske transaktioner mod Saudi-Arabien i vinteren 1962–63, fremfor alt af nedkastningen af sabotører og sabotageudstyr over saudi-arabisk territorium. Gennem en aktion mod Saudi-Arabien ville Nasser ikke blot have chance for at styrte det sidste mere betydelige despoti i den arabiske verden og at fremtræde som reformernes og fremskridtets mand, men også for at komme en modstander til livs, som hele tiden har været en farlig modstander på grund af de pengemidler, kong Saud længe har kastet ind i kampen mod den ægyptiske præsident og hans storarabiske bestræbelser.

REVOLUTION I IRAK OG SYRIEN

Vigtigere for den arabiske nationalismes sag end revolutionen i Yemen var omvæltningen i Irak den 8. februar 1963, da Kassem blev styrtet, og et hovedsagelig baath-socialistisk regime trådte i hans sted. Det medførte ikke blot, at Bagdad nu nærmede sig til Cairo, men også at forudsætningerne for en isoleret tilnærmelse mellem Syrien og Irak bortfaldt, for så vidt som baath-partiet i Damascus netop var gået i opposition til den siddende regering. Det efterfølgende kup i Syrien den 8. marts 1963 vendte igen op og ned på stillingen, idet baath-socialister og nasserister herefter førte det store ord i syrisk politik. Dermed opstod den situation, at der eksisterede nogenlunde ensartede regimer i Bagdad og Damascus, uden at de dog slog ind på en storsyrisk politik. I stedet satte de den storarabiske tanke i højsædet og orienterede sig efter Cairo.

For Saudi-Arabien var denne udvikling særdeles truende. Revolutionen i Yemen havde givet nasserismen et brohoved på den arabiske halvø, og efter omvæltningerne i Irak og Syrien bestod der fare for, at der kunne etableres en slags indkredsning af landet eller i hvert fald en stærkt øget mulighed for nasseristisk infiltration. Også kongeriget Jordan kom i farezonen og måske i højere grad end Saudi-Arabien, eftersom baath-partiet og nasseristerne råder over stærke underjordiske organisationer i Jordan, hovedsagelig blandt Palæstina-flygtningene og blandt araberne på vestsiden

af Jordan-floden. For Nasser indebar det jordanske spørgsmål ikke desto mindre en vis risiko, eftersom det fra Israels side flere gange er blevet tilkendegivet, at dette land ikke passivt vil se på, at Jordan sluttes sammen med Nassers Ægypten, og at Israel indkredses. En israelsk præventivkrig mod arabstaterne synes derfor at ligge inden for mulighedernes rækkevidde, og det må anses for tvivlsomt, om Nasser på indeværende tidspunkt tør tage et opgør med Israel, der stadig anses for at være Mellemøstens stærkeste militærmagt. Et nederlag føjet til de to, Ægypten led til israelerne 1948–49 og 1956, vil antagelig kunne gøre det fuldstændig af med Nassers prestige blandt araberne.

DEN NYE FORENEDE ARABISKE REPUBLIK

Heller ikke udviklingen i Irak og Syrien i tiden efter februar- og marts-revolutionerne er gået helt efter den ægyptiske præsidents hoved. Ganske vist førte forhandlinger i Cairo i marts–april 1963 om dannelsen af en ny Forenet arabisk Republik til et positivt resultat, men da drøftelserne sluttede, stod mange spørgsmål endnu som uafklarede, og konferencen havde med al tydelighed vist, at der består fundamentale modsætninger mellem Ægypten på den ene side og Irak-Syrien på den anden såvel som mellem nasserister og baath-socialister. Følgelig vil den nye statsdannelses skæbne i første omgang afhænge af udfaldet af den magtkamp mellem nasseristiske centralister og baathistiske regionalister, der under og efter Cairo-forhandlingerne er udkæmpet i Damascus og Bagdad, og som er uafgjort på det tidspunkt, dette skrives.

Også på anden vis har udviklingen efter triumferne i halvåret september 1962–marts 1963 været en skuffelse for Nasser. Krigen i Yemen er nok ebbet ud, men kan flamme op igen ved mindste anledning, og Sallal-styret har – efter erfaringerne med ægyptiske troppers tilstedeværelse på yemenitisk territorium – været tilbageholdende med hensyn til at slutte sig til den nye Forenede arabiske Republik. Heller ikke i Algeriet har vinden været gunstig for Nasser, selv om han ubestrideligt er uhyre populær i landets arabiske befolkning. De forhandlinger, han har ført i Algier med Ben Bella i begyndelsen af maj 1963, synes klart at understrege, at Algeriet ikke er til sinds at give sig ind under Nassers styre. Også i vest støder Ægyptens bestræbelser på at samle den arabiske verden på hindringer, og det ser umiddelbart ud, som om Algeriet og de øvrige stater i Mahgreb vil blive endnu vanskeligere nødder at knække end de østarabiske lande, som ellers har voldt Nasser besvær nok.

Tilbage står imidlertid den kendsgerning, at Ægypten i hastigt tempo udvikler sin militære magt, og at Nasser foreløbig har haft held med sit diplomatiske spil, der har sikret ham både USAs og Sovjetunionens be-

vågenhed. I Nildalen opbygges industri hurtigere end i noget andet land, og som eneste arabiske stat råder Ægypten over egen våbenproduktion af betydeligt omfang. Desuden har ægypterne haft lejlighed til at træne deres tropper i kamp i Yemen og at afprøve materiel.

En farlig udvikling er sat i gang i Mellemøsten, og det er langt fra sikkert, at Nassers våben udelukkende smedes med henblik på et opgør med Israel. Infiltration, attentater og kup har ganske vist hidtil været de væsentligste ingredienser i de arabiske revolutioner, men der gives ingen garantier for, at taktikken ikke vil blive ændret den dag, da Ægypten fremtræder ikke blot som den folkerigeste, men også den økonomisk og militært stærkeste magt i området.

Afsluttet d. 11. 5. 1963.

FRA EGNSUDVIKLING TIL LANDSPLANLÆGNING

GUNNAR KLAVSEN

Det offentliges dispositioner har allerede længe før landsplanlægning og egnsudvikling var anerkendt som begreber, øvet en betydelig indflydelse på den erhvervsmæssige og befolkningsmæssige udvikling i de forskellige dele af landet. Som eksempler på sådanne dispositioner kan nævnes placeringen af offentlige institutioner samt udbygning af havne og andre trafikanlæg. I de fleste tilfælde blev disse dispositioner dog foretaget uden nogen hensigt om at påvirke erhvervs- og befolkningsudviklingen, men i efterkrigsårene er der gennemført foranstaltninger, som direkte har haft til formål at påvirke virksomhedernes placeringsvalg, og diskussionen omkring disse foranstaltninger har været meget omfattende.

Baggrunden for debatten (og indgrebene) var oprindelig overvejende af socialpolitisk karakter. Den skyldtes, at nedgangen i ledigheden i efterkrigsårene ikke gjorde sig gældende med samme styrke i alle landsdele, hvorfor nogle områder havde en i forhold til det øvrige land stor ledighed. Der fremkom derfor ønsker om at udligne denne »ulighed« ved at fremme erhvervsudviklingen i de egne, der havde særlig stor ledighed, dels for direkte at afhjælpe ledigheden, men også for at afværge en afvandring fra de pågældende områder. En sådan kunne nemlig medføre, at den tilbageværende befolkning blev for lille til, at det offentliges serviceydelser (skoler, hospitaler m. v.) kunne holdes på et rimeligt niveau.

Disse synspunkter tillægges stadig nogen vægt, men i de sidste år er det navnlig planlægningen af det offentliges anlægsvirksomhed og hensynet til at bevare frie områder, der kan tjene rekreative formål, som har dannet baggrunden for debatten.

Efterhånden som den tekniske udvikling – specielt motoriseringen – har medført, at de kollektive anlæg og institutioner bliver stadig mere omfattende, bliver konsekvenserne af deres placering også mere betydningsfuld, og interessen for deres placering øges naturligvis tilsvarende. Hertil kommer, at den stærke vækst i byerhvervene har aktualiseret behovet for udbygning af transportvæsenet, medens de seneste års kraftige beskæftigelsesstigning på den anden side har nødvendiggjort en begrænsning af det

offentliges anlægsvirksomhed, således at det er blevet nødvendigt at vælge mellem forskellige projekter. Herved er behovet for politiske retningslinier blevet åbenbart, og den seneste tids udvidelse af byggerestriktionerne, der indebærer, at der centralt skal tages stilling til, hvor der må bygges, vil yderligere aktualisere dette behov.

Samtidig har motoriseringen også skabt baggrund for landsplansdiskussionen ud fra helt andre synspunkter, fordi den har gjort det muligt for befolkningen at nå ud til de eftertragtede frie og naturskønne områder. Selv om denne udvikling for så vidt må anses for ønskværdig, har den ikke vakt udelt begejstring, og der er derfor rejst krav om regulering af bebyggelsen uden for byområderne.

EGNSUDVIKLINGSDEBATTEN

Det første bidrag til efterkrigsårenes diskussion om statens påvirkning af virksomhedernes placeringsvalg var Arbejdsmarkedskommissionens betænkning om arbejdsløshedsøerne.

Som det fremgår af titlen på betænkningen, var baggrunden for dette arbejde den ekstraordinært store arbejdsløshed, der fandtes i nogle ret snævert afgrænsede områder, især i Nord- og Vestjylland.

Formålet med kommissionens arbejde var at finde årsagerne til, at disse områder var specielt hårdt ramt af arbejdsløshed, og fremkomme med forslag, som var egnede til at afhjælpe arbejdsløsheden i disse områder.

Kommissionens undersøgelser viste, at koncentrationen af arbejdsløse i disse egne overvejende beroede på to forhold. Den skyldtes for det første, at disse områder var udprægede landbrugsområder, hvorfor nedgangen i landbrugets behov for arbejdskraft blev særligt mærkbart her, men hertil kom, at særlige forhold under krigen – befæstningsarbejderne og brunkulsbrydningen – havde fastholdt arbejdskraften.

For at afhjælpe den ekstraordinært store arbejdsløshed i disse egne foreslog kommissionen to sæt af foranstaltninger. Det første sæt havde til formål at fremme fraflytningen fra arbejdsløshedsøerne, bl. a. ved effektivisering af arbejdsanvisningen, ydelse af tilskud til transportudgifter og ved at give fraflyttede præference ved leje af bolig andetsteds, medens det andet sæt af foranstaltninger havde til hensigt at fremme beskæftigelsen på stedet ved ydelse af statstilskud til landvinding og oprettelse af nye erhvervsvirksomheder.

Den del af kommissionens forslag, der gik ud på at fremme fraflytningen fra områderne, blev ikke fulgt. Den anden, der gik ud på at fremme beskæftigelsen i de såkaldte arbejdsløshedsøer, blev fulgt i et vist omfang, idet der blev vedtaget love, hvorefter der kunne gives særlige gunstige vilkår for afdrag på forskellige statslån (lån til landvinding, fiskeri og op-

rettelse af industri- og håndværksvirksomheder), der ydedes til virksomheder i arbejdsløshedsøerne.

Det såkaldte Vest-udvalg, som havde til opgave at klarlægge hvilke foranstaltninger, der kunne træffes til fremme af erhvervslivet uden for hovedstadsområdet, kom i sin betænkning, der blev afgivet i 1958, til det resultat, at den relativt store ledighed, der fandtes i visse dele af Jylland, måtte tilskrives erhvervsstrukturen i disse egne i forbindelse med den omstændighed, at afvandringen, på grund af det lave aktivitetsniveau, var meget lille. Udvalgets betænkning, der først fremkom efter, at egnsudviklingsloven var vedtaget, indeholdt da heller ikke egentlige forslag ud over et om oprettelse af en erhvervslokaliseringstjeneste, men udvalget fremkom med en række henstillinger om, at der vistes særligt hensyn til udbygningen navnlig af skoler og andre undervisningsanstalter i Nord- og Vestjylland.

De øvrige bidrag til diskussionen omkring egnsudviklingen, hvoraf det mest kendte er den af direktør Gunnar Andreasen fremsatte Vestjyllandsplan, var af mere speciel karakter. De argumenterede for planer og projekter til udbygning af erhvervslivet i bestemte områder ud fra de velforståede lokale interesser, der kan være i en sådan, men de indeholdt sjældent argumenter, der påviste, at specielt disse projekter burde gennemføres ud fra et helhedssynspunkt.

Vestjyllands-planen indeholdt dog i sit oplæg den generelle betragtning, at de offentlige investeringer – herunder også de koncessionerede selskabers – har været således fordelt, at der i nogle dele af landet ikke var sådanne faciliteter – transport- og kommunikationsmæssigt – at man kan starte erhvervsvirksomheder, og at der, hvis disse forhold blev ændret, ville ske en erhvervsmæssig ekspansion i disse egne.

Vestudvalget gik i sine undersøgelser nøjere ind på disse spørgsmål, men fandt ikke, at disse forhold kunne have spillet nogen afgørende rolle for udviklingen.

EGNSUDVIKLINGSLOVEN

Resultatet af denne diskussion blev, dels de love, der blev udarbejdet på grundlag af Arbejdsmarkedskommissionens betænkning, dels egnsudviklingsloven. Ifølge denne lov kan der ydes råd og vejledning samt lån og garantier til personer, der vil starte erhvervsvirksomheder i egne med særlig stor ledighed, og lån til kommuner i sådanne områder til udlægning af industriarealer og til bygning af værkstedshuse. Endvidere giver loven Egnsudviklingsrådet, der forestår administrationen, adgang til i et vist omfang selv at tage initiativet til udformning af projekter.

Loven var dog ikke blot tænkt som et instrument til at fremme erhvervsudviklingen i egne med særlig stor ledighed. Loven blev også be-

tragtet som en foranstaltning til fremme af den samlede produktion og beskæftigelse samt andre gode formål.

Under debatten i folketinget blev der således lagt megen vægt på, at de senere års industrielle udvikling havde været »skæv« og »usund« – hvad disse udtryk så ellers måtte betyde – og at ophobningen af befolkningen i hovedstadsområdet var upraktisk og skabte mange problemer.

Selv om egnsudviklingsloven ikke alene havde til formål at afhjælpe arbejdsløsheden i de såkaldte arbejdsløshedsøer, var afhjælpningen af denne dog det afgørende argument for dens gennemførelse. De øvrige argumenter, såsom den »skæve« erhvervsfordeling, sammenklumpningen i hovedstaden og de i forbindelse med sammenklumpningen opståede trafikproblemer, har da heller ikke været taget i betragtning ved administrationen af loven.

Loven mødte i øvrigt en del kritik allerede ved vedtagelsen, idet det blev gjort gældende, at de indbreb, loven gav mulighed for, ikke kunne forøge den samlede beskæftigelse, men højst påvirke beskæftigelsens lokale fordeling. Loven kunne derfor kun omfordele ledigheden, hvilket ikke kunne betragtes som en så påtrængende opgave, at den kunne retfærdiggøre en subsidiering af erhvervslivet i bestemte egne, dels fordi den forholdsvis store ledighed i disse områder navnlig skyldtes det lave aktivitetsniveau i det øvrige land, men også fordi ledighedsprocenten gav et overdrevet indtryk af de sociale problemer, arbejdsløsheden medførte, fordi de egne, der havde den høje ledighedsprocent, havde en lille befolkningstæthed og en lav organisationsprocent.

Diskussionen om egnsudviklingsloven fik dog ikke noget større omfang, dels fordi loven ikke fik nogen væsentlig betydning, dels fordi den stigning, der indtrådte i den økonomiske aktivitet fra 1958 – altså samtidig med lovens ikrafttræden – løste problemerne, således som lovens kritikere og Vestudvalget havde forudsagt.

Stigningen i den økonomiske aktivitet medførte nemlig, så vidt det kan skønnes, en kraftig udbygning af erhvervslivet i en række områder, hvor det indtil da havde været forholdsvis svagt. Der var dog ikke tale om nogen afgørende ændring i udviklingen, idet de oplysninger, der foreligger om industribeskæftigelsen i efterkrigsårene, synes at vise, at frygten for en koncentration af industrien i hovedstadsområdet og en deraf følgende affolkning af andre dele af landet ikke havde nogen reel baggrund. Tallene synes tværtimod at vise, at tilvæksten i industribeskæftigelsen især er foregået uden for hovedstadsområdet. Med den almindelige stigning i beskæftigelsen blev denne udvikling imidlertid, så vidt det kan skønnes, accentueret, men der foreligger desværre ikke oplysninger, der kan godtgøre det.

Når udbygningen af industrien i højere grad end tidligere er foregået uden for hovedstadsområdet, skyldes det formentlig navnlig motoriseringen,

der på den ene side har gjort det muligt at placere virksomheder på steder, hvor transportomkostningerne tidligere umuliggjorde anlæg af industri, og på den anden side har forøget arbejdskraftens mobilitet således, at det er blevet muligt at skaffe et tilstrækkeligt udbud af arbejdskraft i områder, hvor befolkningstætheden er forholdsvis lille. Sænkningen af transportomkostningerne har imidlertid også bevirket, at placeringen i nærheden af de store afsætningscentre er blevet af mindre betydning, og dette i forbindelse med stigningen i eksportproduktionen har betydet, at hovedstadsområdet er blevet forholdsvis mindre tiltrækkende som industriområde.

Det har i denne forbindelse også været nævnt, at udviklingen kunne være påvirket af byggereguleringen, som navnlig har været sat ind i hovedstadsområdet. Det forekommer dog ikke meget sandsynligt, at byggeriet i hovedstadsområdet ville være blevet væsentligt større, hvis det ikke var blevet reguleret, men den omstændighed, at det har været teknisk og økonomisk umuligt at udvide boligproduktionen, kan have været en hæmsko for tilflytningen.

LANDSPLANLÆGNINGEN

Samtidig med, at stigningen i den økonomiske aktivitet løste de sociale problemer, der havde skabt egnsudviklingsideerne, opstod der andre, som gav anledning til en debat om en ny form for offentligt indgreb i virksomhedernes og de privates placeringsvalg. Disse offentlige indgreb, der tænkes udformet som fysiske begrænsninger i placeringsvalget, har fået betegnelsen egns- og landsplaner.

Baggrunden for debatten om lands- og egnsplanlægningen må navnlig søges i de store projekter om udbygning af trafiknettet, som er nødvendiggjort af stigningen i automobiltrafikken, men projekterne vedrørende udbygningen af det offentliges servicevirksomheder – skoler, hospitaler, vandforsynings- og kloakanlæg – spiller også en rolle i diskussionen.

Planerne om anlæg af broer og gennemgående motorveje måtte naturligvis give anledning til interessekonflikter mellem de forskellige egne af landet, fordi deres muligheder for at tiltrække erhvervsvirksomheder antages at blive påvirket såvel af selve anlæggenes placering som af den rækkefølge, hvori de bliver bragt til udførelse.

Planerne om disse trafikanlæg gav da også anledning til en heftig debat, der navnlig har drejet sig om linieføringen for den kommende jyske motorvej, om hvorvidt Fugleflugtslinien eller den faste forbindelse over Storebælt skulle have 1. prioritet, og om den kommende Øresundsbros placering. Spørgsmål nummer to er afgjort, men diskussionen om det første fortsætter, og diskussionen om det tredje er først lige begyndt.

Denne diskussion, som ikke følger partilinier, har voldt betydelige politiske vanskeligheder, og der opstod derfor behov for retningslinier, som kunne danne basis for den konkrete afgørelse af disse spørgsmål.

I modsætning til, hvad der ofte har været tilfældet, var der nemlig ikke nogen mulighed for at træffe afgørelserne ud fra økonomiske overvejelser. For det første, fordi der i nogle tilfælde alene er tale om prioriteringen af forskellige anlæg, for det andet, fordi omkostningsforskellene navnlig i betragtning af, at omkostningerne først forfalder i en ret fjern fremtid, ikke forekommer overvældende, og for det tredje, fordi nytten af de respektive projekter er fuldstændig uoverskuelig.

Regeringen nedsatte derfor i sommeren 1961 Landsplanudvalget, der fik til opgave at tilvejebringe fastere retningslinier for placeringen af de offentlige investeringer, som er af betydning for virksomhedernes placering og den fremtidige bydannelse.

I kommissoriet var det anført, at der var behov for at sikre overensstemmelse mellem styrelsernes dispositioner og de tendenser, der gør sig gældende i erhvervslivet, samt at det ville være af betydning at få klarlagt i hvilket omfang, der bør tilstræbes en spredning af erhvervsudviklingen, og hvorvidt det vil være muligt at henlægge en del af den planlægning, som især vedrører udviklingen inden for enkelte landsdele eller større byområder med opland til kommunale eller andre lokale organer. Herudover fik udvalget til opgave at analysere de faktorer, der bestemmer befolkningens og erhvervslivets geografiske fordeling, og endelig fik udvalget den konkrete administrative opgave at bidrage til en koordination af de centrale styrelsers dispositioner.

Udvalgets kommissorium var således meget vidtspændende, idet det åbnede mulighed for, at udvalget kunne gribe problemerne an ud fra to helt forskellige synsvinkler. Den del af kommissoriet, der omhandlede egentlige pålæg, indeholdt ganske vist alene en henstilling om at udarbejde retningslinier for de offentlige investeringer på grundlag af en prognose over den sandsynlige fremtidige udvikling indenfor erhvervslivet, men de indledende bemærkninger indeholdt herudover en opfordring til at tage spørgsmålet om hele organisationen af det offentliges lokale investeringer op til overvejelse.

At udvalget har undladt at forsøge at udforme retningslinier for en egentlig fysisk planlægning af det offentliges anlægsvirksomhed på basis af en prognose over erhvervs- og befolkningsudviklingen i de forskellige dele af landet, kan man ikke bebrejde det. Denne opgave er simpelthen uløselig. For det første, fordi udformningen af de anlæg, der skal planlægges, er af helt afgørende betydning for prognosens resultat, således at man, hvis man forsøgte denne metode, måtte arbejde med flere alternative løsninger, og for det andet, fordi kendskabet til de faktorer, der bestemmer

erhvervs- og befolkningsudviklingen inden for lokale områder, er så ringe, at prognoserne ville få karakter af rent gætteværk. I øvrigt ville en opstilling af alternative muligheder ikke indeholde nogen vejledning, men blot gøre det politisk endnu vanskeligere at træffe en afgørelse.

Derimod kan man nok undre sig over, at udvalget ikke har taget spørgsmålet om selve administrationen af det offentliges lokale anlægsvirksomhed op til nærmere overvejelse, og man kan især undre sig over, at udvalget i stedet har fundet anledning til at udsende Zoneplanen 1962, som ikke kan bidrage til løsning af de problemer, udvalget har fået til opgave at overveje.

ZONEPLANEN 1962

Zoneplanen 1962 indeholder en opdeling af landet i 4 arter af områder: By- og industriudviklingsområder, dvs. områder, der allerede er udlagt til byudvikling, interesseområder for by- og industriudvikling, dvs. områder, der foreslås udlagt til fremtidig byudvikling, interesseområder for sommerhusbebyggelse og fredning, der fremover kun må benyttes til landbrug og rekreative formål, og landbrugsområder, hvor der foruden landbrug kun må anlægges specielle offentlige anlæg. Fastlæggelsen af interesseområderne for by- og industriudvikling – de områder, der ud fra den foreliggende problemstilling påkalder størst opmærksomhed – er imidlertid sket helt skematisk omkring de allerede eksisterende byområder, og udvalget har da også understreget, at størrelsen af de arealer, der er udlagt de forskellige steder, ikke kan tages som udtryk for en forventning om hverken omfanget eller styrken i byudviklingen i de pågældende områder.

Planens faktiske indhold er derfor kun et forslag om at indføre restriktioner vedrørende udnyttelsen af visse – i øvrigt meget store – arealer. Nogen vejledning med hensyn til placeringen af offentlige anlæg indeholder den derimod ikke. Udvalget har da heller ikke i sin argumentation for planen forsøgt at tage stilling til hvilken udvikling, der måtte anses for hensigtsmæssig, men har kun taget hensyn til to synspunkter: Skabelsen af rekreative områder og begrænsning af de offentlige investeringer i vandforsynings- og kloakanlæg.

Der skal ikke her tages nærmere stilling til, hvorvidt det er rimeligt at gennemføre de foreslåede restriktioner på dette grundlag, idet det afgørende er, at planen ikke kan danne grundlag for løsning af de problemer, udvalget har fået forelagt, men det forekommer umiddelbart noget overraskende, at man i en dispositionsplan for arealanvendelsen ikke har ment at burde tage hensyn til virksomhedernes økonomisk betingede placeringspræferencer og befolkningens ønsker om boligernes placering, men har nøjedes med at tage stilling alene ud fra nogle almindeligt holdte betragt-

ninger over nytten af frie arealer og betimeligheden af at begrænse investeringerne i vand- og kloakanlæg.

EGNSPLANLÆGNINGEN

Egnsplanlægningsbestræbelserne er ligesom landsplanlægningen udsprunget af behovet for retningslinier for placering af trafikanlæg og offentlige institutioner, men andre hensyn som adskillelse af erhvervsområder – specielt industriområder – fra boligområder samt sikring af fritidsarealer for de større byers befolkning har også spillet en meget stor rolle i dette arbejde.

Egnsplanlægningen må i øvrigt ses som en fortsættelse af byplanlægningen. Det legale grundlag for dette arbejde er byplanloven, der blev vedtaget i 1938 (ændret i 1949 og 1962). Ifølge denne lov skal der, for enhver samlet bebyggelse, der overvejende omfatter andet end landbrugsbygninger og omfatter mere end 1000 indbyggere, udarbejdes en plan, der bl. a. fastlægger vejenes beliggenhed og bredde, beliggenheden af torve og offentlige pladser og bestemmer de forskellige bebyggelsesarters placering inden for området. Herved undgås det, at erhvervsvirksomheder påfører boligområderne unødige gener, og der skabes et grundlag for såvel de offentlige myndigheders som de privates dispositioner. Byplanerne tilvejebringes af kommunalbestyrelserne og godkendes af boligministeren. Byplanlægningen, der nu har stået på i en del år, har ikke mødt større modstand og har alt i alt virket tilfredsstillende.

Stigningen i bybefolkningen, som skyldes både den almindelige stigning i folketallet og afvandringen fra landbruget til de øvrige erhverv, har imidlertid medført, at byreguleringen og de nødvendige dispositioner med henblik på fremtiden i en række tilfælde ikke længere kan udføres inden for byplanlovens rammer. De større byer er nu vokset langt ud over kommunegrænserne, således at planlægningen af disse områder forudsætter et samarbejde mellem flere kommuner. Dette samarbejde har det imidlertid vist sig meget vanskeligt at etablere, fordi en sådan planlægning uundgåeligt vil blive bestemmende for de enkelte kommuners fremtidige skatteniveau og influere på det sociale miliø i kommunerne.

Der har derfor været gjort forsøg på at finde andre udveje for at få gennemført denne videregående byplanlægning. Ifølge loven om regulering af bymæssige bebyggelser fra 1949 er der således nedsat byudviklingsudvalg med den opgave at udarbejde byudviklingsplaner for i alt 23 områder. Byudviklingsplanerne indeholder imidlertid udelukkende en zonedragning, dvs. en opdeling af området i en inderzone, hvori der må bygges, en mellemzone, hvori der kan forventes senere at blive givet tilladelse til at bygge, men hvor der i øjeblikket kun må bygges, udstykkes og iværksættes

byggemodning med udvalgets samtykke, og en yderzone, hvor der hverken må bygges eller træffes forberedelser til byggeri. Udvalgenes virksomhed er således af restriktiv karakter, men selve fastlæggelsen af zonegrænserne kan give en vis vejledning med hensyn til udbygning af veje og andre trafiklinier.

I denne forbindelse kan det også nævnes, at der i 1961 blev vedtaget en lov om planlægning af Køge Bugt-området. Ifølge denne kunne boligministeren nedsætte et udvalg med medlemmer fra de implicerede kommunalbestyrelser og amtsråd med den opgave at udarbejde en dispositionsplan for området, som kommunerne – forudsat at den fik byplannævnets tilslutning – skulle følge. Boligministeren kunne endvidere give udvalget bemyndigelse til at udarbejde en byplan for området. Formentlig for at få tingene til at glide lettere fik udvalget samtidig beføjelse til at afgive indstilling om, at boligministeren erhverver arealer, som det af hensyn til planen er vigtigt at råde over, eller som det er af interesse at råde over for at skaffe et udbud af byggegrunde til rimelige priser.

Hvorvidt der vil komme noget ud af denne sidste indsats må indtil videre stå hen, men det forekommer ikke særlig sandsynligt, idet der jo heller ikke i dette tilfælde er gjort noget for at afværge de interessekonflikter, der hidtil har stået i vejen for en løsning af problemerne.

Ligesom for landsplanlægningens vedkommende er der jo her tale om problemer, der ikke findes nogen klar og éntydig løsning på, og de forsøg, der tidligere har været gjort på at finde frem til en plan for udbygningen af hovedstadsområdet ud fra almindelige betragtninger og vurderinger, har da også lidt en krank skæbne. Den første plan, egnsplansekretariatets »Fingerplan« fra 1948, der regnede med et hovedstadsområde med 1,6 mill. mennesker, er sprængt, og sekretariatets principskitse fra 1960, som kalkulerede med et indbyggertal på 2,5 mill., er forkastet af et af byplannævnet nedsat udvalg. Udvalget har dog ikke kunnet enes om andet end ikke at foretage sig noget, der kan foregribe en senere plan, som forudsættes udarbejdet på basis af den landsplan, der ikke foreligger og formentlig heller aldrig kommer til eksistens.

LANDS- OG EGNSPLANLÆGNINGENS FORHOLD TIL JORDLOVENE

Selv om de hidtidige bestræbelser på at skabe retningslinier for tilrettelæggelsen af de offentlige investeringer inden for Landsplanudvalget og byudviklingsudvalgene ikke har været kronet med held, fortsætter arbejdet stadig ad disse baner, og de nu fremsatte og til dels vedtagne jordlovsforslag indeholder ikke bestemmelser, der medfører afgørende ændringer i disse organers opbygning og beføjelser. En gennemførelse af dette lovkompleks vil dog betyde, at hele landet direkte eller indirekte inddrages

under reguleringen, at der sker en indskrænkning af byudviklingsudvalgenes bemyndigelse, og at Zoneplanens ideer om koncentration af boligområder og erhvervsvirksomheder lovfæstes. Dette sidste fremgår ikke direkte af forslagene,men ligger implicit i bestemmelserne om fredningsplanudvalgenes beføjelser og naturfredningslovens konserveringsbestemmelser.

Ifølge de fremsatte forslag kan boligministeren nedsætte byudviklingsudvalg efter forhandling med byplannævnet – efter den hidtidige lov krævedes det, at udvalgets nedsættelse var nødvendig for at sikre hensigtsmæssig udvikling af en bymæssig bebyggelse – og samtidig bliver de områder, der ikke underlægges et byudviklingsudvalg, underlagt fredningsplanudvalg, således at der, som det fremgår af bemærkningerne til forslaget til lov om regulering af bymæssige bebyggelser, bliver »tilvejebragt den retstilstand, at overgang fra landbrug m. v. til bymæssig bebyggelse kræver en tilladelse fra en planlægningsmyndighed«. Endvidere indeholder forslagene bestemmelser om, at byplannævnet kan foretage de ændringer i planerne, som det finder hensigtsmæssige – udvalgene undergives altså en central instans.

Herudover indeholder forslagene bestemmelser om nedsættelse af regionplanudvalg, der skal udarbejde retningslinier af samme karakter som dem, landsplanudvalget har fået til opgave at udarbejde for hele landet. Udarbejdelsen af retningslinierne skal dog ske inden for de rammer, der måtte være fastlagt ved en landsplanlægning. Før planerne forelægges boligministeren, skal de forelægges byplannævnet og de implicerede kommunalbestyrelser, og ministeren kan herefter vælge, om han vil godkende planen eller foranledige, at regionplanudvalget overvejer den på ny. Der sker således en decentralisering af den lokale planlægning, men landsplanlægningen forudsættes gennemført i samme form som oprindeligt bestemt.

Endelig kan det nævnes, at der er fremsat forslag om støtte til kommuners jordkøb. Motiveringen herfor er et ønske om at støtte kommunernes aktive jordpolitik med det formål at fremskaffe et udbud af byggegrunde til rimelige priser. Støtten kan ydes til kommuner, som ifølge en godkendt byudviklingsplan forudsættes at skulle modtage en væsentlig befolkningstilvækst, og omfatter ethvert tab ved eventuelle kommunale fejlinvesteringer ved jorderhvervelsen og byggemodningen, der påløber 5 år efter tilsagnets meddelelse. Herved bliver det muligt for kommunerne i byudviklingsområderne ganske risikoløst at konkurrere om befolkningstilvæksten.

Forslagene indfører imidlertid ikke nogen principielle ændringer i de organer, der forestår lands- og egnsplanlægningen, men deres gennemførelse vil medføre et stærkt forøgelse af behovet for retningslinier for den fremtidige udvikling, fordi det regulerede område er blevet udvidet, og fordi de centrale myndigheder har fået tillagt større beføjelser.

KAN LANDS- OG EGNSPLANLÆGNINGEN LØSES AF ANDRE ORGANER?

Der er i det foranstående givet udtryk for skepsis med hensyn til, hvorvidt de eksisterende organer vil vise sig i stand til at løse de opgaver, de har fået overdraget. Baggrunden for denne skepsis er dels de beskedne resultater af disse organers hidtidige virksomhed, men også en formodning om, at de foreliggende problemer ikke er egnede til at løses af staten. I det følgende vil dette synspunkt blive nærmere belyst.

De problemer, lands- og egnsplanlægningsmyndighederne har fået overdraget at løse, er ganske overvejende opstået som følge af ændringen i transportteknikken – specielt motoriseringen – og væksten i byerhvervene. Motoriseringen har for det første skabt et behov for anlæg af broer og udvidelse af landevejsnettet. Desuden har den i forbindelse med den stærke vækst i byerhvervene sprængt de gamle bysamfund og skabt et behov for trafikale forbedringer i disse samt for byggemodning af store arealer og udbygning af de offentlige serviceinstitutioner. Dette behov er blevet yderligere forøget, fordi motoriseringen har muliggjort en spredning af bebyggelsen. Endelig har motoriseringen i forbindelse med den almindelige velstandsstigning medført et betydeligt sommerhusbyggeri, der har indskrænket ikke-sommerhusejernes adgang til de særligt eftertragtede frie arealer, og som ydermere fra nogle sider anses for uæstetisk. Motoriseringen og tilgangen til byerhvervene har således skabt et stærkt behov for forøgede investeringer i kollektive anlæg og et behov for bebyggelsesregulering i områder, hvor en sådan ikke hidtil har været påkrævet.

Denne stigning i behovet for trafikinvesteringer og investeringer i lokale serviceinstitutioner er indtruffet på et tidspunkt, hvor der også kan konstateres et stærkt stigende behov for offentlige investeringer på andre felter blandt andet i undervisnings- og forskningsinstitutioner, og det har ikke været muligt at dække dem fuldt ud.

Det har derfor været nødvendigt at gennemføre en begrænsning af disse investeringer, og da de for langt den overvejende dels vedkommende finansieres af staten, har det været dens opgave at foretage begrænsningen og udvælge de projekter, der skal gennemføres.

Det må imidlertid anses for overordentligt tvivlsomt, om staten, dvs. den centrale administration, er velegnet til eller overhovedet har mulighed for at løse denne opgave.

Der foreligger naturligvis nogle opgaver, f. eks. bygningen af de store broer, som har en så landsomfattende betydning, at folketinget er det rigtige forum for en vurdering, men i de langt flere tilfælde, hvor det drejer sig om opgaver, hvis løsning kun har betydning for en del af landet, er det næppe hensigtsmæssigt at lade løsningen foregå centralt.

Når der ikke foreligger en helt indiskutabel samfundsmæssig interesse i en bestemt løsning, er de centrale myndigheder nemlig henvist til at dis-

ponere ud fra generelle retningslinier og kan ikke søge frem til konkrete løsninger, der medfører særlige indgreb inden for specielle områder. Fordelingen af de beløb, der står til rådighed, må under dette system altid ske efter en ligelighedsnorm, eventuelt tilpasset efter sociale synspunkter.

I det her foreliggende tilfælde, hvor det drejer sig om valg mellem forskellige alternative løsninger – f. eks. hovedvejes linieføring og byggemodning af forskellige områder i landet – har de centrale organer da også vist sig ganske ineffektive, og den eneste løsning, de har kunnet anvise, har været en indskrænkning af valgmulighederne.

Hvis man vil have en egentlig vurdering af, hvorledes problemerne omkring oplandstrafikken og trafikken mellem hjem og arbejdsplads skal løses, må denne vurdering overlades til en forsamling, der repræsenterer de interesserede, dvs. beboerne i det pågældende område, som så – naturligvis – også må skabe de finansielle muligheder for løsningen af problemerne. Opgaver af den karakter, der er tale om her, har da også hidtil været overladt til lokale organer, og den omstændighed, at de eksisterende lokale enheder er for små til at varetage opgaverne, giver ikke basis for at overlade dem til staten, men bør medføre en ændring i lokale enheders organisation.

Selv om en decentralisering af planlægningsmyndigheden vil muliggøre en bedre vurdering af de forskellige investeringers relative nytte og skabe mulighed for løsninger, som de centrale myndigheder ikke kan gennemføre, kan det dog ikke forventes, at alene dette, at man overlader ansvaret for by- og egnsplanlægningen samt administrationen af trafikanlæggene til regionale råd, vil være tilstrækkeligt til at sikre en økonomisk administration.

De beløb, der nu skal anvendes for at opretholde en rimelig trafikstandard, er så betydelige, at der må ske en økonomisering med midlerne, men hvis en sådan økonomisering skal lykkes, må omkostningerne ved trafikanlæggene inddrages i rækken af placeringsbestemmende faktorer.

Hvis dette ikke sker, må begrænsningen af de offentlige investeringer gennemføres ved restriktive indgreb, som ikke gør det muligt at tilgodese virksomhedernes omkostningsmæssige fordele ved andre placeringer og de privates præferencer med hensyn til boligplaceringen.

Såfremt disse hensyn skal tilgodeses, vil det derfor være nødvendigt at omlægge skattesystemet således, at det offentliges investeringsudgifter pålignes dem, der skaber behovet for investeringerne.

DEN INTERNATIONALE ØKONOMISKE SITUATION

Den økonomiske situation i Storbritannien; rapporten fra det nationale udviklingsråd (NEDC); den første udtalelse fra den nationale indkomstkommission (NIC). – Forsøgene på at bremse prisstigningerne i Frankrig.

DEN ØKONOMISKE SITUATION I STORBRITANNIEN

De oplysninger, der er fremkommet i de sidste måneder klargør med al ønskelig tydelighed, at 1962 var et højst utilfredsstillende år for den britiske økonomi. Den samlede efterspørgsel steg i faste priser så ubetydeligt som 0,2 pct.; denne stigning blev imidlertid mere end modsvaret af en stigning i importen, således at bruttonationalproduktet var svagt faldende.

Ser man på forløbet gennem 1962, tegner der sig et billede af en beskeden og langsom konjunkturopgang i årets første halvdel afløst af tendenser til stagnation og tilbagegang i løbet af efteråret. Det er således tydeligt fra de investeringsenquêter, som Board of Trade foretager, hvorledes erhvervslivets investeringsplaner efterhånden blev taget op til revision i nedadgående retning; stigningen i eksporten gik ligeledes i stå omkring midten af året. De disponible indkomster synes at have været nærmest uændrede året igennem; i årets første måneder modsvaredes stigningen i pengeindkomsterne af den opadgående tendens i prisniveauet, medens et fald i beskæftigelsen – og navnlig i anvendelsen af overarbejde – i årets anden halvdel opvejede virkningerne af stigningen i lønsatserne. Det private forbrug voksede dog med henved 3 pct., således at der var tale om et mærkbart fald i den personlige opsparing.

En underbgyning af dette indtryk af økonomisk stagnation for 1962 som helhed og tilbagegang i årets anden halvdel kan findes i produktionsstatistikkens oplysninger om de vigtigste industrier. Kun fire industrier (kemisk industri, forsyningsvirksomheder, beklædnings- og skotøjsindustri samt drikkevare- og tobaksindustri) havde stigende produktion i andet halvår 1962. For de øvrige grupper var der tale om fald på mellem 1 og 5 pct. fra andet til fjerde kvartal med værftsindustrien og byggeriet som de hårdest ramte. Det samlede produktionsindex faldt i dette tidsrum med næsten 2 pct., svarende til en årsrate på ca. 4 pct.

TABEL 1.

Efterspørgslens sammensætning i UK 1958–62.

(£ million, løbende priser).

	1958	1959	1960	1961	1962
Privat forbrug	15.271	16.025	16.750	17.514	18.370
Offentligt forbrug	3.707	3.932	4.181	4.581	4.861
Bruttoinvesteringer					
faste	3.493	3.722	4.107	4.570	4.615
lagre m. v.	99	169	591	302	90
Eksport	5.944	6.072	6.327	6.610	6.827
Samlet efterspørgsel (markedspriser)	28.514	29.920	31.956	33.577	34.763
– indirekte afgifter, netto	–2.642	–2.816	–2.888	–3.043	–3.276
Samlet efterspørgsel (faktorpriser)	25.872	27.104	29.068	30.534	31.487
Modsvares af:					
Bruttonationalprodukt	20.323	21.219	22.521	23.956	24.824
Import	5.549	5.885	6.547	6.578	6.663

Kilde: Preliminary Estimates of National Income and Balance of Payments 1962, H.M.S.O. Cmnd. 1984.

Udviklingen på betalingsbalancen var ligeledes utilfredsstillende, om end ikke umiddelbart foruroligende. Der var for første gang siden 1959 et overskud på vare- og tjenestebalancen, men med 67 mill. £ blev det væsentligt mindre, end man havde håbet ved årets begyndelse. Det må dog her tages i betragtning, at størstedelen af den post (fejl og udeladelser), der fremkommer, når man sammenligner vare- og tjenestebalancen og de registrerede kapitalbevægelser med ændringerne i valutastillingen utvivlsomt skyldes en undervurdering af de løbende valutaindtægter. Denne post var i 1962 så stor som 128 mill. £, jvf. tabel 2, således at det sande overskud på vare- og tjenestebalancen næppe har været mindre end 150 mill. £.

Selv om dette i 1962 var mere end tilstrækkeligt til at opveje den langfristede kapitaleksport, er det blevet kraftigt understreget i UK, at overskuddet i et år med langsom indenlandsk aktivitetsstigning burde have været langt større. Det har været en ofte fremhævet målsætning for den britiske regering at tilvejebringe et sådant overskud på vare- og tjenestebalancen »over the business cycle«, at man uden forbrug af valutareserver blev i stand til at honorere de krav, der stilles til UK som kapitaleksportør. Erfaringerne i 1962 tyder ikke på, at man hidtil er kommet særligt langt med denne opgave, især ikke på baggrund af den ekstraordinært lave kapitaleksport i dette år. I begyndelsen af 1962, da renteniveauet i UK endnu var noget højere end på kontinentet, var der således en betydelig indstrømning af kapital; med mindre de engelske myndigheder er

indstillet på at retablere et renteniveau mærkbart over det europæiske gennemsnit med de heraf følgende virkninger for den indenlandske aktivitet, må man påregne en noget større kapitaleksport i 1963 og kommende år.

TABEL 2.

UK's betalingsbalance 1958–62.

(£ million, løbende priser).

	1958	1959	1960	1961	1962
Varebalancen, netto	32	−110	−396	−148	−71
Tjenestebalancen, netto	297	224	88	76	138
Ialt	329	114	−308	−72	67
Langfristede kapitalbevægelser, netto	−181	−485	−186	44	−92
»Basic balance«	148	−371	−494	−28	−25
Fejl og udeladelser	54	−34	304	48	128
Ændring i valutastilling	202	−405	−190	20	103

Kilde: Preliminary Estimates of National Income and Balance of Payments 1962, H.M.S.O. Cmnd. 1984.

Regeringen forholdt sig ikke ganske passiv igennem 1962. Da budgettet blev fremlagt af daværende finansminister Selwyn Lloyd i april, troede man at befinde sig i et livskraftigt opsving, og der blev derfor ikke givet finanspolitiske stimulanser på dette tidspunkt. Tværtimod blev nødvendigheden af forsigtighed understreget; en langsom stigning i den indre efterspørgsel skulle skaffe plads for en eksportstigning. Særlig vægt lagde man på at forhindre stigninger i omkostningsniveauet. Pengepolitikken blev dog lempet i løbet af foråret gennem successive diskontonedsættelser til 4,5 pct. og en frigivelse af de særlige indskud i Bank of England, der blev gennemført i 1959 og sat i vejret i sommeren 1961 som et led i kriseprogrammet.

I løbet af sommeren blev det klart, at de hidtil trufne foranstaltninger var utilstrækkelige til at holde liv i den svage ekspansion. Formelt markeredes dette ved, at Reginald Maudling afløste Selwyn Lloyd, hvis meget forsigtige holdning var blevet en belastning for regeringen. I oktober og november gennemførte den ny finansminister ikke uvæsentlige lettelser i finanspolitikken. Disse omfattede i første etape en fremskyndelse af tilbagebetalingen af bunden opsparing og frigivelse af en række offentlige investeringsprojekter. I anden omgang nedsattes omsætningsskatten på biler til den for andre varige forbrugsgoder normale sats på 25 pct. – en nedsættelse, der udløste et gennemsnitligt prisfald på ca. 12 pct. – og mulighederne for skattefri henlæggelser til investeringsfonds blev forøget. Alt i alt synes disse finanspolitiske lempelser at have medført en direkte efterspørgselsstigning af størrelsesordenen 200 mill. £ svarende til ca. 1 pct. af bruttonationalproduktet.

I løbet af de første måneder af 1963 voksede ledigheden til det hidtil højeste niveau siden 1945. Selv om den usædvanlige strenge vinter måtte bære hovedansvaret for den dramatiske stigning fra december frem til februar, hvor antallet af ledige nåede over 900.000, var det dog tydeligt, at den forsigtige økonomiske politik bidrog til at gøre beskæftigelsessituationen ringere end nødvendigt. Den stadige forskydning i stemmeafgivningen til fordel for Labour markerede, at en del af vælgerbefolkningen havde blik herfor. Regeringen øgede i løbet af vinteren satserne for arbejdsløshedsunderstøttelse og enkelte andre sociale ydelser noget, ligesom den begyndte at vise de nordøstlige områder, hvor arbejdsløsheden var særlig udbredt, speciel opmærksomhed ved igangsættelsen af offentlige arbejder. Egentlige nye foranstaltninger blev dog først iværksat ved budgetforelæggelsen for finansåret 1963/64 (1. april–31. marts) i begyndelsen af april.

Finansminister Maudling's budget synes stort set at have ligget i underkanten af forventningerne. De samlede skattelettelser beløb sig til 269 mill. £, medens størstedelen af pressen håbede på et beløb i nærheden af 400 mill. Over 200 mill. havde form af en nedsættelse af indkomstskatterne; dette svarer til ca. 1 pct. af det private forbrug. Nedsættelsen bestod for en stor dels vedkommende af øgede børnetilskud, og den var næsten ens for de forskellige indkomstklasser. Erhvervslivet fik også forskellige skattelettelser, men størsteparten heraf kan næppe få nogen øjeblikkelig stimulerende virkning på investeringerne. Den mest opsigtsvækkende fornyelse var adgangen for virksomheder i områder med høj arbejdsløshed til selv ganske at bestemme afskrivningstempoet. Dette betyder, at disse virksomheder først vil komme til at betale indkomstskat, når de har indtjent de samlede investeringsudgifter med tillæg af de 30 pct., som efter de almindelige regler kan henlægges skattefrit. For øjeblikket er kun små områder dækket af definitionen på høj arbejdsløshed, og der skal formentlig en ændring i Local Unemployment Act til, før denne potentielt vigtige skattepolitiske nydannelse får større virkning.

På udgiftsiden indebærer budgettet en hurtigere stigningstakt end i noget andet år siden Koreakrigen. Væksten i såvel civile som militære drifts- og anlægsudgifter er på 9–10 pct. Det samlede finansieringsbehov, som fremkommer ved til underskuddet på drifts- og anlægsbudgettet[1]) at lægge nettolångivningen til de nationaliserede virksomheder, kommuner m. fl., er næsten 700 mill. £ mod 66 mill. i 1962/63. Overskuddet på drifts-og anlægsbudgettet på 350 mill. £ i 1962/63 er afløst af et underskud på 90 mill.

[1]) Den i det britiske budget anvendte sondring mellem udgifter »above and below the line« svarer nogenlunde til sondringen mellem drifts- og anlægsudgifter på den ene side og kapitaludgifter på den anden.

Kontrasten mellem det nu forelagte budget og Selwyn Lloyd's for 1962/63 er slående. Udgiftsstigningerne var ganske vist også betydelige sidste år, men regeringen følte sig stadigvæk bundet af det i 1961 afgivne løfte om at holde det offentliges andel af den samlede efterspørgsel nogenlunde uændret; dette indebar en så beskeden vækst i statsudgifterne som 2½ pct.

Efter budgetforelæggelsen har interessen i den økonomiske diskussion i endnu højere grad end hidtil samlet sig om udsigterne for den private investeringsaktivitet. Det er blevet sagt, at budgettet kan sammenlignes med en tidsindstillet bombe; det fremmer ikke umiddelbart investeringerne, men når disse af andre grunde kommer i gang, vil de gunstigere afskrivningsregler give dem en eksplosionsagtig virkning.

De seneste skøn over det private erhvervslivs faste investeringer regner med et fald på 4 pct. i forhold til 1962-niveauet. De selskaber, der offentliggjorde deres regnskaber i første kvartal, berettede med undtagelse af jern- og stålbranchen om langsomt stigende indtjening. Aktiekurserne har i de seneste måneder ligeledes været opadgående. Det synes da også karakteristisk, at en række brancher har taget deres meget forsigtige investeringsplaner op til revision. Den fortsat relativt langsomme vækst i det private forbrug og eksporten virker ikke stimulerende på investeringslysten, især ikke da de foregående to års nærmest stagnationslignende udvikling i afsætningen har skabt ledig kapacitet på flere områder og styrket virksomhedernes konkurrencebegrænsende samarbejde og almindelige defensive holdning. Afbrydelsen af forhandlingerne i Bruxelles kan i denne situation ikke have undgået at virke psykologisk stærkt på erhvervslivet.

Stigningen i de offentlige udgifter og boligbyggeriet på ca. 10 pct. vil blive de vigtigste drivkræfter i den økonomiske fremgang i 1963. Det private forbrug forventes at stige med 3–4 pct.; det samme gælder eksporten. Beskæftigelsen skulle under disse omstændigheder være stigende året igennem; i marts og april har der været en langt kraftigere stigning i beskæftigelsen end normalt efter sæsonen, og ledighedstallet var medio maj reduceret til 550.000 eller knap 3 pct. Bruttonationalproduktet ventes ved begyndelsen af 1964 at ligge ca. 4 pct. over tilsvarende periode i 1963.

I deres ivrige søgen efter lyspunkter i udviklingen har regeringen søgt at påvise ligheden med udviklingen i 1959, hvor den britiske økonomi oplevede sit kraftigste opsving i 1950'erne. I begyndelsen af 1959 var der ligeledes nogen arbejdsløshed, men stimuleret af et meget ekspansionistisk budget og en kraftig eksportstigning voksede bruttonationalproduktet med over 7 pct. fra begyndelsen af 1959 til de første måneder af 1960. En gentagelse heraf er imidlertid usandsynlig; såvel eksportudsigterne som budgettet virker denne gang mindre stimulerende på aktiviteten. Det er derimod karakteristisk, at selv ikke regeringens skarpeste kritikere længere

tvivler om, at et økonomisk opsving er i gang. Selv om det ikke bliver nogen højkonjunktur, vil det dog være en kærkommen afbrydelse af de sidste to års stagnation.

RAPPORTEN FRA DET NATIONALE UDVIKLINGSRÅD (NEDC)

Den væsentlige del af den britiske offentlighed, der følger med i den økonomiske debat, har haft nogle interessante måneder i begyndelsen af 1963. Ikke blot har pressen indgående diskuteret de første spæde tegn på et økonomisk opsving og de formodede virkninger af afbrydelsen af forhandlingerne i Bruxelles; der er kommet to nye betydningsfulde deltagere i debatten: det nationale udviklingsråd og den nationale indkomstkommission, i folkemunde betegnet henholdsvis Neddy (NEDC) og Nicky (NIC). Begge har ytret sig for første gang i de forløbne måneder.

Det nationale udviklingsråd blev nedsat af finansministeren i foråret 1962. Rådet har 20 medlemmer repræsenterende de vigtigste interessegrupper, den økonomiske sagkundskab og – gennem finansministerens formandsskab – staten. Det betjenes af et af statsadministrationen uafhængigt sekretariat med godt 50 medarbejdere; sekretariatet offentliggør ikke selv sine undersøgelser, men indskrænker sig til at forelægge dem i rådet.

Der gik meget besværlige forhandlinger forud for rådets nedsættelse. Fagforbundenes ledende organ, Trade Union Congress, ønskede først at udpege repræsentanter til rådet efter at have modtaget tilsagn om, at det ikke ville beskæftige sig med indkomstfastsættelsen. Dette var en betydelig ulempe for regeringen, der netop havde håbet gennem rådets diskussioner at finde frem til en holdbar formulering af en langsigtet indkomstpolitik til afløsning af den i sommeren 1961 proklamerede »lønpause« og de derpå følgende forsøg på at udforme retningslinier for lønudviklingen.

Rådet besluttede i eftersommeren 1962 at iværksætte en undersøgelse af langtidsudsigterne for den britiske økonomi med særligt henblik på at klarlægge, hvilke faktorer, der kunne tænkes at hæmme den økonomiske vækst. Mere konkret fik sekretariatet i efteråret pålæg om at udarbejde en rapport om mulighederne for at opnå en årlig vækst i det britiske nationalprodukt på 4 pct. i perioden 1961–66. Problemstillingen var inspireret af vedtagelsen af resolutionen i OECD's ministerråd i efteråret 1961 om 50 pct. økonomisk vækst for medlemslandene under ét i løbet af 1960'erne.

I februar offentliggjordes første del af rapporten[2]) efter rådets godkendelse. Den består af to kapitler, hvoraf det første med tilhørende bilag gennemgår kapacitets- og arbejdskraftproblemer for 17 vigtige sektorer i lyset af vækstmålet; i det andet kapitel sammenfattes disse oplysninger, og efterspørgslens sammensætning analyseres.

[2]) Growth of the United Kingdom Economy to 1966; H.M.S.O. 1963.

Man forudser i rapporten, at en årlig stigningstakt i beskæftigelsen på 0,8 pct. vil holde ledigheden på et minimum i det betragtede tidsrum. En sådan stigning i arbejdsstyrken svarer nogenlunde til det forudsete behov hos de 17 undersøgte sektorer, jfr. tabel 3. Disse skøn over udviklingen i den samlede arbejdsstyrke, sammenholdt med efterspørgslen, siger kun lidt om eventuelle flaskehalsproblemer på arbejdsmarkedet. Rapporten fremhæver således, at en række brancher forudser mangel på faglært arbejdskraft i de nærmeste år; det gælder især maskinindustrien, der har opgivet at kunne øge beskæftigelse af faglærte med 10 pct. på helt kort sigt. Selv om det samlede udbud af arbejdskraft således forekommer ret rigeligt, er det åbenbart, fremhæver rapporten, at manglende oplæringsmuligheder og mobilitet vil kunne medføre hindringer for gennemførelsen af det opstillede vækstmål.

TABEL 3.

Forventet beskæftigelsesudvikling i den britiske økonomi frem til 1966.

	1956	1961	1966	Procentvis årlig ændring	
		1000		1956–61	1961–66
Landbrug	1.120	1.021	925	–1,8	–2,0
Kulminer	790	665	580	–3,4	–2,7
Olieraffinering	37	39	39	1,3	0,1
Gasværker	144	127	119	–2,5	–1,2
Elværker	204	221	245	1,6	2,1
Chokolade og sukkerindustri	107	103	103	–0,7	–
Kemisk industri	450	473	507	1,0	1,4
Jern- og stålværker	468	488	466	0,8	–0,9
Let maskinindustri	92	93	115	0,2	4,4
Elektrisk maskinindustri	195	225	301	2,9	6,0
Elektronisk industri	191	239	288	4,6	3,8
Motorkøretøjer	382	413	480	1,6	3,0
Tekstilindustri	212	203	187	–1,1	–1,7
Papirindustri	84	98	97	3,2	–0,2
Bygge- og anlægsvirksomhed	1.593	1.660	1.751	0,8	1,1
Post- og telefonvæsen	316	325	353	0,6	1,6
Engros- og detailhandel	3.140	3.384	3.604	1,5	1,3
Disse erhvervsgrene i alt	9.525	9.777	10.160	0,5	0,8
Andre erhvervsgrene	14.939	15.161	15.790	0,3	0,8
Samlet beskæftigelse	24.464	24.938	25.950	0,4	0,8

Kilde: Growth of the United Kingdom Economy to 1966.

På baggrund af arbejdskraftprognosen bliver det påkrævet at øge den gennemsnitlige produktivitet med godt 3 pct. Dette ligger mærkbart over den britiske økonomis erfaringer i de senere år, og rapporten forudser, at det vil tage et par år at accelerere det tekniske fremskridt op fra det hid-

tidige niveau på 2–2,5 pct. årligt. Skal man nå op herpå, må investeringerne sættes kraftigt i vejret; det anslås, at det i 1966 vil være nødvendigt at øge investeringerne med over 30 pct. over 1961-niveauet. Dette ligger åbenbart i overkanten af det mulige i betragtning af, at investeringerne var nærmest uændrede fra 1961 til 1962 og forventes at falde i 1963. Rapporten bygger på den antagelse, at regeringens vedtagelse af en årlig vækst i bruttonationalproduktet på 4 pct. som et hovedmål for den økonomiske politik vil bremse faldet i investeringsaktiviteten i 1963. Det må anses for yderst tvivlsomt, om budgettet for 1963/64, der i hovedtræk blev omtalt ovenfor, kan opfattes som en sådan officiel velsignelse af NEDC's vækstmål.

Det private forbrug vil kunne stige med 3,5 pct. årligt, svarende til 2,8 pct. per indbygger; dette er noget mindre end den gennemsnitlige produktivitetsstigning, idet den personlige opsparingstilbøjelighed forudsættes at stige lidt. Det offentlige forbrug forventes ligeledes at stige med 3,5 pct. årligt, eller en del hurtigere end i de foregående år. På dette punkt synes forudsigelserne i al fald ikke at være for høje.

For vare- og tjenestebalancen fastslår rapporten det som ønskeligt at nå et overskud på 300 mill. £ i 1966 (eller 400 mill., hvis man indregner den gennemsnitlige størrelse af betalingsbalancens fejl og udeladelser). Dette forudsætter en årlig eksportstigning på 5 pct.; der har ikke været tid til at sammenholde denne målsætning med de 17 undersøgte sektorers vurdering af fremtidige eksportmuligheder.

Det tredje og interessanteste kapitel af rådets rapport blev offentliggjort i april under titlen: »Conditions Favourable to Faster Growth«. Det indeholder en vurdering af de vanskeligheder, der vil melde sig ved gennemførelsen af vækstmålsætningen, og skitse til den dertil påkrævede økonomiske politik. Rådet har haft svære fødselsveer ved at producere dette kapitel, hvilket ikke kan undre på baggrund af den stærke repræsentation fra interessegrupperne. Sekretariatet havde et udkast færdigt i februar, hvoraf vigtige afsnit sivede ud til pressen. En sammenligning med den endelige version viser, at vigtige dele af analysen ikke har overlevet de lange diskussioner i rådet. Om indkomstpolitik står der således intet andet end, at rådet vil overveje dette spørgsmål i fremtiden. Det vides, at sekretariatets udkast indeholdt nogle indkomstpolitiske betragtninger i afsnittet om betalingsbalancen og den britiske konkurrenceevne; tilbage heraf er kun blevet en lille sætning, der lyder:

> »Moreover ... the tendency for prices in the home market to rise relatively to export prices will have to be reversed.«

Om fremgangsmåden skal være en indkomstpolitik, devaluering eller noget tredje siges derimod ikke.

Denne officiøse mangel på dristighed har givet anledning til en del

kritiske kommentarer, og store dele af pressen har fremhævet, dels at sekretariatet for NEDC burde have mulighed for at offentliggøre undersøgelser i eget navn, dels at rådets drøftelser må være offentlige. Kun derigennem kan rådet opfylde sin vigtige folkeopdragende mission.

På et par punkter, hvor et samarbejde mellem arbejdsmarkedets parter, erhvervslivet og staten er særdeles vigtigt, har rapporten betydningsfulde ting på hjerte. Det gælder f. eks. lærlingeuddannelsen, hvor man tager kraftigt til orde for en gradvis afløsning af det nuværende system med et nyt baseret på statsdrevne træningscentre. Om undervisning og forskning siger rapporten mange velkendte ting med stort eftertryk. Blandt de mindre traditionelle forslag nævnes ønskeligheden af at gøre forsvarets forskningsresultater tilgængelige for erhvervslivet med langt mindre forsinkelse end hidtil. Rapporten antyder, at sikkerhedsforanstaltninger i urimelig grad forhindrer en industriel udnyttelse af de omfattende ressourcer, som er sat ind på dette område. Rapporten ønsker en væsentlig udvidelse og kvalitetsmæssig forbedring af undervisningen i driftsøkonomi ved de højere læreanstalter. Britisk erhvervsliv er ikke i tilstrækkelig grad fortrolig med de moderne analytiske og mekaniske hjælpemidler, der står til topledelsens disposition, siger man direkte i rapporten.

Om egnsudvikling hedder det, at den må tjene vækstpolitikken; den må derfor ikke koncentreres om snævert afgrænsede områder, hvor betingelserne for økonomisk fremgang er stærkt begrænsede. Mobiliteten på arbejdsmarkedet bør øges gennem støtte til kommunalt boligbyggeri i områder, der savner arbejdskraft, og ved at opmuntre erhvervslivet til at oprette en National Redundancy Fund, hvorigennem arbejdere, der skifter beskæftigelse, kan bevare pensionsrettigheder og midlertidigt få arbejdsløshedsunderstøttelsen suppleret.

Rapporten ønsker en almindelig værditilvækstafgift indført til afløsning af en række bestående indirekte afgifter og selskabsskatten. De eksportfremmende virkninger af en sådan omlægning synes at være rapportens vægtigste argument herfor.

Svagest er afsnittet om betalingsbalancen, som ikke indeholder egentlige forslag til en politik. Især går rapporten diplomatisk uden om at diskutere eksportfremmende foranstaltninger, der kunne tænkes at vække ubehag i udlandet. Den årlige stigningstakt på 5 pct. står således tilbage som et fromt ønske[3]). Når den systematiske gennemgang af de 17 sektorers

[3]) Professor Tibor Barna har i en artikel i TIMES i begyndelsen af april kastet lidt mere lys over årsagerne til UK's vanskeligheder ved at nå op på dette ikke overdrevet ambitiøse mål. Ved en gennemgang af udviklingen i verdenshandelen med de forarbejdede varer, hvor efterspørgselsstigningen er kraftigst, finder Barna, at UK har klaret sig væsentligt ringere end konkurrenterne og dårligst i de produkter, hvor de tekniske fremskridt har været hurtigst. Den langsomme vækst i den britiske eksport skulle således skyldes »technical backwardness.«

vurderinger er foretaget, vil det blive lidt lettere at bedømme chancerne for dets opfyldelse.

Alt i alt er der med NEDC's dybtgående undersøgelse af den britiske økonomis vækstmuligheder i de kommende få år skabt et fortræffeligt grundlag for fastlæggelsen af den økonomiske politik. Med det omfattende talmateriale og den logisk tilfredsstillende opstilling af en konsistent vækstmodel står man væsentligt bedre rustet til at træffe beslutninger. Bortset fra eksportudsigterne, der unddrager sig bedømmelse, forekommer modellen umiddelbart rimelig og dens resultater opnåelige. Men ét er som bekendt at give råd, et andet er at følge det.

DEN FØRSTE UDTALELSE FRA DEN NATIONALE INDKOMST-KOMMISSION (NIC)

Efter at forsøgene på at få NEDC til at tage indkomstpolitikken på sit arbejdsprogram var slået fejl, proklamerede premierminister Macmillan i juli 1962, at regeringen agtede at nedsætte en national indkomstkommission. Dette nye organ skulle beskæftige sig med konkrete problemer i indkomstfastsættelsen enten på opfordring af arbejdsmarkedets parter eller regeringen. Kommissionen skulle udelukkende være rådgivende og ikke ændre de institutionelle forhold på arbejdsmarkedet; dens opgave var »to bring the issues of income settlements to the bar of public opinion.«

Til dels som følge af fagforbundenes stærke principielle modvilje mod NIC viste det sig overordentlig vanskeligt at finde villige kandidater til det ny organ. I november forelå endelig udnævnelsen af de fem medlemmer, og omkring nytår blev de første sager oversendt til NIC. Det drejede sig i alle tre tilfælde om en oversendelse på finansministerens initiativ, således at NIC blev anmodet om at vurdere virkningen af allerede afsluttede overenskomster. NIC udsendte i april sin første udtalelse, som var afventet med stor interesse af offentligheden. Den var baseret på omfattende skriftlige som mundtlige erklæringer fra regeringen og arbejdsgiverne, medens fagforbundene havde indskrænket sig til at fremsætte deres kommentarer gennem dagspressen.

Den pågældende sag drejede sig i første række om en sidst i 1962 indgået overenskomst mellem de skotske blikkenslageres forbund og deres arbejdsgivere. Selv om aftalen direkte kun berørte 5–6000 arbejdere, måtte den forventes at få vidtrækkende konsekvenser i forhandlingerne med andre byggearbejdere i hele UK.

De skotske blikkenslagere havde ved aftalen opnået en nedsættelse af den ugentlige arbejdstid fra 42 til 40 timer med fuld kompensation i timelønnen. Lagt til et par mindre ændringer i aftalen medførte dette en stigning i ugelønnen på ca. 7,5 pct.

Det er først og fremmest mod nedsættelsen af arbejdstiden, at NIC retter det svære skyts. Kommissionen fremhæver, at det gennemsnitlige antal arbejdstimer for mandlige industriarbejdere kun er faldet fra 47,7 timer i 1938 til 47,0 i 1962, til trods for, at der ved overenskomsterne i efterkrigstiden er sket en afkortning af den normale arbejdsuge med 5–6 timer. Disse afkortninger har således ikke betydet nogen egentlig forøgelse af arbejdernes fritid, men har haft karakter af maskerede lønforhøjelser, idet der dels er givet kompensation i den normale timeløn, dels er blevet flere overtimer til væsentligt højere satser.

For de skotske blikkenslagere isoleret betragtet synes betænkelighederne ved at nedsætte den normerede arbejdstid ikke så alvorlige, idet den effektive arbejdstid også forventes at falde. Betænkelighederne skyldes, at kravet om en 40-timers arbejdsuge, når det først er imødekommet på ét område, spreder sig til andre, hvor det udelukkende har karakter af en lønforhøjelse. De øvrige skotske byggefag rejste således hurtigt efter indgåelsen af blikkenslagernes aftale dette krav, og det er siden dukket op igen og igen ved den række af overenskomstforhandlinger, der i de første måneder af 1963 er påbegyndt for byggefagene i UK. På denne baggrund finder NIC det klart »contrary to the national interest«, at arbejdsgiverne gik med til at nedsætte den normerede arbejdsuge for de skotske blikkenslagere. Kommissionen er utilfreds med, at en potentielt så vigtig aftale kunne indgås uden samråd med andre grupper af arbejdsgivere. Kommissionen nåede ikke at forhindre nedsættelsen af arbejdsugen i at sprede sig til de andre skotske byggearbejdere, men den anmoder om, at de uafsluttede forhandlinger i England og Wales snarere kommer til at medføre direkte lønforhøjelser end nedsættelse af arbejdstiden. Lønforhøjelser, der går ud over 3–3,5 pct., er ikke forenelige med den nationale interesse, især ikke når der, som det er tilfældet med byggeindustrien, er tale om et erhverv, hvor produktivitetsfremgangen ligger under den gennemsnitlige for hele samfundet. NIC har hermed tilsluttet sig det »guiding light« for stigningstakten i de personlige indkomster, som er nedlagt i NEDC's rapport.

De britiske universitetslærere krævede i efteråret 1962 en gennemsnitlig forhøjelse af deres indkomster med ca. 25 pct. De fik 10 pct., men samtidig videresendte finansministeren hele baggrundsmaterialet til NIC. Kommissionen vil i sin vurdering af den videre indkomstudvikling på dette område blive nødt til at lægge betydelig vægt på ønskeligheden af at øge tilgangen til lærer- og forskerstillingerne. Universiteterne har haft store vanskeligheder ved at skaffe kvalificerede folk i konkurrence med erhvervslivet. NIC ventes ikke at afslutte sine overvejelser herom før tidligst ved udgangen af indeværende år – til stor utilfredshed blandt universitetslærerne, der har angrebet regeringen for »forhalingstaktik«.

I slutningen af april holdt NIC endelig hearings om overenskomsterne for elektroinstallatører og en række mindre tilgrænsende fag. En udtalelse om disse grupper ventes i nær fremtid.

Det er endnu for tidligt at vurdere NIC's betydning. Pressen var ret utilfreds med den afgivne udtalelse om de skotske blikkenslagere; man fandt den for indviklet til at skabe forståelse for, hvad en indkomstpolitik søger at opnå. Fagforbundene vælger fortsat at ignorere kommissionen, og det må anses for givet, at den ikke vil overleve et regeringsskifte.

Alligevel bør man næppe bedømme de fremtidige muligheder for at få udført NIC's arbejde for mørkt. Det er tydeligvis fortsat finansministerens mål at få NEDC til at engagere sig i indkomstpolitikken. Gennem budgettes skattelettelser og en tilkendegivelse af, at det af Selwyn Lloyd opstillede »guiding light« for lønstigninger ikke længere er aktuelt, har han bragt sig i en bedre taktisk position. Efterhånden kan det måske blive muligt at nå frem dertil, at man i NEDC helt konkret kan diskutere, hvilke garantier fagbevægelsen ønsker som pris for et aktivt samarbejde om indkomstpolitikken. En sådan løbende debat om indholdet af en britisk »helhedsløsning« ville være nyttig i sig selv. Lykkes det at afslutte en sådan samarbejdsaftale med interessegrupperne, vil en vigtig forudsætning for opnåelsen af NEDC's vækstmål være tilvejebragt.

FORSØGENE PÅ AT BREMSE PRISSTIGNINGERNE I FRANKRIG

I Frankrig fortsatte højkonjunkturen med uformindsket styrke gennem 1962. Bruttonationalproduktet steg i faste priser med 6,3 pct. eller næsten 1 pct. mere end forudsat i den løbende fireårsplan. Samtidig blev imidlertid pris- og indkomststigningerne mere faretruende. Detailpriserne steg med 5,2 pct. og den gennemsnitlige timefortjeneste med 9,4 pct. Årsagerne hertil var flere: Knapheden på arbejdskraft var udbredt trods indvandringen fra Algeriet, og der var overskudsefterspørgsel på en række områder. Det store betalingsbalanceoverskud, der i 1962 fik valutareserverne til at stige op til 20 mia. francs, oppustede pengeforsyningen.

Selv om der ingen umiddelbar fare var at øjne for den franske betalingsbalance, tilkendegav den franske regering alvorlig bekymring over prisudviklingen. Man ønskede tydeligvis ikke at gentage den 4. republiks erfaringer, især ikke da årsagerne til prisstigningerne forekom regeringen at være helt forskellige fra tidligere. Finansministeren understregede dette ved en tale i Strasbourg i marts:

> »De 1950 à 1960, les conflicts sociaux s'expliquaient par l'inflation. Il s'agissait pour les salariés de tenter de faire suivre par leurs salaires la fuite en avant des prix. Aujourd'hui, l'ébranlement dont souffre la France est d'une toute autre nature. C'est un probleme

de répartition des fruits de l'expansion, problème que illustre le mot de rattrapage puisqu'il ne s'agit pas selon ceux qui l'utilisent de rattraper les prix, mais bien la progression des rémunérations d'autres catégories.«

Det var under dette geniale slagord om at fordele den økonomiske vækst frugter, at regeringen i sommeren 1962 tog de første indkomstpolitiske skridt. I tilslutning til plankommissariatet blev der nedsat en arbejdsgruppe, som skulle tilvejebringe et overblik over de seneste års franske indkomstudvikling. Resultaterne af denne undersøgelse, som blev forelagt på et møde i det nationale planlægningsråd i oktober, var nedslående. Kun lønudviklingen kunne nogenlunde klarlægges takket være arbejdsgivernes oplysninger til skattevæsenet. For de selvstændige i såvel landbrug som byerhverv var tallene derimod så usikre, at de ikke udgjorde et brugbart udgangspunkt for en diskussion af den aktuelle situation i planlægningsrådet. Arbejdsgruppen blev derfor anmodet om at fortsætte, og der er udsigt til, at dens arbejde i 1963 vil blive noget lettere. Resultaterne af folketællingen i 1962 begynder at foreligge, og man foretog i begyndelsen af 1963 den første erhvervstælling i hundrede (!) år, ligesom der er iværksat stikprøveundersøgelser af landbrugets økonomiske forhold. Med disse forbedringer håber man at have tilvejebragt et tilstrækkeligt grundlag for en diskussion om indkomstudviklingens sammenhæng med de størrelser, der indgår i fireårsplanerne.

I begyndelsen af marts brød regeringens forhandlinger med arbejderne i de nationaliserede kulminer, Charbonnages de France, sammen. Arbejdernes utilfredshed over at føle sig lønmæssigt distanceret af privat ansatte i andre dele af økonomien brød ud i en storstrejke, som regeringens udskrivningsordre ikke formåede at bremse.

Da strejken havde været i kraft i et par uger, nedsatte regeringen en lille gruppe af tre »vise mænd«, som skulle sammenligne lønudviklingen i de fire store nationaliserede virksomheder: Kulminerne, elektricitetsværkerne, gasværkerne og jernbanerne med lønudviklingen for arbejderne i den private industri.

Under forsæde af plankommissariatets leder, Pierre Massé, lykkedes det ekspertgruppen at afgive rapport[4]) i løbet af en uge. Da rapporten synes at ville få en videre betydning end det snævre mandat om at skabe grundlaget for en lønaftale med kulminearbejderne umiddelbart lader formode, skal dens almindelige indkomstpolitiske indhold kort omtales.

Rapporten omtaler indledningsvis de betydelige vanskeligheder, der melder sig ved en sammenligning af lønudviklingen på forskellige områ-

[4]) Rapport sur la situation des salariés du secteur nationalisé (La Documentation Française 1963).

der. Ud over den egentlige timeløn, som lader sig opgøre med nogenlunde præcision, spiller også bonusordninger og forskellige naturalydelser en vigtig rolle, ikke mindst i de nationaliserede industrier, hvor arbejderne får kul og elektricitet til nedsat pris, billig jernbanebefordring osv. Endelig må der tages hensyn til forskelle i arbejdstidens udvikling på de forskellige områder. Disse forhold gør, at det er umuligt helt at trænge til bunds i lønforskellene. Der er således, påpeger rapporten, et åbenbart misforhold mellem den offentlige debats hang til at hæfte sig ved et enkelt tal som udtryk for relative ændringer i enkelte gruppers økonomiske stilling og den stadigt mere komplicerede virkelighed. Hvis man tilstræber en mere gennemsigtig økonomi, kan såvel arbejdsgivere som lønmodtagere yde et vigtigt bidrag ved at forenkle deres aftaler og dermed gøre lønudviklingen på forskellige områder mere sammenlignelig.

Efter et veritabelt detektivarbejde fastslår rapporten, at kulminearbejderne i tidsrummet siden september 1958 – dvs. lige inden gennemførelsen af devalueringen og stabiliseringsprogrammet, der indvarslede den 5. republik – har haft lønstigninger, der er 8 pct. mindre end gennemsnittet for samtlige privat ansatte industriarbejdere. De tilsvarende tal for de andre tre grupper af offentligt ansatte arbejdere ligger mellem 3 og 5 pct. Rapporten giver således klart udtryk for, at arbejderne i de nationaliserede industrier var sakket bagud; den giver også fagforbundene ret på et andet kritikpunkt, hvor de havde rejst ønske om i fremtiden at forhandle mere direkte med de bestemmende instanser. Ledelsen af de nationaliserede industrier kan kun undtagelsesvis disponere uden godkendelse fra de tilsynsførende ministerier, og arbejderne har haft en fornemmelse af at forhandle med stråmænd, der savnede virkelig autoritet.

Rapporten drager heraf den konklusion, at man næppe bør opretholde de nationaliserede industriers adgang til selvstændige overenskomstforhandlinger. Snarere bør man – i første omgang for disse virksomheder, men siden for et større udsnit af økonomien – tilstræbe en garanteret minimal årlig lønstigning, der i så fald skal fastsættes i underkanten af den ifølge fireårsplanen forventede produktivitetsstigning for samfundet som helhed. Hertil kunne så lægges en mindre produktivitetsbonus, hvis størrelse bestemmes gennem forhandling mellem fagforbundene og ledelsen af de nationaliserede industrier. Man skulle gennem disse tillæg sikre sig mod en fuldstændig fastfrysning af lønstrukturen, idet de enkelte erhvervsgrenes produktivitetsfremgang og rentabilitet vil øve indflydelse på tillæggenes størrelse. Disse tanker om nye former for lønfastsættelsen har vakt betydelig interesse og diskuteres intenst af arbejdsmarkedets parter og i pressen.

Kulminearbejdernes strejke afsluttedes med vedtagelsen af regeringens tilbud om en øjeblikkelig forhøjelse af timelønnen med 6 pct. og en yderligere forhøjelse af tilsvarende størrelse til april 1964. Dette var omtrent

så meget, som arbejderne havde forlangt. Der blev endvidere givet løfte om, at fagforbundene ville blive indbudt til de drøftelser om kulindustriens fremtid, som regeringen vil lade afholde til efteråret. Rapporten fra de tre »vise mænd« havde også indeholdt et ønske om en mere omhyggelig afvejning af værdien for samfundet af kuludvindingen over for den øgede statsstøtte, som de stigende omkostninger i minerne medfører.

Det er endnu for tidligt at skønne over de indirekte virkninger af lønforhøjelserne til kulminearbejderne og de tre andre grupper, som ligeledes fik forbedringer, der skulle redressere den relative tilbagegang i de foregående år. De eneste lønstigninger, der siden har været omtalt i pressen, er de af tjenestemændene opnåede; der er her tale om en gennemsnitlig lønforhøjelse på 4 pct. med øjeblikkelig virkning og yderligere 3¼ pct. til nytår. Der forestår ikke i den nærmeste fremtid større forhandlinger i det private erhvervsliv.

Regeringen måtte i begyndelsen af maj – under håndfaste trusler fra landbrugsorganisationerne – forhøje priserne på mælk og oksekød med ca. 4 pct. i medfør af den almindelige målsætning om at tilstræbe nogenlunde paritet mellem indkomsterne i byerhverv og landbrug. Der ville på dette område være god brug for en ekspertundersøgelse af, hvad en sådan paritet indebærer.

Prisudviklingen har ikke i de første måneder af 1963 været helt betryggende. Fødevarepriserne er steget som følge af den usædvanlige strenge vinter, men samtidig har der for en række industrivarer været forhøjelser. Regeringen har søgt at dæmme op herfor dels gennem prisstop på enkelte områder, dels ved ensidigt at fremskynde den indbyrdes toldafvikling i Fællesmarkedet nogle måneder. Den sidste fremgangsmåde har således været anvendt over for en række husholdningsartikler og beklædningsgenstande. Gennem forhøjelse af bankernes likviditetskvoter og loft over visse typer af udlån, især til forbrugsformål, gives der også pengepolitiske bidrag til bekæmpelsen af prisstigningerne. Regeringen optog i anden halvdel af maj et statslån på 1 mia. francs for yderligere at begrænse likviditeten. Selskabsskatterne er blevet sat op med ½ mia. francs; omkostningerne for staten ved lønforhøjelser dækkes herudover ved prisstigninger for offentlige tjenesteydelser.

Hver for sig forekommer de nævnte foranstaltninger moderate, men tilsammen kan de ikke undgå at få mærkbare følger. De rigelige valutareserver giver en frist, og regeringen vil tydeligvis ikke lade sig tilskynde til mere brutale indgreb, der kunne bringe den økonomiske vækst alvorligt i fare. Man regner dog nu med, at væksten i nationalproduktet i 1963 falder til knap 5 pct. I mellemtiden arbejder man på at definere en indkomstpolitik, der lader sig integrere i planlægningen. Formålet med indkomstpolitikken, som det foreløbig tegner sig, er ambitiøst; man vil ikke nøjes med at

bruge den som et middel til at holde igen på priser og indkomster, men ønsker at nå frem til en retfærdigere indkomstfordeling og at afveje dette hensyn mod opnåelsen af de mere traditionelle mål for den økonomiske planlægning. Om dette vil lykkes, afhænger især af den almindelige politiske udvikling i Frankrig. Kan den 5. republiks tilsyneladende almægtige præsident og regering finde frem til et samarbejde med den nyligt styrkede fagbevægelse om dette? Den rationelle måde, hvorpå statsmagten i sidste insats løste konflikten med kulminearbejderne, lader ane, at dette ikke er så udsigtsløst, som man skulle have troet. Lykkes det, kan man så diskutere, om det er statsmagten eller fagforbundene, der med størst ret kan betragte udviklingen som en sejr.

6/6/63 – N. Th.

FORTEGNELSE OVER LITTERATURANSKAFFELSER OMHANDLENDE MODERNE POLITIK

Udarbejdet af bibliotekar ved Det kongelige Bibliotek
cand. mag. KNUD VOHN

Nærværende litteraturoversigt har til formål at give læserne af »Økonomi og Politik« mulighed for at holde sig orienteret om den løbende udenlandske bogproduktion inden for fagene samtidshistorie og statskundskab. Fortegnelsen er udarbejdet på grundlag af den litteratur, som er accessioneret af Udenlandsk afdeling ved Det kongelige Bibliotek, men det er hensigten at udvide fortegnelsen til også at omfatte andre videnskabelige og faglige bibliotekers accession indenfor det pågældende emneområde.

Da det af pladshensyn har været nødvendigt at begrænse antallet af titler har flg. principper været ledende for udvælgelsen heraf:

a. Der tages normalt kun hensyn til litteraturen på svensk og de tre hovedsprog. Dansk og norsk litteratur medtages ikke, dels p. g. a. produktionens beskedenhed, og dels fordi den overvejende del af disse publikationer vil være let tilgængelig på de offentlige biblioteker. Slavisk-sproget litteratur har indtil videre ikke kunnet tilgodeses.

b. For hvert skrift oplyses forfatter, titel (herunder også evt. serietitel), udgivelsessted og år, og så vidt muligt sideantal.

c. For at lette benyttelsen af oversigten er der foretaget en vis systematisering, hvor opstillingen inden for de enkelte grupper er alfabetisk efter primært forfatter, sekundært titel. Iøvrigt bør det anføres, at af praktiske grunde har *regionale* synspunkter haft prioritet i systematiseringen, hvilket har særlig betydning for grupperne »statskundskab«, »forvaltning« og til dels også »international politik«.

d. Publikationer, optaget i nærværende fortegnelse, kan selvsagt rekvireres til lånerbrug gennem det offentlige biblioteksvæsen. Det må dog samtidig bemærkes, at fortegnelsen *ikke* er udtømmende for accession indenfor de pågældende fagområder, selvom en høj grad af fuldstændighed er tilstræbt. Ligeledes kan det ikke udelukkes, at ikke-optagne titler gennem senere indkøb gøres tilgængelig for publikum.

e. Fortegnelsen, som tænkes publiceret fortløbende, omfatter kun litteratur udgivet *efter* 1. januar 1962. Således vil Det kongelige Biblioteks ret omfattende indkøb indenfor fagområderne af litteratur publiceret før 1962 ikke kunne optages i fortegnelsen, selvom denne bogmasse accessioneres sideløbende med de aktuelle publikationer. Evt. vil en særlig bibliografi over litteraturen 1950–1962 kunne publiceres særskilt ved Det kongelige Biblioteks foranstaltning.

f. Litteratur vdr. Afrika er ikke medtaget, eftersom dette område dækkes af en særlig bibliografi (Det kongelige Bibliotek: Nyere Afrika-litteratur. København 1962. 63 p. plus supplement).

1. BIBLIOGRAFI:

Hillgruber, Andreas, Südost-Europa im Zweiten Weltkrieg. (Schriften der Bibliothek für Zeitgeschichte. Weltkriegsbücherei. Stuttgart. Neue Folge der Bibliographien der Weltkriegsbücherei. 1). Frankfurt am Main 1962.

Kienast, Walther (udg.), Literaturberichte über Neuerscheinungen zur ausserdeutschen Geschichte. Historische Zeitschrift. Sonderheft 1. München 1962.

2. STATSKUNDSKAB:

Brown, Bernard E., New Directions in Comparative Politics. London, 1962, VI+91 s.

Catlin, C. E. G., Systematic Politics. Elementa politica & sociologica. Toronto 1962. 434 s.

Hook, S., The Paradoxis of Freedom. Berkeley & Los Angeles 1962. 152 s.

Institute of Electoral Research, Parliaments and Electoral Systems. A World Handbook. London 1962. 128 s.

Jelenski, K. A. (ed.), History and Hope. Progress in Freedom. The Berlin Conference of 1960. London 1962, 208 s.

Labedz, Leopold (ed.), Revisionism. Essays on the History of Marxist Ideas. London 1962. 404 s.

Laslett, Peter & W. G. Runciman, Philosophy, Politics and Society. Second Series. Oxford 1962. X+229 s.

Lively, Jack, The Social and Political Thought of Alexis de Tocqueville. Oxford 1962. 263 s.

Long, N. E., The Polity. Chicago 1962. 247 s.

Macpherson, C. B., The Theory of Possessive Individualism. Hobbes to Locke. London 1962. XI+310 s.

McWhinney, Edward, Föderalismus und Bundesverfassungsrecht. Mit einem Geleitwort von Gerhard Leibholz und einem Beitrag von Dr. Carl J. Friedrich. (Studien zur Politik. 4). Heidelberg 1962.

Morgenthau, Hans J., Politics in the 20th Century. I: The Decline of Democratic Politics. 430 s. II: The Impasse of American Foreign Policy. 311 s. III: The Restoration of American Politics. 390 s. Chicago 1962.

Oakeshott, Michael, Rationalism in politics & other essays. Methuen, London 1962. 333 s.

Panikkar, K. M., In Defence of Liberalism. London 1962. 135 s.

Parliaments, A Comparative Study on the Structure and Functioning of Representative Institutions in Forty-One Countries. London 1962. XV+321 s.

Riemer, N., The Revival of Democratic Theory. New York 1962. 190 s.

Riker, William H., The Theory of Political Coalitions. New Haven 1962. XII +300 s.

Röpke, Wilhelm, Wirrnis und Wahrheit. Aufsätze. Zürich/Stuttgart 1962. 331 s.

Ritter, Gerhard A., Deutscher und britischer Parlamentarismus. (Recht und Staat in Geschichte und Gegenwart. 242/243). Tübingen 1962.

Sereno, Renzo, The Rulers. New York 1962, VIII+186 s.

Thorson, T. L., The Logic of Democracy. New York 1962. 162 s.

Vossler, Otto, Rousseaus Freiheitslehre. Göttingen 1963. 394 s.

Wallas, Graham, Human Nature in Politics. London ³1962. 313 s.

Wilson, Francis Graham, A Theory of Public Opinion. (Philosophical and Historical Studies. II). Chicago 1962. XII +308 s.

3. FORVALTNING:

Gournay, Bernard, L'Administration. (Que sais-je? No. 1004). Paris 1962. 126 s.

4. INTERNATIONAL POLITIK:

Bell, Coral Negotiation from Strength. A Study in the Politics of Power. London 1962. 223 s.

Gihl, Torsten, Om freden och säkerheten. Nationalism och internationalism. Stockholm 1962. 371 s.

Hartmann, Frederick H., The Relations of Nations. New York 1962. 710 s.

Hill, Norman, International Politics. New York 1963. X+458 s.

Kaplan, Morton A. (ed.), The Revolution in Wirld Politics. New York, 1962. XXII +477 s.

Labin, Suzanne, Compétition URSS–USA économique, militaire, culturelle. Paris 1962. 301 s.

Liska, George, Nations in Alliance. The Limits of Interdependence. Baltimore 1962. 301 s.

Modelski, George, A theory of foreign policy. (Princeton studies in world politics. 2.). London 1962.

Padelford, Norman J. & George A. Lincoln, The Dynamics of International Politics. New York 1962. 634 s.

Sen, Chanakya, Against the Cold War. A study of Asian-African policies since World War II. London, Bombay, 1962. XI+288 s.

Sprout, Harold & Margaret, Foundations of International Politics. New York, 1962. VI+734 s.

Wolfers, Arnold, Discord and Collaboration. Essays on International Politics. Baltimore 1962. 283 s.

Wright, Quincy; William M. Evan & Morton Deutsch (eds.), Preventing World War III: Some Proposals. New York 1962. 460 s.

4.1. *International organisation:*

Münch, Fritz und Gert von Eynern, Internationale Organisation und Regionalpakte. (Die Wissenschaft von der Politik. 10.). Opladen 1962.

Pham-Thi-Tu, La coopération intellectuelle sous la Société des nations. Genéve, 1962. 268 s. Diss.

4.1.1. *Europæisk integration:*

Fischer, P., Europarat und parlamentarische Aussenpolitik. (Forschungsinstitut der Deutschen Gesellschaft für auswärtige Politik, Dokumente und Berichte. 16.). München 1962.

Geusau, F. A. .M., European organizations and foreign relations of States. (European Aspects. 10.). Leyden 1962.

Hallstein, Walter, United Europe. Challenge and Opportunity. Cambridge, Mass., 1962. 109 s.

Kraft, Joseph, The Grand Design. From Common Market to Atlantic Partnership. New York 1962. 122 s.

Mayne, R., The Community of Europe. London 1962. 192 s.

Reif, Hans, Europäische Integration. (Die Wissenschaft von der Politik. 11.). Köln 1962.

Shanks, Michael & John Lambert, Britain and the New Europe. The Future of the Common Market. London 1962. 253 s.

Stolze, Diether, Die Dritte Weltmacht. Industrie und Wirtschaft bauen ein neues Europa. Wien, München, Basel 1962. 466 s.

Strauss, E., European Reckoning. The Six and Britains's Future. London 1962. 177 s.

4.2. *Krig og krigsforelse:*

Bennett, John C. (ed.), Nuclear Weapons and the Conflict of Conscience. Seven Authorities explore the most crucial issue of our time. New York 1962. 191 s.

Blackett, P. M. S., Studies of War. Nuclear and Conventional. London 1962. VIII +241 s.

Coles, H. L. (ed.), Total War and Cold War. Ohio 1962. 300 s.

Fryklund, Richard, 100 Million Lives. Maximum Survival in a Nuclear War. London 1962. 175 s.

Heilbrunn, Otto, Partisan Warfare. London 1962. 199 s.

Kahn, Herman, Thinking about the Unthinkable. New York 1962. 254 s.

Mao Tse-Tung & Che Guevara, Guerilla Warfare. London 1962. 162 s.

Osanka, Franklin Mark (ed.), Modern Guerilla Warfare. Glencoe 1962. 519 s.

Tanham, George K., Communist Revolutionary Warfare. London 1962. 166 s.

4.3. *Fredsbevarelse:*

Burton, John W., Peace Theory. Preconditions of Disarmament. New York 1962. XI+200 s.

Etzioni, Amitai, The Hard Way to Peace. A New Strategy. New York 1962. 285 s.

King-Hall, Stephen, Power Politics in the Nuclear Age. A Policy for Britain. London 1962. 224 s.

Strachey, John, On the Prevention of War. London 1962. IX+334 s.

Wadsworth, James J., The Price of Peace. New York 1962. XV+127 s.

4.4. *Udviklingslandene:*

Council on World Tensions, Restless Nations. A Study of World Tensions and Development. London 1962. VI+217 s.

Gerhard, Dietrich, Alte und neue Welt in vergleichender Geschichtsbetrachtung. (Veröffentlichungen des Max-Planck-Institus für Geschichte. 10.). Göttingen 1692.

Gerschenkron, Alexander, Economic Backwardness in Historical Perspective. A Book of Essays. Cambridge, Mass. 1962. 456 s.

Gutteridge, William, Armed Forces in New States. London 1962. 68 s.

Harris, Richard, Independence and After. Revolution in Underdeveloped Countries. London 1962. 69 s.

Heilbroner, Robert L., The great Ascent. The Struggle for Economic Development in our Time. New York 1963. 189 s.

Hoffman, Paul G., World Without Want. New York 1962. 144 s.

Kautsky, John H. (ed.), Political Change in Underdeveloped Countries. Nationalism and Communism. New York 1962. 347 s.

Lodge, George C., Spearheads of Democracy. Labor in the Developing Countries. New York 1962. XIII+249 s.

Mansur, Fatma, Process of Independence. London 1962. XVI+192+13.

Weiner, Myron, The Politics of Scarcity. Chicago 1962. 251 s.

Yasargil, M. Gazi, Die Aufgabe des Westens aufbauende Entwicklungshilfe. Erlenbach-Zürich & Stuttgart 1962. 92 s.

5. MODERNE HISTORIE:

Chambers, Frank P., This Age of Conflict. The Western World—1914 to the Present. New York 1962. XIII+880 s.

Childers, Erskine B., The Road to Suez. London 1962. 391 s.

Boothby, Lord, My Yesterday, Your Tomorrow. London 1962. XV+264 s.

Dittrich, Jochen, Bismarck, Frankreich und die spanische Thronkandidatur der Hohenzollern. München, Oldenbourg, 1962. 465 s.

Gollwitzer, Heinz, Die Gelbe Gefahr. Geschichte eines Schlagworts. Studien zum imperialistischen Denken. Göttingen 1962. 268 s.

Hoggan, David L., Der Erzwungene Krieg. Die Ursachen und Urheber des 2. Weltkriegs. (Veröffentlichungen des Instituts für deutsche Nachkriegsgeschichte. 1.). Tübingen 1962. 893 s.

Jacobsen, Hans-Adolf & Hans Dollinger, Der zweite Weltkrieg. in Bildern und Dokumenten. I: Der europäische Krieg 1939–1941. München, Wien, Basel 1962. 479 s.

Kohn, Hans, The Age af Nationalism: The First Era of Global History. New York 1962. 172 s.

Philippi, Alfred & Ferdinand Heim, Der Feldzug gegen Sowjetrussland 1941–1945. Stuttgart 1962. 293+36 skitser.

Schroeder, Felix v. (ed.), Weltgeschichte der Gegenwart. Band I: Die Staaten. Bern 1962. 830 s.

Sommer, Theo, Deutschland und Japan zwischen den Mächten 1935–1940. (Tübinger Studien zur Geschichte und Politik. 15.). Tübingen 1962.

Steefel, Lawrence D., Bismarck, the Hohenzollern Candidacy and the Origins of the Franco-German War of 1870. Cambridge, Mass. 1962. 281 s.

Toynbee, Arnold J., The Economy of the Western Hemisphere. London 1962. 74 s.

Treue, Wilhelm, Wirtschaftsgeschichte der Neuzeit, 1700–1960. Stuttgart 1962. XV+788 s.

6. EUROPA:

6.1. *England, Skotland og Irland:*

Alexander of Tunis, Field-Marshal, Earl, The Alexander Memoirs 1940–1945. ed. by John North. London 1962. XIII+209 s.

Barrit, Denis P. & Carter, Charles F., The Northern Ireland Problem. A Study in Group Relations. London 1962. 163 s.

Clark, G. Kitson, The Making of Victorian England. London 1962, 312 s.

Foot, Michael, Aneurin Bevan. Vol. I: 1897–1945. London 1962. 536 s.

Ford, A. G., The Gold Standard 1880–1914. Britain and Argentina. London 1962. 200 s.

Giles, Frank, A Prince of Journalists. The Life and Times of de Blowitz. London 1962. 228 s.

Golding, L., A Dictionary of Local Government in England and Wales. London 1962. 446 s.

Hanak, Harry, Great Britain & Austria-Hungary During the First World War. A Study in the Formation of Public Opinion. London 1962, 312 s.

Hartley, Anthony, A State of England. London 1963. 255 s.

Hughes, Emrys, MacMillan. Portrait of a Politician. London 1962. 254 s.

McBriar, A. M., Fabian Socialism and English Politics, 1884–1918. London 1962. X+387 s.

Magee, Bryan, The New Radicalism. London 1962. 238 s.

Mann, Jean, Woman in Parliament. London 1962. 256 s.

Field-Marshal Montgomery, Three Continents. An Account of Travels in Asia, America and Africa. London 1962. 256 s.

O'Leary, Cornelius, The Elimination of Corrupt Practices in British Elections 1868–1911. London 1962. 253 s.

Pine, L. G., Ramshackledom. A Critical Appraisal of the Establishment, London 1962, 187 s.

Roberts, B. C. (ed.), Industrial Relations. Contemporary Problems and Perspectives. London 1962. 288 s.

Samson, Anthony, Anatomy of Britain. London 1962. 662 s.

Lord Strang, The Diplomatic Career. London 1962. 160 s.

Turner, H. A., Trade Union Growth, Structure and Policy. A Comparative Study of the Cotton Unions. London 1962. 412 s.

Wheeler-Bennett, John W., John Anderson, Viscount Waverley. London 1962. IX+430 s.

Woodham-Smith, Cecil, The Great Hunger. Ireland 1845–9. London 1962. XII +509 s.

Young, George K., Masters of Indecision. An Inquiry into the Political Process. London 1962. 201 s.

6.2. *Tyskland, Østrig og Schweiz:*

Altmann, Rüdiger, Das Deutsche Risiko. Aussenpolitische Perspektiven. Stuttgart 1962. 145 s.

Balser, Frolinde, Sozial-Demokratie 1848/49–1863. I/II Textband, Quellen. Stuttgart 1962. 727 s.

Benedikt, Heinrich, Die Friedensaktion der Meinlgruppe 1917/18. (Veröffentlichungen der Kommission für Neurere Geschichte Österreichs. 48.). Graz-Köln 1962.

Bennett, Edward W., Germany and the diplomacy of the financial crisis, 1931. (Harvard historical monographs. 50.). Cambridge, Mass. 1962.

Brandt, Willy, Mit Herz und Hand. Ein Mann in der Bewährung. Hannover 1962. 250 s.

Eschenburg, Theodor, Institutionelle Sorgen in der Bundesrepublik. Politische Aufsätze 1957–1961. Stuttgart 1962. 279 s.

Federau, Fritz, Der zweite Weltkrieg. Seine Finanzierung in Deutschland. Tübingen 1962. 65 s.

Förster, Alfred, Zur Geschichte der deutschen Gewerkschaftsbewegung 1871 bis 1890. (Beiträge zur Geschichte der deutschen Gewerkschaftsbewegung. 2.). Berlin 1962.

Gamm, Hans-Jochen, Der braune Kult. Hamburg 1962. 221 s.

Glum, Friedrich, Der Nationalsozialismus. Werden und Vergehen. München 1962. XIV+474 s.

Goldinger, Walter, Geschichte der Republik Österreich. München 1962. 311 s.

Gruchmann, Lothar, Nationalsozialistische Grossraumordnung. Die Konstruktionen einer »deutschen Monroe-Doktrin«. (Schiftenreihe der Vierteljahrshefte für Zeitgeschichte. 4.). Stuttgart 1962.

Halder, Franz, Kriegstagebuch. Tägliche Aufzeichnungen des Chefs des Generalstabes des Heeres 1939–1942. Band I: Vom Polenfeldzug bis zum Ende der Westoffensive (14. 8. 1939–30. 6. 1940) Bearbeitet von Hans-Adolf Jacobsen & Alfred Philippi. Stuttgart 1962. XXII+391 s.

Hartenstein, Wolfgang, Die Anfänge der deutschen Volkspartei 1918–1920. (Beiträge zur Geschichte des Parlamentarismus und der politischen Parteien. 22.). Düsseldorf 1962.

Hughes, C. J., The Parliament of Switzerland. London 1962. XIII+203 s.

Lougee, Robert W., Paul de Lagarde, 1827–1891. A Study of Radical Conservatism in Germany. Cambridge, Mass. 1962. VIII+357 s.

Murawski, Erich, Der deutsche Wehrmachtbericht 1939–1945. (Schriften des Bundesarchivs. 9.). Boppard am Rhein 1962.

Plessner, Helmuth, Die verspätete Nation. Stuttgart 1962, 174 s.

Rauschning, Dietrich, Die Gesamtverfassung Deutschlands. (Die Staatsverfassungen der Welt. 1.). Berlin 1962.

Riesser, Hans E., Von Versailles zur Uno. Aus den Erinnerungen eines Diplomaten. Bonn 1962. 284 s.

Ritter, Gerhard, Das deutsche Problem. Grundfragen deutschen Staatslebens gestern und heute. München 1962. 218 s.

Schramm, Percy Ernst, Hitler als militärischer Führer. Erkenntnisse und Erfahrungen aus dem Kriegstagebuch des Oberkommandos der Wehrmacht. Frankfurt, Bonn 1962. 207 s.

Teutul, Claudius, Die Funktion der Deutschen Notenbank bei der Staatsverschuldung in der Zeit von 1875 bis 1945. Berlin 1962. 191 s. Diss.

Thorwald, Jürgen, Die grosse Flucht. Es began an der Weichsel. Das Ende an der Elbe. Stuttgart u. å. (1962). 602 s.

Toppe, Hilmar, Der Kommunismus in Deutschland. München 1962, 148 s.

Vogelsang, Thilo, Reichswehr, Staat und NSDAP. Beiträge zur deutschen Geschichte 1930–1932. (Quellen und Darstellungen zur Zeitgeschichte. 11.). Stuttgart 1962.

Wilhelmy, Rudolf, Geschichte des Deutschen Wertbeständigen Notgeldes von 1923/1924. Berlin 1962. 173 s. Diss.

Willis, F. Roy, The French in Germany 1945–1949. (Stanford Studies in History, Economics and Political Science. 23.). Stanford 1962.

Wulf, Joseph, Martin Bormann. Hitlers Schatten. Gütersloh, 1962. 254 s.

6.3. *Benelux:*

Amba, Ernst, Leiding en leden in landbouwcoöperaties. Uitgevers te Meppel 1962. 189 s. Diss.

6.4. *Frankrig:*

Barral, Pierre, Le département de l'Isère sous la 3. République 1870–1940. (Cahiers de la Fondation nationale des sciences politiques. 115). Paris 1962.

Baudoin, Madeleine, Histoire des Groups Francs (M.U.R.) des Bouches-du-Rhône de septembre 1943 & la Libération. Paris 1962. 283 s.

Chatelain, Abel, Le Monde et ses lecteurs sous la IV république. (Kiosque. 18). Paris 1962.

Cobban, Alfred, A History of Modern France, vol. I. (in 3 vols.). London 1962. 288 s.

Duverger, Maurice, Les Institutions Françaises. Paris 1962. 393 s.

Gaulle, Charles de, Le Fil de l'épée. Paris 1962. 185 s.

Georges, Bernard et Denise Tintant, Léon Jouhaux. Cinquante ans de syndicalisme. Tome I: Des origines à 1921. Paris 1962, 551 s.

Goldberg, H., The Life of Jean Jaurés. Madison 1962. 590 s.

Grinnell-Milne, Duncan, The triumph of integrity. A portrait of Charles de Gaulle. New York 1962. 334 s.

Hoffmann, S., (et al.), In Search of France. Cambridge, Mass. 1963. 443 s.

Kayser, Jacques, De Kronstadt a Krouchtchev, voyages franco-russes 1891–1961. (Kiosque. 19.). Paris 1962.

Mendès France, Pierre, Le République moderne. Paris 1962. 251 s.

Ollé-Laprane, Jacques, La stabilité des ministres sous la Troisième République 1879–1940. (Bibliothèque de droit public. 41). Paris 1962.

Ormesson, Wladimir d', Les vraies confidences. Paris 1962. 273 s.

Le référendum du 8 Janvier 1961. (Cahiers de la Fondation nationale des sciences politiques. 119). Paris 1962.

Rieber, Alfred J., Stalin and the French Communist Party, 1941–47. New York 1962. 365 s.

Soulié, Michel, La vie politique d'Edouard Herriot. Paris 1962. 626 s.

Tannenbaum, Edward R., The Action Française. Die-hard Reactionaries in Twentieth Century France. New York & London 1962. 316 s.

6.5. *Italien, Spanien og Portugal:*

Cleugh, James, The Story of the Civil War. Spanish Fury. London 1962. 286 s.

Deakin, F. W., The Brutal Friendship. Mussolini, Hitler and the Fall of Italian Fascism. London 1962, XIV+896 s.

Lierde, P. C. van, The Holy See at Work. New York 1962. 254 s.

6.6. *Østeuropa og Balkan:*

Debicki, Roman, Foreign Policy of Poland, 1919–1939. From the Rebirth of the Polish Republic to World War II. New York 1962. XI+192 s.

Hoptner, J. B., Yogoslavia in Crisis, 1934–41. New York 1962. 328 s.

Hungary Today, By the editors of Survey. New York 1962. 104 s.

Kertesz, Stephen D. (ed.), East Central Europe and the World Development in the Post-Stalin Era. Notre Dame, Indiana 1962. X+386 s.

Krannhals, H. v. Der Warschauer Aufstand 1944. Frankfurt a. Main 1962. 445 s.

Staar, Richard F., Poland 1944–1962. The Sovietization of a Captive People. Baton Rouge, Ls. 1962. XII+300 s.

Zimmermann, Werner G., Valtazar Bogišić. Ein Beitrag zur südslavischen Geistes und Rechtsgeschichte im 19. Jahrhundert. (Veröffentlichungen des Insti-

tuts für europäische Geschichte Mainz. 22. Abteilung Universalgeschichte). Wiesbaden 1962.

Zinner, Paul E., Revolution in Hungary. New York 1962. 380 s.

6.7. *Rusland:*

Abramovitch, R. R., The Soviet Revolution 1917–1939. New York 1962. 473 s.

Armstrong, John A., Ideology, Politics and Government in the Soviet Union. An Introduction. New York 1962. XI+160 s.

Bouscaren, Anthony Trawick, Soviet Foreign Policy. Fordham 1962. 187 s.

Brumberg, Abraham (ed.), Russia under Kruschev. An Anthology from Problems of Communism. London 1962. VII+660 s.

Dallin, Alexander, The Soviet Union at the United Nations. An inquiry into Soviet motives and objectives. London & New York 1962. VIII+244 s.

Djilas, Milovan, Conversations with Stalin. London 1962. 192 s.

Erickson, John, The Soviet High Command, 1918–1941. London 1962. 889 s.

Geyer, Dietrich, Lenin in der russischen Sozialdemokratie. (Beiträge zur Geschichte Osteuropas). Köln 1962.

Hayit, Baymirza, Sowjetrussische Orientpolitik am Beispiel Turkestans. (Schriftenreihe des Forschungsdienstes Osteuropa. 2.). Berlin 1962.

Leonhard, Wolfgang, Sowjetideologie heute 2: Die politischen Lehren. Frankfurt a. M. 1962. 328 s.

Lewytzkyj, Borys, Vom roten Terror zur sozialistischen Gesetzlichkeit. Der sowjetische Sicherheitdienst. München 1962. 302 s.

Mackintosh, J. M., Strategy and Tactics of Soviet Foreign Policy. Oxford 1962. 332 s.

Maisky, Ivan, Journey into the Past. London 1962. 288 s.

Morgan, Glenn G., Soviet Administrative Legality. The Role of the Attorney General's Office. Stanford 1962. X+281 s.

Perhybridge, Roger William, A Key to Soviet Politics. The June Crisis of 1957. London 1962. 207 s. Diss.

Schwartz, H. (ed.), Russia Enters the 1960s. Philadelphia & New York 1962. 278 s.

Shteppa, Konstantin F., Russian Historians and the Soviet State. New Brunswick, N. J. 1962. 437 s.

Sullivant, Robert S., Soviet Politics and the Ukraine, 1917–1957. New York 1962, VI+438 s.

Tauras, K. V., Guerilla Warfare on the Amber Coast. New York 1962. 110 s.

Triska, J. F. & R. M. Slusser, The Theory, Law, and Policy of Soviet Treaties. Stanford, Calif., 1962. 593 s.

Wetter, Gustav A., Sowjetideologie heute 1: Dialektischer und historischer Materialismus. Frankfurt 1962. 333 s.

Whiting, Kenneth R., The Soviet Union Today. A concise handbook. London 1962. 404 s.

7. MELLEMØSTEN:

Binder, Leonard, Iran. Political Development in a Changing Society. Berkeley Cal. 1962. XII+362 s.

Harari, Maurice, Government and Politics of the Middle East. Englewood Cliffs. N. J. 1962. 179 s.

Hassouna, A. K., 17. Jahrestag der Gründung der Liga. (Veröffentlichungen der Liga der Arabischen Staaten). Bonn 1962.

Hourani, Albert, Arabic Thought in the Liberal Age, 1798–1939. London 1962. 403 s.

Hussein, Uneasy Lies the Head. An Autobiography by H. M. King Hussein of Jordan. London 1962. 233 s.

Khalil, Muhammed (ed.), The Arab States and the Arab League. A Documentary Record in Two Volumes. London 1962. XXXVII+705 XXXVI+1019.

Sharabi, H. B., Governments and Politics of the Middle East in the Twentieth Century. New York 1962. 296 s.

Skrine, Clarmont, World War in Iran. London 1962. 267 s.

8. ASIEN OG AUSTRALIEN

Bains, J. S., India's International Disputes. London 1962. VII+219 s.

Bose, Subhas Chandra, Crossroads. The Works of Subhas Chandra Bose, 1938–40. Compiled by the Netaji Research Bureau, Calcutta. Calcutta & London 1962. 337 s.

Boyd, R. G., Communist China's Foreign Policy. London 1962. 147 s.

Cary, James, Japan Today. Reluctant Ally. New York 1962. X+211 s.

Chandrasekhar, S., Communist China Today. London (Bombay) 1962. 213 s.

Chapman, R. M., Jackson, W. K., Mitchell, A. V., New Zealand Politics in Action. London 1962. 303 s.

Chung, Kyung Cho, New Korea. New Land of the Morning Calm. New York & London 1962. XII+274 s.

Dalai Lama, My Land and My People. The Autobiography of His Holiness The Dalai Lama. London 1962. 255 s.

Encel, S., Cabinet Government in Australia. Melbourne & London 1962. X+367 s.

Feith, Herbert, The Decline of Constitutional Democracy in Indonesia. New York 1962. XX+618 s.

Greindl, Léopold, A la recherche d'un État indépendant. Léopold II et les Phillippines (1869–75). (Academie Royale des Sciences d'outre-Mer. Classe des Sciences morales et politiques. Memoires in 8. T. 26. Fasc. 1.). Bruxelles 1962.

Gunasekera, H. A. de S., From Dependent Currency to Central Banking in Ceylon. London 1962. XI+324 s.

Jeffries, Charles, Ceylon. The Path to Independence. London 1962. X+142 s.

Johnson, Chalmers A., Peasant Nationalism and Communist Power. The Emergence of Revolutionary China, 1937–1945. Stanford 1962. XII+256 s.

Jordan, Amos A. Jr., Foreign Aid and the Defense of Southeast Asia. New York 1962. XVI+272 s.

Lupke, Hubertus, Japans Russlandspolitik von 1939 bis 1941. (Schriften des Institut für Asienkunde in Hamburg. 10). Berlin 1962.

Maki, John M., Government and Politics in Japan. The Road to Democracy. London 1962. 275 s.

Maung, Maung, A Trial in Burma. The Assassination of Aung San. Haag 1962. 117 s.

Maung, Maung, Aung San of Burma. Haag 1962. 162 s.

Mu, Fu-Sheng, The Wilting of the Hundred Flowers. Free Thought in China Today. London 1962. 324 s.

Nanda, B. R., The Nehrus. Motilal and Jawaharlal. London 1962. 357 s.

Natarajan, S., A History of the Press in India. London & Bombay 1962. XII+425 s.

Nehru, J., Arnold Toynbee & C. R. Attlee, India and the World. Azad Memorial Lectures. London 1962. XI+147 s.

Paloczi-Horvath, George, Mao Tse-Tung. Emperor of the Blue Ants. London 1962. 424 s.

Philips, C. H. (ed. gen.), Select Documents on the History of India and Pakistan. (4 vols.) Vol. IV: The Evolution of India & Pakistan 1858–1947 By C. H. Philips. London 1962. XXI+786 s.

Purcell, Victor, The Boxer Uprising. A Background Study. London 1963. XIV+341 s.

Retzlaff, Ralph H., Village Government in India. London & Bombay 1962. 140 s.

Rose, Saul, Britain and South-East Asia. (Britain in the World To-Day). London 1962. 208 s.

Scott, K. J., The New Zealand Constitution. Oxford 1962. 188 s.

Selosoemardjan, Social Changes in Jogjakarta. Ithaca, N.Y. 1962. XXVII+

Tinker, Hugh, India and Pakistan. A short political guide. London 1962. 228 s.

Tuan-sheng, Ch'ien, The Government and Politics of China. Cambridge, Mass. ²1962. 526 s.

Williams, L. F. Rushbrook, The State of Pakistan. London 1962. 254 s.

Wilson, David A., Politics in Thailand. New York 1962. XIV+307 s.

9. AFRIKA:

Se: Det Kongelige Bibliotek. Nyere Afrika-Litteratur. København 1962 plus supplement.

10. AMERIKA:

10.1. *USA og Canada:*

Albion, R. G. & R. H. Connery, Forrestal and the Navy. New York & London 1962. 359 s.

Appleby, P. H., Citizens as Sovereigns. New York 1962. 200 s.

Bagby, Wesley, The Road to Normalcy. (The Johns Hopkins Univ. studies in historical and political science. Ser. 80. 1.). Baltimore 1962.

Beard, C. A., The Supreme Court and the Constitution. Englewood Cliffs, N. J., 1962. 149 s.

Beers, Burton F., Vain Endeavor. Robert Lansing's Attempts to End the American-Japanese Rivalry. Durham N.C. 1962. IX+207 s.

Bowles, Chester, The Concience of a Liberal. Selected writings and speeches introduced and edited by Henry Steele Commager. New York 1962. XXIV+351 s.

Brandes, J., Herbert Hoover and Economic Diplomacy. New York 1962. 237 s.

Brown, Richard Maxwell, The South Carolina Regulators. Cambridge, Mass. 1963. 230 s.

Conant, Melvin, The Long Polar Watch. Canada and the Defense of North America. New York 1962. 204 s.

Dulce, Berton & Edward J. Richter, Religion and the Presidency. A Recurring American Problem. New York 1962. 246 s.

Eulau, Heinz, Class and Party in the Eisenhower Years. New York 1962. 162 s.

Friendly, Henry J., The Federal Administrative Agencies. The Need for Better Definition of Standards. Cambridge, Mass. 1962. 180 s.

Goldwater, B. M., Why not Victory? New York 1962, 201 s.

Graubard, Stephen R. & Gerald Holton (eds.), Excellence and Leadership in a Democracy. New York 1962. 222 s.

Gunderson, Robert Gray, Old Gentlemen's Convention. The Washington Peace Conference of 1861. Madison Wisc. 1962. XIII+168 s.

Hine, Robert V., Edward Kern and American Expansion. (Yale Western American Series. 1.). New Haven & London 1962.

Hirschfield, Robert S., The Constitution and the Court. (Studies in political sciense. PS 40). New York 1962.

Hofstadter, Richard, The American Political Tradition. And The Men Who Made It. London 1962. XV+378+XVIII.

Hofstadter, Richard, The Age of Reform. From Bryan to F. D. R. London 1962. VI+328+XX.

Jellison, C. A., Fessenden of Maine. New York 1962. 294 s.

Jewell, Malcolm E. (ed.), The Politics of Reapportionment. New York 1962. XII+334 s.

Jewell, Malcolm E., The state legislature. Politics and practice. (Studies in political science. PS 37.). New York 1962.

Jones, Lewis W., Cold Rebellion. The South's Oligarchy in Revolt. London 1962. 203 s.

Lasch, Christopher, The American Liberals and the Russian Revolution. New York 1962. XVI+290 s.

Leopold, Richard W., The Growth of American Foreign Policy. New York 1962. XXI+848+XXIX s.

Levin, Murray B. & George Blackwood, The Compleat Politician. Political Strategy in Massachusetts. New York 1962. 334 s.

McDonald, Forrest, Insull. Chicago 1962. XII+350 s.

Mills, Warner E. and Harry B. Davis, Small city government. Seven cases in decision making. (Studies in political science. PS 39.). New York 1962.

Molnar, Thomas, The two faces of American foreign policy. New York 1962. 281 s.

O'Connor, Richard, The Scandalous Mr. Bennett. New York 1962. 335 s.

Perkins, Whitney T., Denial of Empire. The United States and its Dependencies. Leyden 1962. 381 s.

Plano, Jack & Milton Greenberg, The American Political Dictionary. New York 1962. XII+383 s.

Rockefeller, Nelson A., The Future of Federalism. Cambridge, Mass. 1962. 83 s.

Roosevelt, Eleanor, The Autobiography of Eleanor Roosevelt. London 1962. 368 s.

Roosevelt, J. (ed.), The Liberal Papers. Chicago 1962. 354 s.

Schattschneider, E. E. & V. Jones, Local Political Surveys. New York 1962. 229 s.

Schilling, Warner R.; Paul U. Hammond & Glenn H. Snyder, Strategy, Politics and Defense Budgets. New York 1962. VIII+532 s.

Spanier, John W., American Foreign Polincy Since World War II. London ²1962. 275 s.

Strauss, L. L., Men and Decisions. New York 1962. 468 s.

Wahlke, J. C., H. Eulau, W. Buchanan & L. C. Ferguson, The Legislative system. Explorations in legislative behavior. New York & London 1962. 512 s.

Welter, Rush, Popular Education and Democratic Thought in America. New York 1962. XII+462 s.

Wiebe, R. H., Businessmen and Reform. Cambridge, Mass., 1962. 283 s.

Wildavsky, Aaron, Dixon-Yates. A study in power politics. (Yale Studies in Political Science. 3.). New Haven & London 1962.

Wohlstetter, Roberta, Pearl Harbour. Warning and Decision. Stanford 1962. XVI+426 s.

10.2. *Latinamerika:*

Busey, James L., Notes on Costa Rican Democracy. (University of Colorado Studies. Ser. in Pol. Science. 2.). Colorado 1962.

Draper, Theodore, Castro's Revolution. Myths and Realities. London 1962. 211 s.

Foner, P. S., A History of Cuba and its Relations with the United States. Vol. I. 1491–1845. New York 1962. 255 s.

Glusa, Rudolf, Zur Politischen Geographie Westindiens. Hindenburg 1962. 134+ VIII s. Diss.

Meyer, Karl E & Tad Szulc, The Cuban Invasion. The Chronicle of a Disaster. New York 1962. 160 s.

Norris, Katrin, Jamaica. The Search for an Identity. London 1962. VII+103 s.

Parkes, Henry Bamford, A History of Mexico. London 1962. 392 s.

Rivero, N., Castro's Cuba. An American Dilemma. Washington, D.C., 1962. 239 s.

POLITISK KRONIK

UDLANDET

Januar 1963

1. – Præsident Tshombe erklærer sig i en radioudsendelse fra minebyen Jadotville rede til at forhandle med FN og centralregeringen i Léopoldville og anmoder FN om våbenstilstand (se 4/12 1962). Tilbuddet afvises 2/1 af FN, der kræver handling, ikke ord. – 3. FN-styrker besætter Jadotville og rykker videre mod Kolwezi. Tshombe proklamerer forbitret modstand mod FN-barbarerne. – 4. FN-undergeneralsekretæren Ralph Bunche, der er ankommet til Congo, udtaler i Léopoldville, at erobringen af Jadotville er sket i forståelse med generalsekretær U Thant. Det amerikanske udenrigsministerium erklærer, at USA understøtter FNs aktion i Katanga og kræver, at der hurtigt gøres ende på Katangas selvstændighed. – 7. Centralregeringen udnævner en kommisarisk leder af forvaltningen i Katanga. – 9. Tshombe erklærer i Elisabethville, at han vil proklamere den brændte jords politik, hvis FN-styrkerne rykker videre mod Kolwezi. Han sættes i husarrest, men frigives 10/1. – 12. FN-tropper besætter Sakania i nærheden af grænsen til Nord Rhodesia. Tshombe rejser til Nord Rhodesia. – 15. Efter et møde af den katangesiske regering i Kolwezi meddeler Tshombe, at Katangas selvstændighed er ophørt, og at han er villig til at garantere FNs styrker fuld bevægelsesfrihed og til at samarbejde om genforeningen af Congo. – 16. Centralregeringen udnævner informationsminister Joseph Ileo til residerende minister i Elisabethville. – 17. Tshombe træffer i Elisabethville aftale om FN-troppernes indmarch i Kolwezi, der finder sted 21/1. Hermed behersker FN-styrkerne alle vigtige punkter i Katanga.

Premierminister Nehru foreslår i en skrivelse til ministerpræsident Chou En-lai, at den internationale domstol i Haag skal afgøre grænsekonflikten mellem Indien og Kina. – 19. Ceylons udenrigsministerium offentliggør ordlyden af forslagene af 12/12 1962 fra konferencen af blokfrie stater i Colombo om bilæggelse af grænsekonflikten. Chou En-lai erklærer, at Kina i princippet antager forslagene som foreløbigt grundlag for forhandlinger med Indien, men tager forbehold på to punkter. – 23. Nehru udtaler, at Indien kun vil forhandle på grundlag af Colombo-forslagene, hvis Kina accepterer forslagene som helhed og ikke blot i princippet. – 25. Det indiske parlament godkender Colombo-forslagene. Et forslag om afvisning forkastes med 349 stemmer mod 59.

2. – General Lemnitzer afløser general Norstad som NATO-øverstkommanderende i Europa (se 20/7 1962).

3. – I Saudiarabien beordres almindelig mobilisering i anledning af ægyptisk luftangreb på saudiarabisk territorium ved grænsen til Jemen. USA har over for Den forenede arabiske Republik udtrykt sin bekymring i anledning af bombeangrebene (se 19/12 1962). – 8. I Washington offentliggøres et brev af 25/10 1962, hvori præsident Kennedy forsikrer kronprins Fai-

sal om USAs støtte til opretholdelsen af Saudiarabiens integritet. – 16. Storbritannien og Saudiarabien har besluttet at genoptage de diplomatiske forbindelser (afbrudt i november 1956 under Suezkrisen).

4. – Kong Hassan II af Marokko omdanner regeringen, hvorved 3 Istiqlal-ledere, deriblandt Allal El Fassi, glider ud.

6. – Præsident Ayub Khan erklærer, at den vestlige våbenhjælp til Indien er en stor belastning for Pakistan, og at det er usikkert, om Pakistan vil forblive medlem af SEATO og CENTO. Bortset fra grænseoverenskomsten (se 26/12 1962) og en handelsoverenskomst (underskrevet 5/1) eksisterer der ingen traktatlige aftaler mellem Pakistan og den kinesiske folkerepublik. Om Kashmir-problemet erklærer Ayub Khan, at Pakistan er imod FN-forvaltning og for en folkeafstemning.

Ved en folkeafstemning i Brasilien er der stort flertal for genindførelse af præsidentsystemet (se 13/9 1962). En lov herom underskrives 23/1 af præsident Goulart. Samme dag træder Hermes Lima tilbage som ministerpræsident, men fortsætter som udenrigsminister i Goularts nye kabinet.

7. – USA og Sovjetunionen meddeler i fællesskab FNs generalsekretær U Thant, at det ikke længere er nødvendigt for sikkerhedsrådet at beskæftige sig med Cubaspørgsmålet. – 27. Den amerikanske udenrigsminister Dean Rusk udtaler, at tilstedeværelsen af sværtbevæbnede russiske tropper i Cuba giver anledning til den største bekymring.

8. – Det kommunistiske parti i Tunesien har fået ordre til at ophøre med sin virksomhed. – 18. Præsident Bourguiba meddeler, at han har hjemkaldt ambassadøren i Algier på grund af, at de i december opdagede attentatplaner mod ham er blevet forberedt i Algeriet af flygtninge i Ben Bellas nærmeste omgangskreds.

12. – Togos regering styrtes ved et militærkup, og præsident Sylvanus Olympio dræbes. – 16. Nicolas Grunitzky, der var premierminister 1955–58 under det franske formynderskabsstyre, danner provisorisk regering.

14. – Præsident de Gaulle erklærer på en pressekonference, at Storbritanniens og de andre EFTA-landes indtræden i EEC fuldstændig ville ændre organisationens karakter og gøre den til et kolossalt atlantisk fællesskab under USAs herredømme. Efter præsidentens opfattelse er Storbritannien ikke for tiden villig til at blive medlem af EEC på betingelser, som Frankrig kan acceptere, men der vil intet være til hinder for Storbritanniens tilknytning til EEC gennem en associeringsaftale. M. h. t. Bahama-aftalerne (se 18.–21/12 1962) udtaler de Gaulle, at Frankrig er besluttet på at opbygge en national atomstyrke og ikke er interesseret i det amerikanske tilbud om Polaris-raketter. – 18. De andre 5 EEC-lande modsætter sig et fransk forslag om, at forhandlingerne med Storbritannien straks skal afbrydes, og Frankrig går med til at udsætte afgørelsen i 10 dage. – 28. Den vesttyske udenrigsminister Gerhard Schröder forelægger i Bruxelles en plan om fortsatte forhandlinger om Storbritanniens optagelse i EEC, men Frankrig afviser forslaget, og konferencen ender 29/1 uden resultat.

Den vesttyske regering afbryder de diplomatiske forbindelser med Cuba, der har anerkendt den østtyske regering.

Præsident Nyerere meddeler på Tanganyika African National Unions årlige kongres, at TANUs eksekutivudvalg har vedtaget at kræve indførelse af etpartisystemet.

16. – Det britiske protektorat Aden tilsluttes den sydarabiske føderation.

18. – Det britiske arbejderpartis leder siden december 1955, Hugh Gaitskell, afgår ved døden, 56 år gammel.

21. – En brevveksling mellem præsident Kennedy og ministerpræsident Khruschchev om standsning af forsøg med kernevåben offentliggøres. Det fremgår heraf, at Khrushchev 19/12 1962 har erklæret sig villig til opstilling af 3 seismiske kontrolstationer i Sovjetunionen og 2–3 årlige inspektioner på stedet. – 26. Kennedy beordrer foreløbig standsning af de underjordiske kernevåbenforsøg i Nevada.

22. – Præsident de Gaulle og forbundskansler Adenauer underskriver i Paris en fransk-tysk samarbejdstraktat. Traktaten indeholder bestemmelser om regelmæssige møder mellem de to landes stats- og regeringschefer, udenrigs-, forsvars- og andre ministre og generalstabschefer. De to regeringer har pligt til at rådføre sig med hinanden før enhver vigtig udenrigspolitisk afgørelse for så vidt muligt at opnå enighed om ensartet optræden.

23. – Den tyrkiske udenrigsminister Erkin meddeler, at de amerikanske Jupiterraketter i Tyrkiet vil blive trukket tilbage og erstattet med Polaris-ubåde i Middelhavet.

24. – Viceministerpræsidenten i den syriske regering, Bashir el Azmeh (se 17/9 1962), træder tilbage. Han får i dagene derefter følgeskab af en række andre ministre.

26. – Ved en folkeafstemning i Persien godkendes et reformprogram omfattende 6 punkter, derunder landbrugsreformen påbegyndt i januar 1962, med ca. 5,6 mill. stemmer mod ca. 4100.

30. – Det amerikanske udenrigsministerium bestrider udtalelser af premierminister Diefenbaker i det canadiske parlament og erklærer, at det fælles forsvar af Nordamerika kræver, at Canadas luftforsvar udstyres med kernevåben. – 31. Diefenbaker betegner det amerikanske udenrigsministeriums erklæring som en eksempelløs, uberettiget indblanding i Canadas indre anliggender og meddeler, at den canadiske ambassadør i Washington er kaldt til Ottawa til rådslagning.

Februar 1963

1. – Nyasaland får indre selvstyre, og dr. Hastings Banda bliver premierminister (se 23/11 1962).

Forhandlinger i London mellem Storbritannien og Philippinerne om Nord Borneo ender, uden at der er opnået enighed. – 11. Udenrigsminister Subandrio erklærer, at Indonesien vil betragte dannelsen af en Malaysia føderation, der strækker sig til Indonesiens grænser, som en fjendtlig handling.

3. – Ved præsidentvalget i Nicaragua får René Schick, det liberale parti, ca. 345.000 og Diego Manuel Chamorro, det konservative parti, ca. 123.000 stemmer.

3.–6. – Den franske generalstabschef, Charles Ailleret, forhandler i Madrid om forstærket militært samarbejde mellem Frankrig og Spanien.

4. – I den norske regering afløser kommunalminister Andreas Cappelen finansminister Petter Jakob Bjerve, der vender tilbage til sin tidligere stilling som chef for Statistisk Centralbureau. Til ny kommunalminister udnævnes stortingsmand Oskar Skogly, og professor Olav Gjærevoll overtager socialministeriet efter Olav Bruvik, død 30/12 1962.

Canadas forsvarsminister, Douglas Harkness, der er tilhænger af en aftale med USA om kerneladninger til luftforsvaret (se 30/1), indgiver sin afskedsbegæring. Han får nogle dage senere følgeskab af to andre ministre. – 5. Parlamentet vedtager med 142 stemmer mod 111 et mistil-

lidsvotum til regeringen Diefenbaker, hvorefter parlamentet opløses, og der udskrives valg til 8/4. – Den hidtidige minister for krigsveterananliggender, Gordon Churchill, udnævnes til forsvarsminister.

5. – I Bonn underskrives en overenskomst mellem Syrien og Vesttyskland om tysk finansiel støtte til 1. etape af Euphrat-dæmnings-projektet. Overenskomsten træder i stedet for en overenskomst af 1961, afsluttet mens Syrien endnu var en del af Den forenede arabiske Republik.

6. – USA forbyder transport af regeringsfinansierede ladninger på udenlandske skibe, som deltager i handelen med Cuba.

8. – Ved et militærkup i Baghdad styrtes general Kassems regering. Kuppet er resultat af en sammensværgelse af nationalistiske officerer og det socialistiske og panarabiske Baath-parti (grundlagt 1941 af Michel Aflak i Syrien, hvorfra det bredte sig til Irak, Jordan og Libanon, i de senere år splittet p. gr. af uenighed om, hvilken holdning det skulle indtage til Nasser). Efter blodige kampe om forsvarsministeriet tages Kassem til fange tidligt om morgenen 9/2 og skydes efter ved standret at være dømt til døden. Revolutionsrådet udnævner oberst Abdul Salem Mohammed Aref (se 12/9 1958) til republikkens præsident, og der dannes regering under brigadegeneral Ahmed Hassan Bakr. Kuppet efterfølges af massearrestationer af general Kassems tilhængere og af kommunisterne, og der foretages en række henrettelser. Revolutionsregeringen anerkendes straks af Den forenede arabiske Republik, Jemen og Kuwait og af de øvrige arabiske stater de følgende 3 dage; 11/2 foreligger bl. a. USAs, Sovjetunionens, Storbritanniens og Vesttysklands anerkendelse. – 12. Den kurdiske oprørsbevægelse, der under ledelse af Mullah Mustafa Barzani i løbet af 1962 konsoliderede sine stillinger i det nordlige Irak, opstiller en række betingelser for samarbejde med den nye regering. – 19.–21. En delegation fra det syriske Baath-parti under ledelse af Michel Aflak, der tidligere i måneden er blevet modtaget af præsident Nasser i Cairo, fører i Baghdad samtaler med medlemmer af regeringen, og der konstateres overensstemmelse i doktriner mellem den irakske regering, FAR og det syriske Baathparti. – 21.–23. En regeringsdelegation fra Irak deltager i højtideligheder i Cairo i anledning af 5 års dagen for unionen mellem Ægypten og Syrien. Delegationen erklærer, at der er fundet grundlag for positivt, effektivt samarbejde mellem Irak og FAR, som vil føre til virkeliggørelsen af den arabiske nations enhed.

De underjordiske forsøg med kernevåben i Nevada genoptages.

10. – Ved præsidentvalget i Paraguay genvælges general Alfredo Stroessner, det nationalrepublikanske parti (Colorados) for 5 år med over 550.000 stemmer; dr. Ernesto Gavilan, der er kandidat for Movimiento Renovación-fløjen af det liberale parti, får godt 45.000 stemmer. Valget, ved hvilket kvinderne for første gang har stemmeret, boycottes af de øvrige oppositionspartier.

12. – En konference i London om Swazilands fremtidige forfatning ender uden resultat.

14. – Arbejderpartiets parlamentsgruppe vælger den 46-årige Harold Wilson til leder af partiet med 144 stemmer, medens den hidtidige næstformand og fungerende leder siden Hugh Gaitskells død (se 18/1), George Brown, får 103 stemmer. I første valgomgang 7/2 opnår Wilson 115, Brown 88 og James Callaghan 41 stemmer. 21/2 meddeles, at George Brown fortsætter som næstformand.

15. – Formanden for revolutionsrådet i Burma, general Ne Win (se 1/3 1962), giver meddelelse om socialisering af udenrigshandelen og handelen med ris. Regeringen har standset udstedelsen af tilladelser til at oprette private industriforeta-

gender. 23/2 nationaliseres alle – udenlandske som burmesiske – banker, og 26/2 overtager staten tømmerindustrien. Forinden (8/2) er brigadegeneral Aung Gyi trådt tilbage som handels- og industriminister på grund af uenighed med de andre medlemmer af revolutionsrådet om socialiseringens omfang.

16. – Den britiske legation i Jemen lukkes, fordi Storbritannien ikke har villet anerkende den republikanske regering. – 18. Præsident Sallal omdanner sin regering og overtager selv udenrigsministerposten efter Abdul Rahman al Baidani, som 20/1 ankom til Cairo og ikke siden er vendt tilbage til Jemen.

18. – Præsident Kennedy oplyser, at Sovjetunionen har erklæret sig rede til at trække flere tusinde soldater bort fra Cuba inden 15/3.

Præsidenten for militærjuntaen i Sydkorea, general Pak Chong-Hui, opstiller en række betingelser, hvorunder han er villig til at overgive magten til en civil regering.

19. – Den persiske regering under Asodolah Alam rekonstrueres. Den omdannede regering offentliggør et program i ti punkter, hvoraf det første er hurtig gennemførelse af reformerne, der er godkendt ved folkeafstemningen 26/1.

26. – A. H. Nordmeyer vælges til leder af arbejderpartiet i New Zealand i stedet for Walter Nash, der træder tilbage på grund af alder.

Marts 1963

1. – Det kinesiske forsvarsministerium meddeler, at tilbagetrækningen af de kinesiske tropper fra grænseområdet mellem Indien og Kina, påbegyndt 1/12 1962, er afsluttet. – 2. Det kinesiske udenrigsministerium meddeler, at Afghanistan og Kina er blevet enige om at optage forhandlinger om fastslæggelse af grænsen mellem de to lande. Samme dag underskrives i Peking en grænseaftale mellem Pakistan og Kina. Indien protesterer. – 3. Ministerpræsident Chou En-lai foreslår premierminister Nehru direkte forhandlinger om en fredelig løsning af den indisk-kinesiske grænsekonflikt. – 4. Nehru stiller som betingelse herfor, at Kina uden forbehold accepterer Colombo-forslagene (se 1/1).

3. – I Peru afsætter den regerende militærjunta præsidenten, general Ricardo Perez Godoy. Han efterfølges af den hidtidige krigsminister, general Nicolas Lindley. Lindley bekræfter en tidligere meddelelse om afholdelse af valg 9/6, hvori alle legale partier, incl. Haya de la Torre's APRA, vil få lov til at deltage (se 17/7 1962).

Ved en folkeafstemning i Senegal godkendes med overvældende flertal en ny forfatning, der indfører præsidentsystemet. De to legale oppositionspartier P. R. A. Sénégal og Bloc des Masses Sénégalaises boycotter afstemningen.

I Cambodia opløser statschefen, fyrst Norodom Sihanouk, regeringen og parlamentet og erklærer, at han alene vil udøve regeringsmagten, indtil nyvalg er afholdt.

8. – Den syriske regering under ministerpræsident Khaled el Azem (se 16/9 1962) styrtes ved et ublodigt militærkup. Irak og Den forenede arabiske Republik tilsiger revolutionsregeringen støtte og erklærer, at indblanding udefra vil være ensbetydende med krigserklæring til Irak og FAR. – 9. Der dannes ny regering under Salah Bitar, der selv overtager udenrigsministeriet, med Nihad al Kassim som viceministerpræsident og justitsminister.

Flertallet af ministrene tilhører ligesom nu i Irak Baath-partiet (se 8/2). – 10. Irak sender en regeringsdelegation til Syrien. 11/3 udsendes et kommuniqué, hvorefter de to lande vil danne en union med FAR. – 14. indledes forhandlinger i Cairo mellem de tre lande. Forhandlingerne udsættes 16/3, men 18/3 er den syriske delegation tilbage i Cairo. I et kommuniqué 21/3 hedder det, at revolutionen i Syrien har skabt forudsætninger for en føderation af Syrien og FAR. – 24.–27. forhandler en regeringsdelegation fra Algeriet i Cairo, og det meddeles, at Algeriet støtter dannelsen af en union af FAR, Syrien og Irak. I Kuala Lumpur meddeles, at Malayas føderale regering og sultanen af Brunei er enige om betingelserne for Bruneis indtræden i Malaysia-føderationen. Samtidig godkender Sarawaks lovgivende råd en overenskomst mellem Malaya og den britiske regering om Sarawaks indtræden i Malaysia.

9. – Afghanistans ministerpræsident Sardar Mohammed Daud træder tilbage. Han efterfølges 14/3 af Mohammed Jussuf, der tillige overtager udenrigsministeriet ad interim.

10. – Det opdages, at den tidligere franske ministerpræsident Georges Bidault, leder af det såkaldte nationale modstandsråd (CNR) opholder sig i Bayern. – 22. udtaler Bidault, at han vil fortsætte kampen mod de Gaulle og derfor ikke kan antage betingelsen for asyl i Vesttyskland, at han skal afholde sig fra politisk virksomhed. Han flyver derefter 25/3 til Portugal. – 27. meddeler det portugisiske udenrigsministerium, at Bidault ikke kan få tilladelse til at opholde sig i Portugal.

Revolutionsrådet i Irak meddeler, at det er gået med til at give kurderne autonomi på grundlag af en decentralisering, der skal omfatte hele landet (se 8/3).

12. – Ved en regeringsomdannelse i Tanganyika overtager O. S. Kambona udenrigsministerposten, der hidtil har været beklædt af præsident Nyerere.

13. – FNs generalsekretær, U Thant, meddeler, at Indonesien og Holland er enige om at udveksle diplomatiske missioner (de diplomatiske forbindelser afbrudt 17/8 1960 af Indonesien i forbindelse med striden om Vest Irian (Guinea)).

I Peking offentliggøres en brevveksling mellem centralkomiteerne for det russiske og det kinesiske kommunistparti. Det fremgår heraf, at den russiske centralkomité 21/2 har foreslået samtaler om de ideologiske meningsforskelligheder, og at den kinesiske centralkomité i et svar af 9/3 har indbudt ministerpræsident Khrushchev til et besøg i Kina; eventuelt har man erklæret sig villig til at sende en kinesisk delegation til Moskva.

16. – Pak Chong-Hui meddeler, at den sydkoreanske militærjunta vil regere i yderligere 4 år (se 18/2). Begrundelsen er en nylig opdaget sammensværgelse mod regeringen. – 25. Den amerikanske regering har opfordret militærjuntaen til at træde tilbage til fordel for en civil regering.

18. – Algeriet protesterer imod, at Frankrig har sprængt en atombombe i Sahara. – 20. vedtager nationalforsamlingen på forslag af ministerpræsident Ben Bella at kræve revision af de militære klausuler i Evian-aftalerne.

Somalia afbryder de diplomatiske forbindelser med Storbritannien på gr. af uenigheden om grænseområdet i det nordlige Kenya, der bebos af somaliere.

18.–19. – I San José (Costa Rica) afholdes en konference af regeringscheferne i de mellemamerikanske stater samt præsident Kennedy.

20. – Israels udenrigsminister, Golda Meir, udtaler i parlamentet, at tyske videnskabsmænd og teknikere i Ægypten arbejder på udviklingen af offensive raketvåben, som er en direkte trussel mod Israel. Parlamentet vedtager en opfordring til Vesttyskland om at forhindre denne virksomhed. Forbundsregeringen i Bonn hævder, at den

ikke har kendskab til en sådan virksomhed, som den i givet fald vil fordømme, og tilføjer, at det undersøges, om den har mulighed for at gribe ind og forhindre noget sådant. – 21. Den ægyptiske informationsminister erklærer, at de tyske videnskabsmænd i FAR ikke er beskæftiget med udviklingen af offensive raketvåben. – 25. En talsmand for det amerikanske udenrigsministerium erklærer, at USA ikke har beviser for rigtigheden af de israelske påstande.

Den marokkanske indenrigs- og landbrugsminister, Ahmed Reda Guedira, danner en »front til forsvar for de konstitutionelle institutioner« (Front pour la Défense des Institutions Constitutionelles), vendt mod Istiqlal-partiet. »Fronten« omfatter foruden Guediras egne uafhængige liberale en række uafhængige og den folkelige bevægelse (Mouvement Populaire), der ledes af ministrene Aherdane og Khatib. (Se 4/1).

Libyens ambassadør i Washington, Mohieddine Fekini, udnævnes til premierminister efter Mohammed bin Othman al-Said og overtager selv udenrigsministeriet.

22. – Den tidligere tyrkiske præsident Celal Bayar (se 15/9 1961) løslades p. gr. af sin helbredstilstand. Løsladelsen fremkalder sammenstød mellem tilhængere af retfærdighedspartiet og studenter, der demonstrerer mod Bayar, og 28/3 sættes Bayar igen i fængsel.

23. – Den jugoslaviske udenrigsminister erklærer, at Jugoslavien ikke ønsker, at forbedringen af forholdet til de kommunistiske lande skal ske på bekostning af forholdet til Vesten.

25. – Nordirlands premierminister siden maj 1943, den 74-årige lord Brookeborough, træder tilbage p. gr. af svigtende helbred og afløses af finansminister Terence O'Neill.

26. – De amerikansk-russiske sonderende samtaler om Berlin-spørgsmålet genoptages i Washington.

28. – Jordans premierminister i de sidste 15 måneder, Wasfi Tell, indgiver sin afskedsbegæring med den begrundelse, at den seneste udvikling i de arabiske lande nødvendiggør en ny vurdering af den almindelige situation. Samir Rifai, der 5 gange har været premierminister, modtager kong Husseins opfordring til at danne regering. Adskillige af Tells ministre, deriblandt udenrigsminister Hasem Nuseibei, fortsætter i deres hidtidige stillinger.

29. – Den britiske regering erklærer, at ethvert område inden for den centralafrikanske føderation (Rhodesia og Nyasaland), må have lov til at udtræde af føderationen.

30. – Det amerikanske udenrigsministerium og justitsministerium bebuder skærpede forholdsregler mod »commando«-foretagender af cubanske flygtninge fra amerikansk territorium.

31. – Militæret i Guatemala gør statskup og afsætter præsident Miguel Ydigoras Fuentes. Den hidtidige forsvarminister, oberst Enrique Peralta Azurdia, udnævnes til chef for militærjuntaen. Den nye regering vil forsvare landet mod den forstærkede kommunistiske trussel.

DANMARK

Januar 1963

1. – Statsminister J. O. Krag udtaler, at der må tilstræbes en helhedsløsning. Kun ved at stå sammen om fornuftige løsninger vil økonomien stabiliseres, valutatabet standses og prisstigningerne bringes til ophør.

2. – Regeringens økonomiudvalg beslutter, at der i 1. kvartal 1963 kun må iværksættes for 50 mill. kr. offentlige anlægsarbejder.

I en betænkning fra administrationsudvalget foreslås omlægninger inden for arbejds- og socialministeriet.

4. – På et møde med formændene for en lang række erhvervsorganisationer opnår regeringen tilslutning til det ønskelige i en helhedsløsning vedrørende lønaftaler, statsbudget og landbrugsordninger og om at medvirke ved fremskaffelsen af den af Det økonomiske Råd anbefalede analyse af de seneste års indkomstudvikling.

De 4 selvstyrepartier, der ved valget 8/11 1962 tilsammen fik flertal i Færøernes lagting, danner landsstyre med fhv. folketingsmand Hakon Djurhuus, Folkeflokken, som lagsmand. De øvrige medlemmer af landsstyret er Erlendur Patursson og Karsten Hogdal, der begge tilhører det republikanske parti, samt Niels Winther Poulsen, det gamle selvstyreparti.

5. – På det radikale venstres nytårsstævne på Nyborg Strand giver landbrugsminister Skytte udtryk for håbet om, at de kommende måneders forhandlinger om fastsættelse af lønninger, landbrugsstøtte og finanspolitik vil blive præget af Det økonomiske Råds oplæg.

Folketingsmand Poul Møller udtaler, at regeringen ikke skal regne med de konservative, hvis staten påtager sig udgiftskrævende opgaver i form af større og nye tilskud på bekostning af den skattereform, 4 partier enedes om i fjor.

6. – Statsminister J. O. Krag udtaler, at en forbedring af de lavestlønnedes vilkår er en sag for sig, der trænger sig på, men ellers må vi ikke bilde hinanden ind, at der ligger en masse penge til deling.

Erik Eriksen (v.) udtaler, at det ikke lader sig gøre at føre socialpolitik over lønpolitikken, og nævner som en mulighed en særlig regulering af børnetilskuddene for de laveste indkomstgrupper.

7. – Udenrigsminister Per Hækkerup anmoder i samtaler i Bruxelles om, at Danmark kommer med i drøftelserne om Fællesmarkedets nye landbrugsordninger og bliver rådspurgt, inden der træffes afgørelse om arrangementerne for det engelske baconmarked.

Forhandlingerne inden for jernindustrien bryder sammen på spørgsmålet om forbud mod strejker i overenskomstperioderne.

Erik Eriksen (v.) understreger vigtigheden af at fastholde den aftalte lettelse af de direkte skatter. Et eventuelt merbehov for staten må dækkes ad indirekte vej, og sparekniven må tages frem endnu engang.

10. – Hovedorganisationernes forhandlingsudvalg udtager de generelle krav af overenskomststoffet fra underorganisationerne.

11. – Danmarks ambassadør ved Fællesmarkedet afleverer en note til lederen af forhandlingerne med England. Noten understreger på ny Danmarks ønske om at få sine synspunkter fremført over for

Mansholt-komiteen, som i den seneste tid har beskæftiget sig med det engelske landbrug.

Landbrugets nye hovedaftale vedtages af såvel arbejdsgivere som arbejdere.

14. – Forligsinstitutionen optager behandlingen af de sekundær krav, og samtidig tager hovedorganisationernes forhandlingsudvalg fat på de generelle krav.

15. – Statsminister J. O. Krag og landbrugsminister Skytte opnår på et møde med repræsentanter for de 4 partier, s., r. v., v. og k. f. principiel tilslutning til regeringens ønske om en økonomisk helhedsløsning. De konservative ønsker spørgsmålet om huslejen og venstre landbrugets strukturproblemer inddraget i overvejelserne, og de to partier giver udtryk for, at der ikke i situationen er indtrådt nogen ændring, som gør skattelettelsen uforsvarlig.

18. – Finansminister Poul Hansen fremsætter forslag om bemyndigelse til at optage statslån i udlandet til et samlet beløb af 500 mill. kr. Forslaget vedtages 31/1 med alle stemmer mod de uafhængiges.

23. – Forlovelse er indgået mellem kongeparrets yngste datter, prinsesse Anne-Marie, og kronprins Konstantin af Grækenland.

Af hensyn til opretholdelsen af de gode forbindelser mellem Danmark og Færøerne på den ene side og Storbritannien på den anden side frafalder de to regeringer ethvert krav mod hinanden i forbindelse med Red Crusader-sagen (se 30/3 1962).

Landbrugsminister Skytte fremsætter forslag til lov om erhvervelse af landbrugsejendomme, forslag om ændringer i lov om landbrugsejendomme og forslag om ændringer i statshusmandsloven.

Finansminister Poul Hansen fremsætter forslag om ændringer i loven om vurdering og beskatning af faste ejendomme og forslag om ændring af loven om særlig indkomstskat m. v.

Indenrigsminister Lars P. Jensen fremsætter forslag til lov om kommunernes forkøbsret til fast ejendom samt støtte til kommuners jordkøb.

Boligminister Carl P. Jensen fremsætter forslag til lov om regulering af bymæssige bebyggelser, forslag om ændringer i lov om byplaner og forslag til lov om egnsplanlægning.

Kulturminister Bomholt fremsætter forslag om ændringer i lov om naturfredning.

Fremsættelsen af disse 10 lovforslag, der udgør regeringens jordpolitiske program, ledsages af en redegørelse af statsminister J. O. Krag, der pointerer, at forudsætningerne for en del af forslagene er, at Danmark bliver knyttet til EEC, men desuden har de seneste års udvikling skabt problemer i forbindelse med anvendelsen af Danmarks jord, som efter regeringens opfattelse i sig selv vil gøre visse af de foreslåede foranstaltninger nødvendige.

25. – Udenrigsminister Per Hækkerup udtaler på en pressekonference i Oslo, at Danmark ikke har opgivet håbet om et fornuftigt udfald af EEC-forhandlingerne. Skulle bruddet i Bruxelles blive fuldstændigt, synes det rimeligt, at de andre EFTA-lande giver indrømmelser over for danske landbrugsvarer, dersom man beslutter sig til at udvikle frihandelsområdet videre. De andre EFTA-lande kan ikke vente nogen særlig dansk interesse for et frihandelsforbund for industrivarer, hvis de ikke prøver at forstå nødvendigheden af en dansk landbrugseksport. – Folketinget diskuterer bolig- og byggesituationen på foranledning af en forespørgsel til boligministeren fra v. og k. f.

Nationalbanken erkender, uanset principielle synspunkter, at valutareserverne er faldet så meget, at det kan være hensigtsmæssigt i en overgangsperiode at styrke valutalikviditeten ved optagelse af lån i udlandet (se 18/1).

Dansk Arbejdsgiverforenings hovedbestyrelse fastholder kravene om 2 års løn-

pause og afskaffelse af dyrtidsreguleringen.

26. – Efter en samtale med præsident de Gaulle oplyser statsminister J. O. Krag, at de Gaulle har meddelt ham, at Danmark kan vælge mellem fuldt medlemsskab af EEC eller associering uden hensyn til, hvad der sker med Storbritannien. Statsministeren tilføjer, at den danske regering vil studere tilbuddet alvorligt, men at Danmarks nære tilknytning til Storbritannien må tages i betragtning. Han erklærer, at han havde meddelt de Gaulle, at han stadig fandt, at det måtte være muligt at få Storbritannien, Norge og Danmark med i det europæiske fællesskab.

Den konservative folketingsgruppes formand, Poul Sørensen, udtaler, at en begrænsning af statens udgifter må med i en helhedsløsning.

27. – Statsminister J. O. Krag erklærer, at Danmark ikke vil tage beslutning om sin fremtidige stilling til Fællesmarkedet, før han har talt med premierminister Macmillan.

29. – Der indgives gennem Arbejdsgiverforeningen klage til den faste voldgiftsret over ca. 180 typografer hos A/S Det Hoffenbergske Etablissement og A/S J. H. Schultz Bogtrykkeri for at have nedsat arbejdstempoet i en sådan grad, at det er gået ud over produktionen.

30. – Statsminister J. O. Krag udtaler ved sin ankomst til London fra Paris, at det er utænkeligt, at Danmark går ind i Fællesmarkedet uden England.

Ifølge det lønregulerende pristal for januar tilkommer der såvel arbejdere som tjenestemænd 2 portioner dyrtidstillæg fra henholdsvis 1/3 og 1/4.

Tjenestemændenes repræsentant går under en forhandling med finansminister Poul Hansen imod, at de indirekte skatter udgår af pristallet.

31. – Statsminister J. O. Krag og udenrigsminister Per Hækkerup drøfter med premierminister Macmillan og den britiske hovedforhandler i Bruxelles, Edward Heath, situationen efter sammenbruddet i Bruxelles. Statsministeren udtaler efter mødet, at der ikke vil opstå nogen splittelse i EFTA, men Danmarks mål er stadig at slutte sig til EEC snarest muligt sammen med Storbritannien, Norge og andre EFTA-lande.

Hovedorganisationernes forhandlingsudvalg opgiver at nå til enighed og opfordrer forligsmanden til at begynde mægling om de generelle spørgsmål.

Februar 1963

1. – Statsminister J. O. Krag udtaler efter sin hjemkomst fra London, at Englands og Danmarks standpunkt er, at fuldt medlemskab af Fællesmarkedet er det eneste tilfredsstillende. Han tillægger det en væsentlig betydning, at de Gaulle lod muligheden af en associeringsordning for Danmark, der også gjaldt landbrugsområdet, stå åben, selv om spørgsmålet ikke er aktuelt.

Trafikminister Lindberg fremsætter forslag om forhøjelse af postvæsenets takster med i alt 40 mill. kr. Forslaget vedtages 28/3 med 88 stemmer mod 82 (v., k. f., s. f. og uafh.).

2. – Den faste voldgiftsret kender præstationsnedsættelsen på de to københavnske bogtrykkerier (se 29/1) ulovlig. 9/2 fastsætter retten boden til 150 kr. for mandlige og 125 kr. for kvindelige arbejdere.

5. – Centralorganisationen af Metalarbejdere, hvis formand er folketingsmand Hans Rasmussen, opfordrer til fornyede anstrengelser for at nå et positivt resultat af overenskomstforhandlingerne.

6. – Forligsmanden holder det første møde med forhandlingsudvalgene fra de to hovedorganisationer.

8. – Statsminister J. O. Krag og udenrigsminister Per Hækkerup gør i folketinget rede for de europæiske markedsforhandlinger. Statsministeren erklærer, at folketingets beslutning af august 1961, hvorefter Danmark samtidig med Storbritannien retter henvendelse til EEC om optagelse, fortsat består, men ikke vil kunne anvendes, før forhandlinger om Storbritanniens tilslutning genoptages. Sammenbruddet i Bruxelles vil forøge Danmarks almindelige økonomiske vanskeligheder og gør en stabilisering af økonomien gennem en helhedsløsning endnu mere nødvendig.

Økonomiminister Philip fremsætter forslag til lov om beregning af et reguleringspristal med januar 1963 = 100 og uden skatter og afgifter. Reguleringspristallet skal danne grundlag for tjenestemændenes lønregulering. Forslaget vedtages 12/3 med 165 stemmer mod 12.

13. – Folketinget debatterer statsministerens og udenrigsministerens redegørelser 8/2.

14. – Forslaget om at give Danmarks Lærerhøjskole status som højere læreanstalt (se 4/10 1962) vedtages med 143 stemmer mod 6 (uafh.).

15. – Udenrigsminister Per Hækkerup fremsætter forslag om statens deltagelse i udgifterne ved oprettelse af et undervisningshospital i Léopoldville og landbrugsminister Skytte forslag om ændringer i vandløbsloven, hvorefter det offentlige overtager oprensningspligten. Udgiften er anslået til 20 mill. kr., hvoraf staten skal betale den ene halvdel, kommunerne den anden.

Der er afgivet 1. strejkevarsel fra arbejdsmændene, murerforbundet, sømændene, søfyrbøderne, bogbinderi- og kartonnagearbejderne, glarmestersvendene, typografernе og børsteindustriarbejderne.

16. – Nordisk Råds 11. session åbnes i Oslo. Under generaldebatten har fra dansk side statsminister J. O. Krag og Erik Eriksen (v.) ordet. De giver begge udtryk for, at målsætningen for dansk politik stadig må være en europæisk markedsorganisation, hvori foruden de seks også EFTA-landene deltager under en eller anden form. Inden for EFTA må bestræbelserne gå ud på at inddrage landbrugsvarer og fiskeriprodukter under frihandelen.

Endnu nogle typografobstruktioner kendes ulovlige. Det drejer sig om 359 typografer på 3 bogtrykkerier.

17. – Af den fortsatte generaldebat i Nordisk Råd fremgår, at de andre lande har den største forståelse for Danmarks særlige problemer med landbrugseksporten, men dansk landbrug skal ikke nære forventninger om, at de kan yde Danmark megen hjælp i denne situation.

18. – På EFTAs ministerrådsmøde i Genève fremlægger udenrigsminister Per Hækkerup et aktionsprogram for udvidelse af samarbejdet i EFTA. Han meddeler, at Danmark straks vil gå i gang med tosidede forhandlinger med de andre EFTA-lande for at opnå lettelse for eksporten af danske landbrugsvarer. Danmark vil gå med til at fremskynde toldafviklingen inden for EFTA under forudsætning af, at det får bedre vilkår for afsætningen af landbrugsvarer.

I London begynder dansk-britiske forhandlinger om en udvidelse af den færøske fiskerigrænse til 12 sømil. Ved forhandlingerne søger Danmark at opnå en ny overenskomst til afløsning af den, der blev indgået i 1959 og opsagt af Danmark i 1962 til udløb 28/4 1963. (Overenskomsten af 1959 gav britiske trawlere ret til i visse områder at fiske indtil 6 sømil fra kysten).

Forligsmanden, amtmand Wechselmann, meddeler statsministeren, at der ikke i øjeblikket er nogen mulighed for at stille mæglingsforslag, og henstiller, at statsmi-

nisteren overvejer det formålstjenlige i at optage forhandlinger med parterne.

Dansk Arbejdsgiverforening udsteder 1. lockoutvarsel over for de forbund, der har varslet strejke (se 15/2), med undtagelse af sømændene og søfyrbøderne.

På en af Centralorganisationen af Metalarbejdere arrangeret skibsværftskonference vedtoges en udtalelse, der bl. a. ønsker mulighederne for statsstøtte til værftsindustrien undersøgt. Handelsminister Baunsgaard fremhæver det farlige i at gennemføre subsidier.

19. – EFTAs ministerråd beslutter at undersøge mulighederne for helt at fjerne tolden på industrivarer inden udgangen af 1966, 3 år tidligere end oprindelig forudsat. Danmark kræver indrømmelser til landbrugseksporten til gengæld for at gå med til den hurtige toldafvikling.

Statsministeren har det første af en række møder med arbejdsmarkedets parter om overenskomstsituationens indpasning i regeringens helhedsløsning af de økonomiske og fordelingspolitiske problemer.

20. – Første omgang af forhandlingerne i London om den færøske fiskerigrænse slutter uden positivt resultat.

Dansk Typograf-Forbund beslutter øjeblikkelig at tilstille Dansk Arbejdsgiverforening 2. strejkevarsel til ikrafttræden 1/3 og protesterer samtidig imod, at overenskomstsituationen søges løst af andre instanser end arbejdsmarkedets parter.

Monopoltilsynet imødekommer landbrugsorganisationernes anmodning om en generel forhøjelse af hjemmemarkedspriserne for kød, flæsk, æg og fjerkræ. Forhøjelsen andrager 17 øre pr. kg.

21. – Nordisk Råd vedtager enstemmigt en henstilling til regeringerne, hvori de opfordres til i størst mulig udstrækning at samarbejde for at opnå de bedste resultater af de på EFTA-ministermødet i Genève iværksatte bi- og multilaterale forhandlinger med henblik på i den nuværende markedssituation at opretholde og udvide handelen, ikke blot med industri-, men også med landbrugs- og fiskeriprodukter. Herunder skal de nordiske lande til stadighed holde sig de øvrige nordiske landes konkrete interesser på specielle vareområder for øje.

Forud for vedtagelsen går en længere debat, hvorunder fra dansk side udenrigsminister Per Hækkerup, Poul Møller (k. f.) og Aksel Larsen (s. f.) har ordet.

22. – Nordisk Råds 11. session slutter, efter der er vedtaget i alt 29 nye rekommandationer til regeringerne.

Statsminister J. O. Krag forelægger forslag til helhedsløsning for venstres og de konservatives ledere. Forslaget har fået tilslutning fra LO, men ikke fra arbejdsgiverne. De gældende overenskomster på arbejdsmarkedet forlænges ved lov i 2 år, i hvilket tidsrum arbejdsstandsninger skal være forbudt. I det første år ydes der lavtlønstillæg på i alt 68 mill. kr. og i det andet generelle lønforhøjelser på yderligere 139 mill. kr. inden for Arbejdsgiverforeningens område, og dyrtidsreguleringen fortsætter efter det nye pristal (se 8/2). På tilsvarende måde får de lavestlønnede statstjenestemænd det første år lønforhøjelser på i alt 14 mill. kr., og det andet år får samtlige tjenestemænd tilsammen 55 mill. kr. I helhedsløsningen indgår endvidere forlængelse af de gældende landbrugsordninger, og der indføres pris- og avancestop og nye beføjelser for Monopoltilsynet til at gribe ind over for urimelige priser og avancer. Huslejekontrollen udvides til at omfatte alt nybyggeri, og der indføres udbyttebegrænsning for aktieselskaber i 2 år. Statsskatten nedsættes som aftalt ved omsforliget med 675 mill. kr., men i det første år skal der opkræves et tilsvarende beløb i bunden opsparing.

23. – Statsministeren udtaler, at forslaget til helhedsløsning har en indre sammenhæng og en social balance, som må respekteres.

Den faste voldgiftsret kender endnu to

præstationsnedsættelser hos typograferne ulovlige.

25. – De 12 lovforslag, som udgør regeringens helhedsløsningsprogram, fremsættes i folketinget, efter at statsminister J. O. Krag i en tale har redegjort for hovedindholdet.

Handelsminister Baunsgaard fremsætter forslag til lov om pris- og avancestop og forslag til lov om udbyttebegræsning.

Finansminister Poul Hansen fremsætter forslag til lov om bunden opsparing og forslag til lov om ændringer i tjenestemandsloven.

Landbrugsminister Skytte fremsætter forslag til lov om afsætning af danske landbrugsvarer m. m., forslag til lov om en kornordning for høståret 1963–64 og forslag til lov om en rapsordning.

Arbejds- og socialminister Bundvad fremsætter forslag til lov om forlængelse af kollektive overenskomster, forslag om ændringer i lov om invalide- og folkepension, forslag til lov om særligt tillæg til folke-, invalide- og enkepensionister og forslag om ændring i lov om den offentlige sygeforsikring.

Boligminister Carl P. Jensen fremsætter forslag om ændringer i lov om leje.

Det økonomiske Råds formandsskab fremkommer i en udtalelse til statsministeren med en indkomststatistik for årene 1955–62.

26. – Folketinget behandler en forespørgsel fra v. og k. f. til finansministeren om, hvorvidt denne vil foranledige, at der fastsættes ensartede retningslinjer for statens afslutning af overenskomster med faglige organisationer, samt sikre, at sådanne overenskomster ikke indeholder bestemmelser om de ansattes forpligtelser til at være medlem af bestemte faglige organisationer eller arbejdsløshedskasser. Finansminister Poul Hansen giver tilsagn om at ville tilstræbe ensartet praksis og så vidt muligt undgå eksklusivbestemmelser i overenskomsterne.

27. – Folketinget foretager 1. behandling af lovforslagene om forlængelse af de kollektive overenskomster, pris- og avancestop, udbyttebegrænsning og bunden opsparing. Efter at ordførerne og fagministrene har haft ordet, bebrejder statsministeren i stærke vendinger v. og k. f. deres negativitet og erklærer, at regeringen under alle omstændigheder vil stå fast på sin plan. Debatten slutter med vedtagelsen af en dagsorden om, at folketinget tilslutter sig, at problemerne løses i overensstemmelse med hovedlinjerne i regeringens plan. For dagsordenen stemmer 89 (s., r. v. og grønlandsminister Gam), imod 17 (s. f. og uafh.), og 67 (v., k. f., grønlænderen Rosing og Schmidt, det tyske mindretal) undlader at stemme.

På HK-området opnås der enighed om alle sekundære spørgsmål.

Parterne inden for jernindustrien genoptager forhandlingerne.

Forligsmanden udsætter de af Dansk Typograf-Forbund og Bogbinderi- og Kartonnagearbejdernes Forbund varslede strejker i 14 dage.

28. – Efter et ministermøde bedømmes den politiske situation således, at der hverken bliver valg eller forlig om helhedsløsningen. De enkelte forslag vil blive gennemført om nødvendigt af de to regeringspartier alene.

Folketinget foretager 1. behandling af de resterende 8 lovforslag i helhedsløsningprogrammet.

Dansk Arbejdsgiverforening anslår, at regeringens forslag til en helhedsløsning vil betyde en samlet lønstigning på ca. 10 pct. i de næste to år.

Inden for jernindustrien lykkes det at nå til enighed om alle specielle spørgsmål.

Marts 1963

1. – Den socialdemokratiske og den folkesocialistiske gruppe i Københavns borgerrepræsentation går sammen om en forhøjelse af skatteudskrivningen fra 78 til 82 pct. af grundbeløbet.

5. – Sømændene og søfyrbøderne beslutter at sende 2. strejkevarsel til ikrafttræden 13/4.

6. – Sovjetunionens udenrigsminister Gromyko ankommer til København på officielt besøg i Danmark.

Folketinget påbegynder 1. behandling af jordlovskomplekset (se 23/1). Ordførerne fra v., k. f. og uafh. stiller sig under skarp kritik stærkt afvisende.

8. – Under 2. behandling af de vigtigste af lovforslagene i helhedsløsningen forkastes et mistillidsvotum til regeringen, foreslået af de uafhængige, med regeringspartiernes mod venstres, de konservatives og de uafhængiges stemmer; s. f. undlader at stemme.

10. – På LOs informationsmøde i Odense understreger statsminister J. O. Krag det betydningsfulde i, at der ved helhedsløsninger er fodslag mellem socialdemokratiet og fagbevægelsen.

Erik Eriksen (v.) udtaler, at helhedsløsningen har fået en beklagelig samfundsmæssig skævhed og lider af den fundamentale mangel, at den ikke bringer dansk økonomi ud af de aktuelle vanskeligheder, idet den ikke sætter ind på de områder, hvor inflationen skabes, specielt den stærkt stigende anlægsvirksomhed og det hastigt voksende statsbudget.

11. – Landbrugsrådets præsident, folketingsmand Anders Andersen (v.), udtaler, at regeringen har brudt aftalte forudsætninger ved at forelægge forslag til helhedsløsning, før Det økonomiske Råds indkomststatistik fremkom og uden at søge realitetsforhandling med landbruget.

12. – Hovedforslagene i helhedsløsningen færdigbehandles i folketinget: Forslaget om forlængelse af arbejdsmarkedets overenskomster vedtages med 90 stemmer (s., r. v., grønlandsminister Gam og grønlænderen Rosing) mod 87 (v., k. f., uafh. og s. f.). Hans Schmidt, det tyske mindretal, undlader at stemme.

Forslagene om pris- og avancestop og om indseende med priser vedtages med 100 stemmer (s., r. v., s. f. og Gam) mod 76 (v, k. f. og uafh.), medens Rosing og Schmidt undlader at stemme.

Forslaget om udbyttebegrænsning får 89 stemmer (s., r. v. og Gam); 76 (v., k. f., og uafh.) stemmer imod, og 13 (s. f., Rosing og Schmidt) undlader at stemme.

Forslaget om ændringer i tjenestemandsloven vedtages med 100 stemmer (s., r. v., Gam og s. f.) mod 8 (uafh. og de konservative Fanger og Adolph Sørensen), medens 70 (v., k. f., Rosing og Schmidt) undlader at stemme.

Desuden vedtages forslaget om et nyt pristal (se 8/2) med 165 stemmer (s., r. v., v., k. f. og Schmidt) mod 12 (s. f. og socialdemokraten Holger Eriksen), medens Rosing undlader at stemme.

Det eneste fraværende medlem under afstemningen er færingen Johan Poulsen (v.).

13. – Nationalbanken går i sin beretning ind for, at den stabilisering, som måtte blive resultatet af helhedsløsningen, kommer valutastillingen til gode, og der advares mod optagelse af flere lån i udlandet.

14. – Udenrigsminister Per Hækkerup fremsætter forslag om ratifikation af konventionen om Den kontinentale Sokkel.

Undervisningsminister Helveg Petersen fremsætter forslag om, at bemyndigelsen til at lade foretage udvidelse og ombygning af Rigshospitalet skal omfatte bemyndigelse til indtil 1/4 1978 at anvende et samlet beløb til disse byggearbejder, der svarer til 355 mill. kr. beregnet efter byggepriserne i marts 1962.

Undervisningsministeren fremsætter endvidere forslag om i tiden 1963/64–1972/73 at yde selvejende institutioner støtte til tilvejebringelse af indtil 10.000 boliger i kollegiebyggeri for unge under uddannelse.

Grønlandsminister Gam fremsætter forslag om 12 sømiles fiskerigrænse ved Grønland.

Iver Poulsen fremsætter på de uafhængiges vegne forslag til lov om ministres strafansvar.

15. – De resterende lovforslag i helhedsløsningen færdigbehandles af folketinget. Forslagene om afsætningen af danske landbrugsvarer (bemyndigelsesloven) og om en kornordning for høståret 1963–64 vedtages med regeringspartiernes mod socialistisk folkepartis stemmer, medens v. og k. f. undlader at stemme, dog stemmer Anders Andersen (v.) for bemyndigelsesloven.

Forslaget om kontrol med lejefastsættelsen i nybyggeriet vedtages med 100 stemmer (s., r. v., s. f. samt Grønlandsminister Gam) mod 72 stemmer (v., k. f., uafh.).

For forslaget om bunden opsparing stemmer 89 (s., r. v. og Gam), imod 87 (v. k. f., uafh. og s. f.), medens forslag til udskrivningslov for 1963–64 med den i omsforliget aftalte skattenedsættelse vedtages med 158 stemmer (de fire forligspartier plus Gam) mod 17 (s. f. og uafh.).

Finansminister Poul Hansen fremsætter forslag om bemyndigelse til at optage yderligere statslån på 500 mill. kr. i udlandet (se 18/1).

Venstre fremsætter forslag til beslutning om at nedsætte et udvalg på 17 medlemmer til at overveje og stille forslag om foranstaltninger til fremme af landbrugserhvervets rentabilitet.

V. og k. f. fremsætter forslag om ændring af lov om retsforholdet mellem arbejdsgivere og funktionærer.

18. – I den kommission, der i 1956 blev nedsat om offentlighed i forvaltningen, er et flertal (tjenestemænd, socialdemokrater og kommunale repræsentanter) af den opfattelse, at ulemperne ved et almindeligt offentlighedsprincip er større end goderne. Mindretallet består af repræsentanter for v., k. f. og r. v., advokaterne og pressen samt folketingets ombudsmand.

18. – Formanden for smedeforbundet, folketingsmand Hans Rasmussen (s.), udtaler i en redegørelse for helhedsløsningen: Kan vi fortsat klare den fulde beskæftigelse, og kan vi vedblivende tage en rimelig part af produktionen ud til arbejderne, så kan det være os ligegyldigt, om det sker ad politisk eller faglig vej.

19. – Regeringen beslutter at iværksætte strenge restriktioner for statens byggeri i den kommende sommer.

20. – Venstres og de konservatives forslag om nedsættelse af et udvalg om ejendomsret til lejligheder og andre lokaler vedtages enstemmigt.

21. – Folketinget vedtager forslaget om kontrol med æghandelen (se 3/10 1962) med 105 stemmer (s., r. v., v. og den uafh. Mose Hansen) mod 41 (k. f., s. f. og venstremændene Sinnbeck og Anker Lau).

25. – Socialminister Bundvad har meddelt de handelsrejsendes arbejdsløshedskasse statsanerkendelse fra 1/4.

27. – Udenrigsminister Per Hækkerup og landbrugsminister Skytte har i Oslo forhandlet med repræsentanter for den norske regering om norske indrømmelser m. h. t. importen af landbrugsvarer fra Danmark.

Hovedorganisationernes forhandlingsudvalg opgiver at nå til enighed om fordelingen af helhedsløsningens lønforhøjelsesbeløb. Overenskomstnævnet har herefter 14 dages frist til at træffe afgørelse.

28. – Folketinget færdigbehandler forslagene om forhøjelse af statsbane- og posttakster. Imod forslagene stemmer samtlige oppositionspartier: v., k. f., uafh. og s. f.

30. – Forslag til finanslov for 1963–64 vedtages med 137 stemmer (s., r. v., v. og k. f.) mod 14 (s. f. og uafh.).

Dansk Arbejdsgiverforenings sag mod Dansk Typograf-Forbund for aktivt at have støttet præstationsnedsættelserne på to københavnske bogtrykkerier og for at have opfordret svenske og norske typografer til at afvise arbejde, der overførtes fra Danmark, optages til dom i den faste voldgiftsret.

PUBLIKATIONER

UDGIVET AF

INSTITUTET FOR HISTORIE OG SAMFUNDSØKONOMI

Arbejdslønnen i Danmark under skiftende Konjunkturer ca. 1850–1913. Af Jørgen Pedersen. Gyldendalske Forlag. 1930, 389 S., 2,00 Kr. (udsolgt).

Sociale Studier i dansk Historie efter 1857. Under Ledelse af P. Engelstoft og Hans Jensen. Gyldendalske Forlag, 1930, 189 S., 1,00 Kr. (udsolgt).

Bidrag til Arbejderklassens og Arbejderspørgsmaalets Historie i Danmark fra 1864–1900. Under Ledelse af P. Engelstoft og Hans Jensen. Gyldendalske Forlag, 1931, 424 S., 2,00 Kr. (udsolgt).

De danske Stænderforsamlingers Historie 1830–1848. Første Del. Af Hans Jensen. J. H. Schultz Forlag, 1931, 586 S., 4,00 Kr. (udsolgt).

Economic Conditions in Denmark after 1922. Af Jørgen Pedersen. Instituttet for Historie og Samfundsøkonomi, 1931, 50 S., 1,50 Kr.

Statshusmandsbrug i Fyns Stift. Af C. Lind og Jørgen Pedersen. Instituttet for Historie og Samfundsøkonomi, 1933, 44 S., 1,50 Kr. (udsolgt).

Mænd og Meninger i Dansk Socialpolitik 1866–1901. Under Ledelse af P. Engelstoft og Hans Jensen. Gyldendalske Forlag, 1933, 174 S., 1,00 Kr. (udsolgt).

Kampen om Saar. Af Marius Buus. Gyldendalske Forlag, 1934, 80 S., 0,25 Kr. (udsolgt).

Driftsstatistiske Undersøgelser over Detailhandelens Økonomi. Hefte 1, Kolonialbranchen i Hovedstaden. Af C. Lind, Gyldendalske Forlag, 1934, 31 S., 1,25 Kr. (udsolgt).

Statistical Investigations into the Economy of Retailing. Bulletin No. 1, The Grocery Trade. Af C. Lind. Gyldendalske Forlag, 1934, 58 S., 3,00 Kr. (udsolgt).

De danske Stænderforsamlingers Historie 1830–1848. Anden Del. Af Hans Jensen. J. H. Schultz Forlag, 1934, 755 S., 4,00 Kr. (udsolgt).

Driftsstatistiske Undersøgelser over Viktualiehandelen i Kobenhavn og Frederiksberg. Af C. Lind. Institutet for Historie og Samfundsøkonomi, 1935, 32 S., 1,25 Kr. (udsolgt).

Statistical Investigations into the Economy of Retailing. Bulletin No. 2, The Provision Trade. Af C. Lind. Gyldendalske Forlag, 1935, 52 S., 3,00 Kr. (udsolgt).

Abessinien: Institutet for Historie og Samfundsøkonomi, 1936, 135 S. (udsolgt).

Den polske Korridor og Danzig. Af Sven Henningsen. Institutet for Historie og Samfundsøkonomi, 1936, 111 S. (udsolgt).

Dansk Jordpolitik 1757–1919. Første Del: *Udviklingen af Statsregulering og Bondebeskyttelse indtil 1810.* Af Hans Jensen. Gyldendalske Forlag, 1936, 262 S., 5,00 Kr. (udsolgt).

Driftsstatistiske Undersøgelser over Frugt- og Grønthandelen i København og Frederiksberg. Af C. Lind. Institutet for Historie og Samfundsøkonomi, 1937, 50 S., 1,75 Kr. (udsolgt).

An Analysis of Price Behaviour during the Period 1855–1913. Af Jørgen Pedersen og O. Strange Petersen. Levin og Munksgaard, 1938, 268 S., 12,00 Kr.

Den faglige Arbejderbevægelse i Danmark indtil Aar 1900. I. Bind. Til c. 1880. Af Henry Bruun. Gyldendalske Forlag, 1938, 636 S., 6,00 Kr. (udsolgt).

Rustningsindustrien, Staternes Kontrol med Vaabenhandel og Vaabenproduktion. Af Svend Laursen. Gyldendalske Forlag, 1938, 93 S., 1,25 K. (udsolgt).

Storpolitik i Stillehavet. Studiekredsopgaver om Flaadetraktaterne. Singapore, Philippinerne og de japanske Mandatøer. Gyldendalske Forlag, 1938, 115 S., 2,50 Kr. (udsolgt).

Folkeforbundet, Organisation og Virksomhed. Af Erling Kristiansen. Gyldendalske Forlag, 1939, 76 S., 1,00 Kr. (udsolgt).

Danish Economic Policy 1931–1938, The Repercussion of Modern Commercial Policies on Economic Conditions in Denmark. By H. P. Götrik, Inst. f. Hist. og Samfundsøkonomi, 1939, 74 S., 2,25 Kr. (udsolgt).

Studier over det offentlige Fattigvæsens historiske Udvikling i Danmark i det 19. Aarhundrede. Af Harald Jørgensen. Gyldendalske Forlag, 1940, 426 S., 5,00 Kr. (udsolgt).

Modsætningen mellem Italien og Frankrig 1914–1939. Af Kjeld Winding, Gyldendalske Forlag, 1940, 192 S., 2,00 Kr. (udsolgt).

Textil-Raastoffer. Af Jørgen Moe. Gyldendalske Forlag, 1941, 126 S., 2,00 Kr. (udsolgt).

Driftsstatistiske Undersøgelser over Boghandelen i Hovedstaden. Af C. Lind. Inst. f. Hist. og Samfundsøkonomi, 1941, 32 S., 1,75 Kr.

Kina og Stormagterne. Af I. Grünbaum og Hanna Kobylinski. Gyldendalske Forlag, 1942, 202 S., 3,00 Kr. (udsolgt).

Bidrag til de tidligere dansk-vestindiske Øers økonomiske Historie med særligt Henblik paa Sukkerproduktion og Sukkerhandel. Af P. P. Sveistrup. Inst. f. Hist. og Samfundsøkonomi, 1942, 119 S., 3,00 Kr. (udsolgt).

Arbejdsforhold indenfor dansk Haandværk og Industri 1857–1899. Af Georg Nørregaard. Gyldendalske Forlag, 1942, 624 S., 6,00 Kr. (udsolgt).

Kul, Tørv og Brunkul. Af Helge Andersen. Gyldendalske Forlag, 1942, 140 S., 2,00 Kr. (udsolgt).

Indien. Samfundsforhold og moderne Historie. Af Erik Rasmussen. Gyldendalske Forlag, 1942, 144 S., 3,00 Kr. (udsolgt).

Danish Exchange Policy 1914–1939. Af Poul Nyboe Andersen. Inst. f. Hist. og Samfundøkonomi, 1942, 121 S. (Duplikeret). 3,00 Kr. (udsolgt).

Dansk Jordpolitik 1757–1919. Anden Del: *Fæstevæsenets Afvikling og Jordlovgivningen i Perioden 1810–1919.* Af Hans Jensen. Gyldendalske Forlag, 1945, 484 S., 11,50 Kr.

Dansk Sukkerhandel og Sukkerindustri. Af P. P. Sveistrup og R. Willerslev. Gyldendalske Forlag, 1945, 371 S., 10,00 Kr.

Frankrig 1870–1930. Den tredie Republiks Historie. Af Ludvig Krabbe. Gyldendalske Forlag, 1945, 295 S., 9,00 Kr.

Grundlinierne i Sovjetunionens Udenrigspolitik 1917–1941. Af Ad. Stender-Petersen. Gyldendalske Forlag, 1946, 201 S., 7,50 Kr.

De forenede Nationer. Af Finn T. B. Friis. Gyldendalske Forlag, 1948, 5,50 Kr. (udsolgt).

Asiatisk Kompagni i den florissante Periode 1772–1792. Af Aa. Rasch og P. P. Sveistrup. Gyldendalske Forlag, 1948, 347 S., 10,00 Kr.

Jernmalm, Jern og Staal. Af Lauge Dahlgaard. Gyldendalske Forlag, 1949, 154 S., 6,00 Kr. (udsolgt).

Spanien. Republik og Francostyre 1931–48. Af Erik Reske-Nielsen. Ejnar Munksgaard, 1949, 323 S., 9,00 Kr. (udsolgt).

Latin-Amerika. Af Erik Bach. Ejnar Munksgaard, 1940, 252 S., 9,00 Kr. (udsolgt).

Intergrovernmental Fiscal Relations. Federal State and Local Finances. Af Kjeld Philip. Ejnar Munksgaard, 1954, 171 S., 15,00 Kr.

Opsparing, Kapitalbevægelse og Formuernes Sammensætning i København 1949. Af Kjeld Bjerke. Ejnar Munksgaard, 1954, 54 S., 3,00 Kr.

Lønudviklingen i Danmark 1914–1950. Af Poul Milhøj. Ejnar Munksgaard, 1954, 222 S., 10,00 Kr.

Kurantbankens forhold til staten. Af Erik Rasmussen. Det Danske Forlag, 1955, 293 S., 25,00 Kr.

Træk af de faglige storkonflikter i 1920 og 1925. Af Heinrich Schlebaum Larsen. Danske Boghandleres Kommissionsanstalt, 1956, 42 S., 2,50 Kr.

Det mellemste Østen. Af Erik Reske-Nielsen. Danske Boghandleres Kommissionsanstalt, 1956, 136 S., 5,00 Kr. (udsolgt).

Om renteforskelle og emissionspolitik på obligationsmarkedet. Af Troels Glud. Danske Boghandleres Kommissionsanstalt, 1957, 286 S., 25,00 Kr.

Fransk indenrigspolitik. Fra de Gaulle til de Gaulle. Af George Damborg. Danske Boghandleres Kommissionsanstalt, 1958, 134 S., 5,00 Kr.

Sol og Sult. Underudviklingens problem i Italien. Af Erling Bjøl. Danske Boghandleres Kommissionsanstalt, 1960, 192 S., 10,00 Kr.

Afrikansk Nationalisme. Af Ole Karup Pedersen, Danske Boghandleres Kommissionsanstalt, 1963, 161 S., 10,00 Kr.